

APSTIPRINŪ:

L. Grafa,
Eiropas Atbalsta fonda vistrūcīgākajām personām
vadošās iestādes vadītāja

Datums: 02. 06. 2022

EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPAS ATBALSTA FONDS
VISTRŪCĪGĀKAJĀM PERSONĀM

EIROPAS ATBALSTA FONDA VISTRŪCĪGĀKAJĀM PERSONĀM IEVIEŠANAS NOVĒRTĒŠANAS ZIŅOJUMS

par periodu no 01.01.2021. līdz 31.12.2021.

Izstrādātājs:
Labklājības ministrijas
Eiropas Atbalsta fonda vistrūcīgākajām
personām vadošā iestāde

Ziņojuma izstrādē izmantoti
SIA "Aptauju centrs" 19.12.2018.
līguma Nr. LM2018/24-1-1320/20 ietvaros
2021. gadā veiktās EAFVP atbalsta saņēmēju aptaujas rezultāti

Rīga, 2022

SATURS

SATURS	2
SAĪSINĀJUMI.....	3
I. EAFVP SNIEGTAIS ATBALSTS VISTRŪCĪGĀKAJĀM PERSONĀM 2021. GADĀ	4
1. Atbalstīto personu skaits, saņemtais atbalsts un finansējums.....	4
2. Atbalsta saņēmēju apmierinātības novērtējums	7
2.1. <i>Sociāli demogrāfiskais profils un teritoriālais pārklājums</i>	7
2.3. <i>Atbalsta saņēmēju ēst gatavošanas ieradumi</i>	14
2.4. <i>Palīdzība no citām organizācijām</i>	16
3. Atbalsta saņemšanas iespējas	18
3.1. <i>Informācija par atbalsta iespējām</i>	18
3.2. <i>Nokļūšana līdz atbalsta saņemšanas vietai</i>	20
3.3. <i>Iespējamās grūtības</i>	22
4. Atbalsta efektivitātes pašvērtējums	23
5. Pārtikas atbalsts	26
5.1. <i>Pārtikas komplektu izmantošana</i>	26
5.2. <i>Bērnu pārtikas komplektu izmantošana</i>	30
5.3. <i>Naudas ietaupījumi un citu pārtikas produktu izmantošana</i>	33
5.4. <i>Maltīšu nodrošināšana</i>	36
6. Pamata materiālā palīdzība.....	38
6.1. <i>Higiēnas un saimniecības komplektu izmantošana</i>	38
6.2. <i>Bērnu higiēnas komplektu izmantošana</i>	42
6.3. <i>Mācību piederumu komplektu izmantošana</i>	43
7. Papildpasākumi	46
II. EAFVP VADĪBĀ IESAISTĪTO INSTITŪCIJU PAVEIKTAIS 2021. GADĀ	52
SECINĀJUMI UN IETEIKUMI.....	55
PIELIKUMI.....	61
1. pielikums.	61
Situācijas novērtējums	61
2. pielikums.	69
PO aptaujas rezultātu kopsavilkums.....	69

SAĪSINĀJUMI

CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DP	Darbības programma pārtikas un pamata materiālās palīdzības sniegšanai vistrūcīgākajām personām 2014. -2020. gada plānošanas periodā
EAFVP	Eiropas Atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām
EK	Eiropas Komisija
ES	Eiropas Savienība
LM	Labklājības ministrija
MK	Ministru kabinets
PO	Partnerorganizācija
RI	Revīzijas iestāde (Finanšu ministrija)
SEI	Sertifikācijas iestāde (Labklājības ministrija)
SI	Sadarbības iestāde (Sabiedrības integrācijas fonds)
SIF	Sabiedrības integrācijas fonds
VI	Vadošā iestāde (Labklājības ministrija)
VK	Valsts Kontrole
VKS	Vadības un kontroles sistēma

I. EAFVP SNIEGTAIS ATBALSTS VISTRŪCĪGĀKAJĀM PERSONĀM 2021. GADĀ

1. Atbalstīto personu skaits, saņemtais atbalsts un finansējums

EAFVP atbalsts (turpmāk – atbalsts) 2021. gadā nodrošināts 9 630 422 *euro*, t.sk. 9 325 105 *euro* - pārtikas un pamata materiālā palīdzības sniegšanai.

Kopumā no EAFVP ieviešanas uzsākšanas (2014. gada 1. janvāris) atbalsts nodrošināts 45 358 359 *euro*, t.sk. 43 192 014 *euro* pārtikas un pamata materiālā palīdzības sniegšanai, jeb 79% no DP noteiktā.

Īstenojot DP 2021. gadā atbilstoši EAFVP VI aplēsēm, PO novērojumiem un SIA "Aptauju centrs" 2021. gadā veiktās EAFVP atbalsta saņēmēju (turpmāk – atbalsta saņēmēji) aptaujas rezultātiem atbalsts sniegts 87 607 personām (unikālās personas), t.sk. 6545 personas - gatavo maltīšu saņēmēji.

Atbilstoši EAFVP VI aplēsēm, no atbalstu saņēmušajām personām 80 176 personas bija komplektu saņēmēji, kas ir 99,61% no personām (80 491 unikālas personas), kurām 2021. gadā noteikts trūcīgas vai krīzes situācijā esošas mājāsaimniecības statuss, vai saņemta izziņa par maznodrošinātas mājāsaimniecības statusu ar ienākumiem, kuri nepārsniedz 327 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai mājāsaimniecībā, bet katrai nākamai personai 229 *euro*.

EAFVP atbalsts 2021. gadā:

- izdalīti 420 455 pārtikas preču komplekti (turpmāk – pārtikas komplekti) un nodrošinātas 478 373 gatavās maltītes (turpmāk – maltītes);
- izdalīti 202 160 higiēnas un saimniecības preču komplekti (turpmāk - higiēnas un saimniecības komplekti);
- izdalīti 8661 individuālo mācību piederumu komplekti (turpmāk - mācību piederumu komplekti);
- izdalīti 4117 pārtikas komplekti zīdaiņiem un maziem bērniem līdz divu gadu vecumam (turpmāk – bērnu pārtikas komplekti);
- izdalīti 3020 higiēnas komplekti bērniem (bērnu higiēnas komplekti);
- izdalīti 214 roku dezinfekcijas līdzekļi;
- nodrošināti 2378 papildpasākumi (piedalījās 5489 personas).

EAFVP kopējo atbalstu (no 2015. gada maija līdz 2021. gada 31. decembrim) raksturo šādi rādītāji:

- izdalīti 2 418 479 pārtikas komplekti un nodrošinātas 2 123 333 maltītes;
- izdalīti 759 542 higiēnas un saimniecības komplekti;
- izdalīti 73 676 mācību piederumu komplekti;
- izdalīti 24 035 bērnu pārtikas komplekti;
- izdalīti 19 115 bērnu higiēnas komplekti;
- izdalīti 56 871 roku dezinfekcijas līdzekļi;
- īstenoti 9767 papildpasākumi, kuros piedalījušās 52 139 personas.

2021. gadā īstenoto papildpasākumu skaits salīdzinot ar 2020. gadu (1162) palielinājies par 1216 pasākumiem, bet tajos iesaistīto personu skaits samazinājies par 127 personām.

Papildpasākumu skaita palielināšanās un iesaistīto personu skaita samazināšanās ietekmējošie faktori:

- valstī izsludinātā ārkārtējā situācija saistībā ar COVID-19 izplatību (turpmāk - ārkārtējā situācija). PO semināru, lekciju un nodarbību vietā organizēja individuālas konsultācijas vai konsultācijas nelielām grupām, kad pulcēšanās nosacījumi to pieļāva;
- mērķa grupas dalībnieki komplektus var saņemt par visu atbilstošās izziņas periodu, līdz ar to retāk apmeklē izdales vietas un PO ir mazāk iespēju informēt mērķa grupu un iesaistīt papildpasākumos;
- atsevišķu personu izvēle iesaistīties citu ES fondu piedāvātajās apmācībās;
- atbalsta saņēmēju zems motivācijas līmenis, īpaši tas attiecas uz personām ar zemu izglītības līmeni, personām ar atkarībām, bezpajumtniekiem;
- atbalsta saņēmēju lokā ievērojams (33%) vecāka gadagājuma personu (pensijas vecumā 65+) īpatsvars, kuru iesaistīšanās papildpasākumos un citās aktivitātēs kopumā ir zemāka, salīdzinot ar ekonomiski aktīva vecuma personām.

2021. gadā lielākā daļa no visiem papildpasākumu dalībniekiem – 32% (1 759 personas), iesaistījušies pasākumos, kuros informē par veselības veicināšanas tēmām (866 pasākumi jeb 36%), piemēram, epidemioloģisko pasākumu ievērošanu, vakcinēšanos, garīgo veselību, psiholoģisku slimību uzliesmojuma pārvarēšanu vecāka gadagājuma iedzīvotājiem un cilvēkiem ar hroniskām saslimšanām, veselīgu uzturu, veselīgu dzīvesveidu, stresa mazināšanu, personīgo higiēnu, sauļošanās ietekmi uz veselību, pirmās palīdzības sniegšanu, vitamīnu lietošanu, ārstniecības augu ievākšanu, sirds un asinsvadu slimību profilaksi, HIV/AIDS, tuberkulozes, COVID-19 un elpceļu slimību profilaksi u.c.

Ievērojama interese izrādīta par pasākumiem dzīves prasmju pilnveidošanai (575 pasākumi jeb 24%), kuros iesaistījušies 22% (1183 personas) no visiem papildpasākumu dalībniekiem. 2021. gadā papildpasākumi dzīves prasmju pilnveidošanai visbiežāk bija par šādām tēmām:

- individuālas konsultācijas par tēmu “Sociālā palīdzība” un darba meklēšanu;
- sejas masku šūšana, apģērbu labošana, tamborēšana;
- internetvides izmantošana saziņai, iepazīšanās ar videoplatformu Zoom, Skype, Microsoft Teams lietošanu, pieslēgšanos videopasākumiem un dalība tajos, iepazīšanās ar rezervācijas vietni Bookla, attālināto ārsta vizīšu vietni doconline.lv, iesniegumu aizpildīšana un iesniegšana attālināti valsts iestādēs, konsultācijas par e-parakstu un elektroniski parakstītu dokumentu izveidi un apstrādi;
- savstarpējo attiecību problēmu risināšana ģimenē, individuālās konsultācijas par izeju no depresijas, krīzes situācijas pārvarēšanu, bērnu audzināšanu;
- padomi dārza darbos – sējas darbi, mēness kalendārs, kaitēkļu apkarošana dārzā;
- konsultācijas mājsaimniecības budžeta plānošanā;
- mājas uzkopšana, veļas mazgāšana;
- komunikācija, klausīšanās, attiecību veidošana komandā, kolektīvā;

- svētku svinēšana: svētku noformējums, apsveikumi, dāvanu iesaiņojuma izgatavošana.

Lielu atsaucību ieguvuši pasākumi par ēst gatavošana un uzturu tēmām (511 pasākumi jeb 21,5%), kuros iesaistījušies 17% (935 personas) no visiem papildpasākumu dalībniekiem, kuros dalībnieki ieguvuši zināšanas un prasmes par pārtikas produktu izmantošanu, piemēram, individuālas konsultācijas “Pilnvērtīga uztura ēdienkarte izmantojot pārtikas paku saturu”, “Ekonomiska ēdienkarte”, praktiski padomi pirmo pavasara dārza un pļavas zaļumu izmantošanā ikdienas ēdiena pagatavošanā, veselīga un ekonomiska uztura pagatavošana, padomi Līgo svētku mielasta pagatavošanai, sēņu pagatavošana, praktiski padomi augļu un dārzeņu konservēšanai, Ziemassvētku tradicionālo gardumu pagatavošana, veselīga uztura ieteikumi cilvēkiem ar diabētu u.c.

Nodrošinātas individuālas konsultācijas atbilstoši individuālajām vajadzībām (134 konsultācijas jeb 5,6%), kurās piedalījās 4% no visiem dalībniekiem jeb 211 personas:

- individuālas konsultācijas “Mani uzdevumi 2021. gadam”, “Mans dzīves stāsts”, “Manas stiprās un vājās puses, prasmes un hobiji”;
- individuālas konsultācijas senioriem;
- individuālas konsultācijas par pašvaldībā pieejamo sociālo atbalstu, sociālā dzīvokļa saņemšanu, rehabilitāciju pēc slimības COVID-19, par bezdarbnieku pabalstiem, dokumentu noformēšanu, atbalstu krīzes situācijā.

Sporta un brīvā laika pavadīšanas pasākumu īpatsvars bija 1,8% (44 pasākumi) no visiem papildpasākumiem, kuros piedalījās 328 persona jeb 6% no visiem dalībniekiem.

Tāpat kā iepriekšējos gados arī 2021. gadā, mazāk pieprasītākas bija atbalsta un pašpalīdzības grupas (kopumā nodrošinātas 14 grupas), kurās piedalījās vien 47 personas.

Pārējie papildpasākumi, kuros iesaistījušies salīdzinoši neliels atbalsta saņēmēju loks, ir pasākumi par nodarbinātības iespējām, budžeta plānošanu un finansēm.

PO organizējušas 13 pasākumu ģimenēm ar bērniem, kuros piedalījās 65 personas.

Sniegtas 106 konsultācijas 106 personām par darba meklējumiem, darba meklēšanas prasmju attīstīšanu un nedrošības pārvarēšanu, lai iekļautos darba tirgū, darbu ārzemēs. Tāpat 5 personām sniegtas konsultācijas par brīvprātīgā darba iespējām un vēl 5 personām konsultācijas par brīvprātīgā darba iespējām jauniešiem.

Īstenoti 66 socializēšanās pasākumi (ar iesaistītām 763 personām) par šādām tēmām: Lieldienu tradīcijas un vēsture, Lieldienas COVID-19 laikā, papildpasākuma cikls “Gadskārta svētki – Vasaras saulgrieži”, gatavošanās Līgo svētkiem un šo svētku tradīcijas, Jāņu vainaga veidošana, pasākums "Rudenīgs sveiciens Tēvu dienā", "Miķeļdienu gaidot", "Mani resursi pārmaiņu laikā". Organizētas vairākas ekskursijas, teritorijas uzkopšana Olaines Mežaparkā, apkārtnes sakopšana valsts svētkiem, veikta dāvanu nogāde vientuļiem pensionāriem, mazinot viņu sociālo atstumtību, vientuļo pensionāru un invalīdu sveikšana Lieldienās, radošās darbnīcas Ziemassvētkus gaidot (tradīcijas, ēdiens, mājokļa dekorēšana).

2021. gadā lielākais īstenoto papildpasākumu īpatsvars ir Kurzemē (21%), Latgalē (20%) un Rīgā (20%). Pārējos reģionos papildpasākumu skaita īpatsvars ir 10–16% robežās. Papildpasākumos iesaistīto personu skaits ir proporcionāls īstenoto papildpasākumu skaita īpatsvaram reģionālajā sadalījumā. Vislielākais tas ir Kurzemē – 28,5%, Latgalē – 18% un Rīgā – 17% no 2021. gadā papildpasākumos iesaistītajiem.

2. Atbalsta saņēmēju apmierinātības novērtējums

2.1. Sociāli demogrāfiskais profils un teritoriālais pārklājums

Atbalsta saņēmēju, kuri 2020. vai 2021. gadā saņēma pārtikas preču, higiēnas un saimniecības preču un mācību piederumu komplektus, kā arī maltītes zupas virtuvēs, un kuri 2020. vai 2021. gadā papildus saņēma bērnu pārtikas un bērnu higiēnas komplektus sociāli demogrāfiskais profils atspoguļots 1. tabulā.

Atbalsta saņēmēji iedalāmi:

- atbalsta komplektu (turpmāk – komplektu) saņēmējos, par kuriem ir salīdzinoši precīza un vispusīga informācija;
- maltīšu saņēmējos, par kuriem informācija ir daļēja to nosacījumu dēļ, kādi tiek izvirzīti maltīšu izdalē (maltītes pieejamas visiem, kuri apmeklē to izdales vietas; maltīšu pieejamība atkarīga arī no atbalsta sniedzēju pārklājuma teritorijā un darba laikiem).

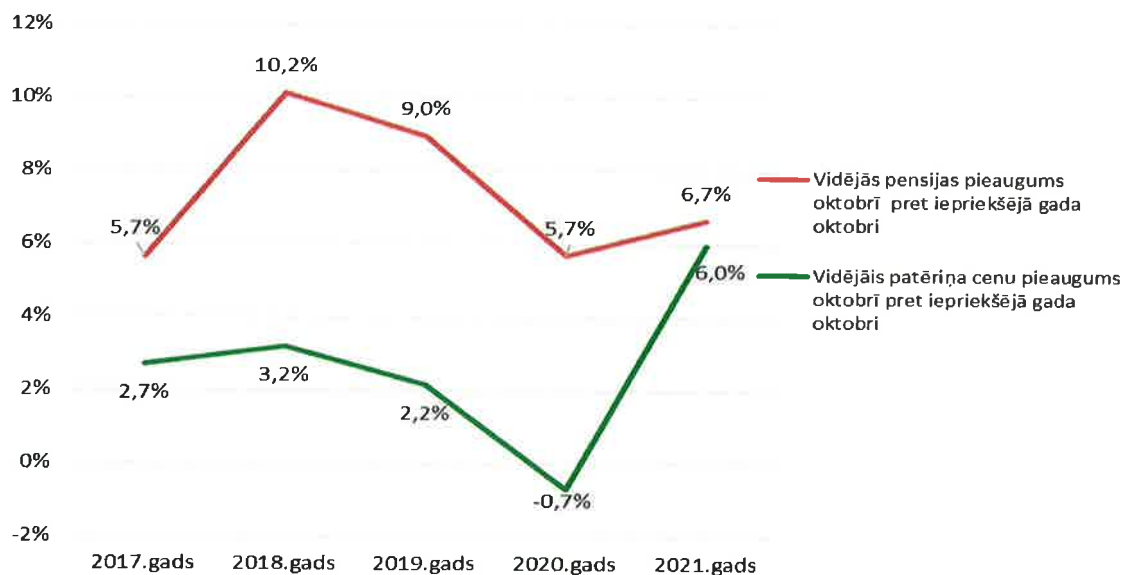
Kaut arī ietekmi uz atbalsta saņēmēju sociāli demogrāfiskā profila noteikšanu 2021. gadā atstāja divas ārkārtējās situācijas: distancēšanās, attālinātas atbalsta saņemšanas iespējas un uzticības personu/ pārstāvju atbalsta saņemšanai un piegādei dzīvesvietā izmantošana, tomēr jāsecina, ka ierobežojumi un nosacījumi vienlīdz piemēroti visā valstī, kas ļauj saglabāt augstu datu ticamību. Tāpat kā iepriekš sociāli demogrāfiskais profils par maltīšu saņēmējiem reprezentē atbalsta saņēmējus tajās izdales vietās, ar kurām SI noslēgts līgums, tomēr nerepresentē tieši to maltīšu saņēmēju daļu, kuriem ir piešķirts atbalsta saņemšanai atbilstošas māsaimniecības vai māsaimniecības krīzes situācijā statuss.

Maltīšu saņēmēju strukturālās atšķirības salīdzinot ar komplektu saņēmējiem redzamas 1. tabulā, kurā salīdzināti abu grupu sociāli demogrāfiskie profili.

Secināms, ka saglabājas vecuma un dzimuma atšķirības starp komplektu saņēmējiem un maltīšu saņēmējiem – vidējais vecums ievērojami pieaudzis abās grupās, bet joprojām maltīšu saņēmējiem ir par 7 gadiem augstāks, turklāt sieviešu īpatsvars par 15,4 procentpunktiem zemāks nekā komplektu saņēmējiem. Maltītes biežāk saņem pensionāri un bezdarbnieki – viņi veido vairāk nekā četras piektdaļas no visiem maltīšu saņēmējiem. Arī starp komplektu saņēmējiem šīs grupas dominē, tomēr augstāks ir dažu citu grupu īpatsvars – īpaši tas sakāms par personām ar invaliditāti (18,2%) un tiem, kas mācās vai studē (13,0%). Atzīmējams, ka pašnovērtējumā atbalsta saņēmējs var norādīt vairākus aspektus, piemēram, persona ar invaliditāti vienlaikus var būt strādājoša vai students, tomēr šāds izvēles pielietojums ir neliels un neietekmē kopējās tendences.

Dzimumu proporcija maltīšu saņēmēju un komplektu saņēmēju vidū ir pretēji vērsta: vīriešu un sieviešu proporcija maltīšu saņēmēju vidū ir gandrīz 3:2, savukārt komplektu saņēmēju vidū dzimumu proporcija ir līdzīgāka, sieviešu īpatsvaram tomēr par 10 procentpunktiem pārsniedzot vīriešu. Atzīmējams, ka 2021. gadā vīriešu proporcija komplektu saņēmēju vidū ir mazāka (par 3,8 procentpunktiem) nekā iepriekš, maltīšu saņēmēju vidū samazinājums vēl ievērojamāks - par 8,2 procentpunktiem.

1. att. Pensiju saņēmēju faktiskās pirktspējas pieaugums 2017.-2021. gadā

Avots: CSP datu tabula PCI020m (patēriņa cenu indeksi); VSAA statistikas dati; SIA "Aptauju centrs" aprēķini.

2021. gadā komplektu saņēmēju (par 4,8 procentpunktiem) un maltīšu saņēmēju (par 2,3 procentpunktiem) vidū ir samazinājies bērnu un jauniešu īpatsvars, kas skaidrojams ar likumdošanas izmaiņām un papildu atbalsta iespējām ģimenēm ar bērniem. Jāatzīmē, ka 2021. gadā turpinās jau 2020. gadā un iepriekš novērotā tendence, ka gan komplektu, gan maltīšu saņēmēju vidū (attiecīgi par 10,8 un 2,4 procentpunktiem) pieaug personu, kas vecākas par 55 gadiem (pirmspensijas vecuma un pensijas saņēmēju) īpatsvars. Tas uzskatāmi parāda sabiedrības noslāņošanos pēc vecuma. Lai arī vidējā pensija laikā no 2017. gada līdz 2021. gadam pastāvīgi pieaugusi straujāk nekā inflācija (skat.1.attēlu), tas ir, faktiskā pensionāru pirktspēja šajā laikā ir nemitīgi pieaugusi, tomēr šis pieaugums bija lēnāks, nekā vidējo darba algu pieaugums attiecībā pret inflāciju.

Kaut arī vērojams, ka komplektu un maltīšu saņēmēju grupu sociāli demogrāfiskajā profilā ir būtiskas atšķirības, tomēr kopumā raksturīgi, ka ievērojami plašāk nekā sabiedrībā kopumā tajās pārstāvēti bērni un vecāki cilvēki, kam grūtāk vai nav iespēju mainīt savu situāciju, kamēr aktīvā nodarbinātības vecuma personu ir mazāk ne tikai starp komplektu saņēmējiem, bet arī starp maltīšu saņēmējiem. Tas saistāms ar personu darbības vecumā lielākām iespējām mainīt ienākumu līmeni, kā arī valsts atbalsta pasākumiem ārkārtējās situācijas laikā uzņēmējdarbībai kopumā, tostarp nodarbināto personu atbalstu dīkstāves vai bezdarba gadījumā, kā arī krīzes situācijas atbalsta palielināšanu.

Salīdzinot ar 2020. gadu, kad atbalstu bija tiesīgas saņemt personas, kuru vidējie ienākumi nepārsniedz 242 euro, 2021. gadā sociālās aizsardzības likumdošanā mainīta pieeja māsaimniecību ienākumu vērtēšanā, tai skaitā noteikti augstāki un uz māsaimniecības sastāvu - pirmais māsaimniecības loceklis (1) un nākamie (0.7) balstīti ienākumu sliekšņi (327/229 euro). Atzīmējamas arī divas ārkārtējās situācijas, kuras ietekmēja māsaimniecības locekļu ienākumus.

Kopumā unikālo personu skaits, kuriem ir tiesības saņemt atbalstu, salīdzinot ar 2020. gadu pieaudzis par 18 procentpunktiem, tomēr vērojamas būtiskas atšķirības gada ceturkšņu griezumā, ko izraisa atšķirīgi atbalsta saņēmēju skaitu ietekmējošie faktori.

Likumdošanas izmaiņu ietekmi visvairāk raksturo 2020. gada un 2021. gada trešā ceturkšņa vidējais viena mēneša atbalsta saņēmēju daudzuma pieaugums (2020. gadā – 44,5 tūkst., turpretī 2021. gadā – 50,9 tūkst.). Secināms, ka likumdošanas ietekmē 2021. gadā atbalsta saņēmēju skaits vidēji mēnesī palielinājies par 6.4 tūkstošiem. Savukārt Covid-19 ietekmē atbalsta saņēmēju skaits vidēji mēnesī palielinājies par 9,6 tūkstošiem, tomēr atšķirīgi pa mēnešiem, ievērojami pieaugot 2. ārkārtējās situācijas laikā, vienmērīgāk palielinoties 3. ārkārtējā situācijā. Turklāt līdzīgi kā 2020. gada ārkārtējās situācijas laikā vienlaikus pieauga arī atbalsta sniegšanas ilgums, kā arī krīzes situācijā nonākušu personu skaits, īpaši ģimenēs ar bērniem.

1.tabula

Atbalsta saņēmēju sociāli demogrāfiskais profils

Atbalsta saņēmēju grupas	Komplektu saņēmēji		Maltīšu saņēmēji	
	2020. g.	2021. g.	2020. g.	2021. g.
Atbalsta saņēmēju dzimums (%)				
Vīrieši	47,9	44,1	65,9	57,7
Sievietes	52,1	55,9	34,1	42,3
Atbalsta saņēmēju vecuma grupas (%)				
Līdz 14 gadiem	18,1	14,3	4,6	2,2
15-34 gadi	13,9	10,6	3,6	4,8
35-54 gadi	23,5	19,8	37,0	35,8
55-64 gadi	24,8	21,1	25,2	25,8
65 un vairāk gadu	19,7	34,2	29,6	31,4
Bērnu vecuma grupas (% no bērnu kopskaita)				
Līdz 2 gadiem	10,3	10,0	Netiek noteikts	
3-5 gadi	27,4	14,7		
6-8 gadi	12,1	20,3		
9-11 gadi	13,2	15,7		
12-14 gadi	17,1	18,6		
15-17 gadi	20,0	20,7		
Atbalsta saņēmēju vidējais vecums (gadi)				
	44,4	49,7	54,5	56,8
Atbalsta saņēmēji pēc to nodarbošanās (%) un to sociālās piederības (%)*				
Strādā algotu darbu (arī pašnodarbinātie)	7,1	5,8	3,9	8,0
Piestrādā gadījuma darbos	2,9	3,0	2,8	4,3
Bērna kopšanas atvaļinājumā	1,8	1,3	0,3	0,2
Mājsaimnieki (-ces)	2,1	1,3	0,2	3,5
Bezdarbnieki (-ces)	22,3	21,2	43,5	39,1
Saņem pensiju (jebkuru)	40,7	50,4	43,2	43,8
Mācās, studē	14,5	13,4	4,3	2,6
Pirmskolas vecuma bērni	9,4	5,7	1,0	0,4
No visiem				
- personas ar invaliditāti	21,6	18,2	23,2	21,4
- citas ES valsts pārstāvji	6,4	4,5	12,3	5,8

Atbalsta saņēmēju grupas	Komplektu saņēmēji		Maltīšu saņēmēji	
-romu tautības pārstāvji	0,3	0,8	1,5	0,5
-personas bez noteiktas dzīvesvietas	-	1,2	2,3	10,1

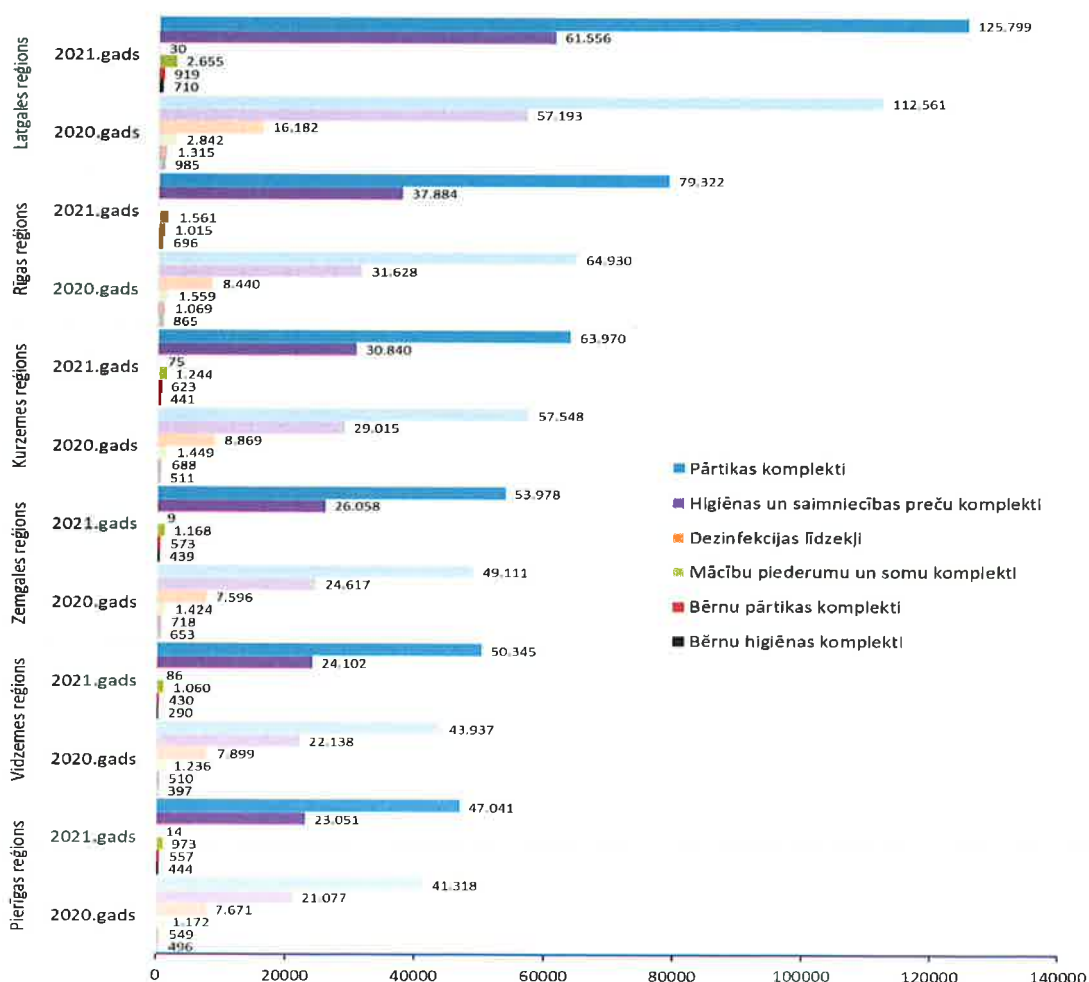
*- respondenti varēja izvēlēties vairākas atbildes

Avots: SIA "Aptauju centrs" apkopotā informācija, 2020., 2021. gadā

2. attēlā atspoguļota informācija par komplektu izdali reģionālā griezumā, kas balstīta uz saņemtajām atbalsta sniedzēju ceturkšņa atskaitēm par faktisko komplektu izdali 2020. un 2021. gadā.

Saskaņā ar 2021. gadā apkopotajiem datiem, Latgales reģionā izdalīti 29,9% pārtikas, 30,2% higiēnas un saimniecības preču un 30,7% mācību piederumu komplektu, Rīgā 18,9% pārtikas, 18,6% higiēnas un saimniecības preču un 18,0% mācību piederumu komplektu, Pierīgas reģionā 11,2% pārtikas, 11,3% higiēnas un saimniecības preču un 11,2% mācību piederumu komplektu, bet pārējos statistiskajos reģionos atbalsta īpatsvars ir savstarpēji ļoti līdzīgs 12,0 - 15,2% robežās. Šī tendence sakrīt ar 2020. gadā un iepriekš konstatēto. Vērtējot atbalsta saņēmēju skaita izmaiņas secināms, ka joprojām atbalsta saņēmēju vidū lielā pārsvarā ir Latgales reģiona iedzīvotāji, tomēr, salīdzinot ar 2020. gadu, vislielākais atbalsta saņēmēju pieaugums konstatējams Rīgas reģionā, kamēr Latgalē tas vērojams salīdzinoši mazāks.

2. att. 2020. un 2021. gadā izdalīto atbalsta komplektu sadalījums pa statistiskajiem reģioniem

Avots: SI apkopotā informācija, 2020., 2021.

Arī komplektu bērniem izdarei saglabājas iepriekšējiem gadiem līdzīgas tendences - Latgales reģionā izdalīti 22,3 - 23,5% komplektu, pārējos reģionos komplektu izdales īpatsvars 10,4 - 15,1% robežās. Novērojams, ka Rīgas reģionā izdalīto maziem bērniem paredzēto komplektu īpatsvars ir salīdzinoši augstāks (24,7 - 23,0%) nekā citos reģionos un tuvinās vai pat pārsniedz Latgales rādītājus, kas skaidrojams ar reģionu atšķirīgo demogrāfisko struktūru, dzimstību, kā arī iespēju saņemt komplektus ne tikai personas dzīves vietā, bet pēc personas izvēles visā Latvijā.

Atbalsta sadalījums pamatā atbilst personu zemu ienākumu (trūcīgas un maznodrošinātas ar ienākumiem līdz 327/229 *euro*) un krīzes situācijā nonākušu māsaimniecību statusu apliecinājo īpašību saņēmēju īpatsvaram reģionos. Latgales reģionā 2021. gadā dzīvoja apmēram 28%, Pierīgas statistiskajā reģionā, Zemgalē un Vidzemē katrā 12%, savukārt Rīgā 20% un Kurzemes reģionā 16% no visiem statusu ieguvušajiem iedzīvotājiem. Salīdzinot ar 2020. gadu, 2021. gadā par četriem procentpunktiem pieaudzis atbalstāmo personu skaits Rīgā, kas skaidrojams ar pieaugušo maznodrošināto personu īpatsvaru - 25.8% no visiem maznodrošinātajiem dzīvo Rīgā. Atzīmējams, ka seniori 65+ sasniedz 41% no visiem atbalstāmajām personām Rīgā, vidēji valstī 33%.

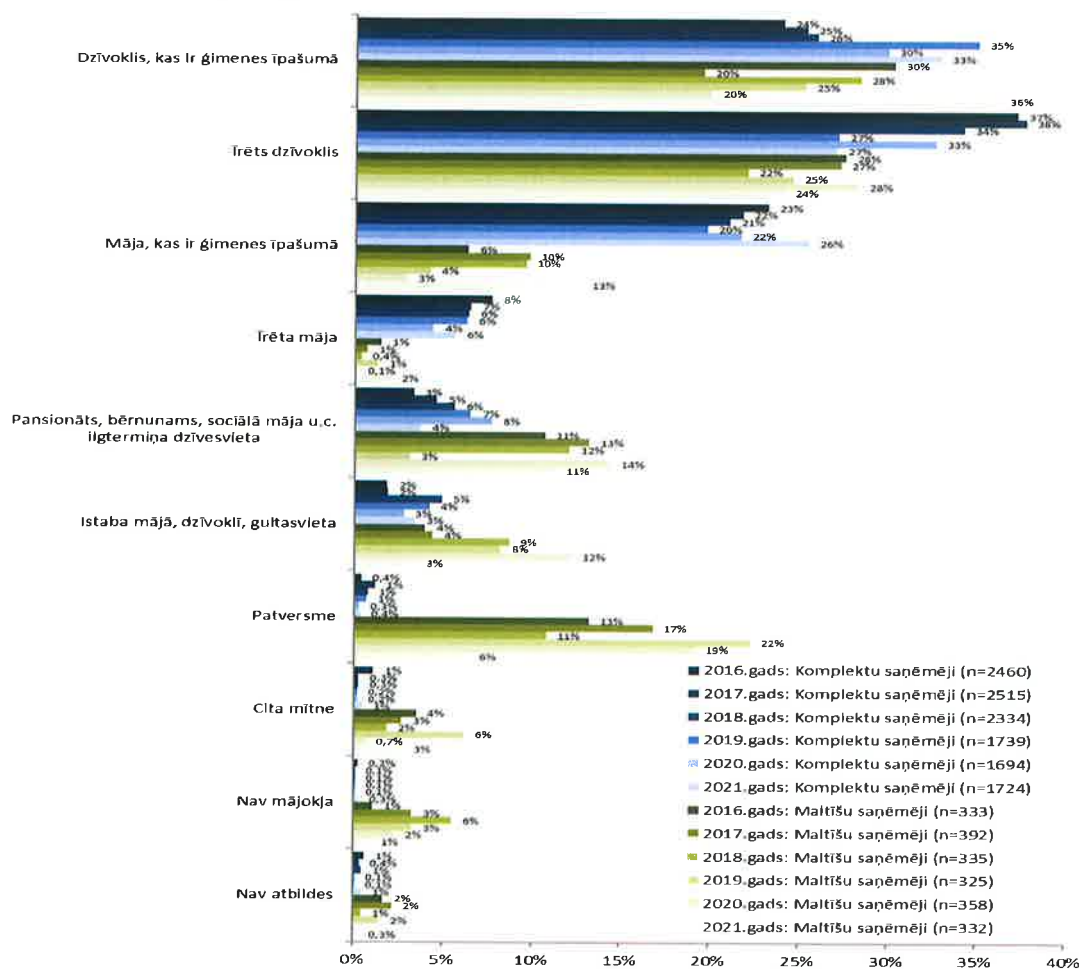
Reģionāli netiek uzskaitīta maltīšu saņemšana, jo tā vairāk saistīta ar šāda atbalsta pieejamību. Lai izsniegtu maltītes, nepieciešama noteikta atbalsta saņēmēju koncentrācija (lielākas apdzīvotas vietas), kā arī PO, kas gatavas izsniegt maltītes. Ietekme arī ir pašvaldību, nevalstisko vai reliģisko organizāciju piedāvātajiem zupas virtuves vai citiem ēdināšanas pakalpojumiem ārpus atbalsta ietvariem.

2.2. Atbalsta saņēmēju mājokļa raksturojums

Atbalsta saņēmēju mājoklis būtiski atšķiras, ja pretnostata komplektu un maltīšu saņēmējus. Turklāt, kā redzams 3. attēlā, lielākoties atšķirības 2021. gadā saglabājas, salīdzinot ar situāciju iepriekšējos gados.

Komplektu saņēmēji gan 2021., gan 2016., 2017., 2018. un 2020. gadā biežāk dzīvo īrētā vai ģimenes īpašumā esošā dzīvoklī, jo viņiem ir iespēja samaksāt īri vai arī pašvaldība sniedz dzīvokļa pabalstu, kamēr maltīšu saņēmēji kaut arī dzīvo dzīvoklī vai mājā, kas ir ģimenes īpašumā (iespējams, mitinās pie radniekiem), tomēr ievērojami biežāk ir patversmju, sociālo dzīvokļu iemītnieki, uzrāda, ka dzīvo citā mītnē (dārza mājiņa, saimniecības ēka u.c. pielāgots mājoklis). 2021. gadā personu, kas norādīja, ka tām nav mājokļa, maltīšu saņēmēju vidū samazinājās par vienu procentpunktu, turpretī atbilde par citu mītni pieauga par diviem procentpunktiem. Secināms, ka izmaiņu pamatā ir maltīšu saņēmēja pašvērtējums par tā rīcībā esošu mītni, uzskatot to par mājokli vai atzīstot mājokļa neesamību. Vērojams, ka īrēta māja atbalsta saņēmēju vidū kā mājoklis kopumā parādās arvien retāk, jo mājas īre saistās ar lielākiem izdevumiem, ko atbalsta saņēmēji - zemu ienākumu māsaimniecības saprotami neizvēlas.

3.att. Atbalsta saņēmēju dzīvesvietas

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņemts atbalsts

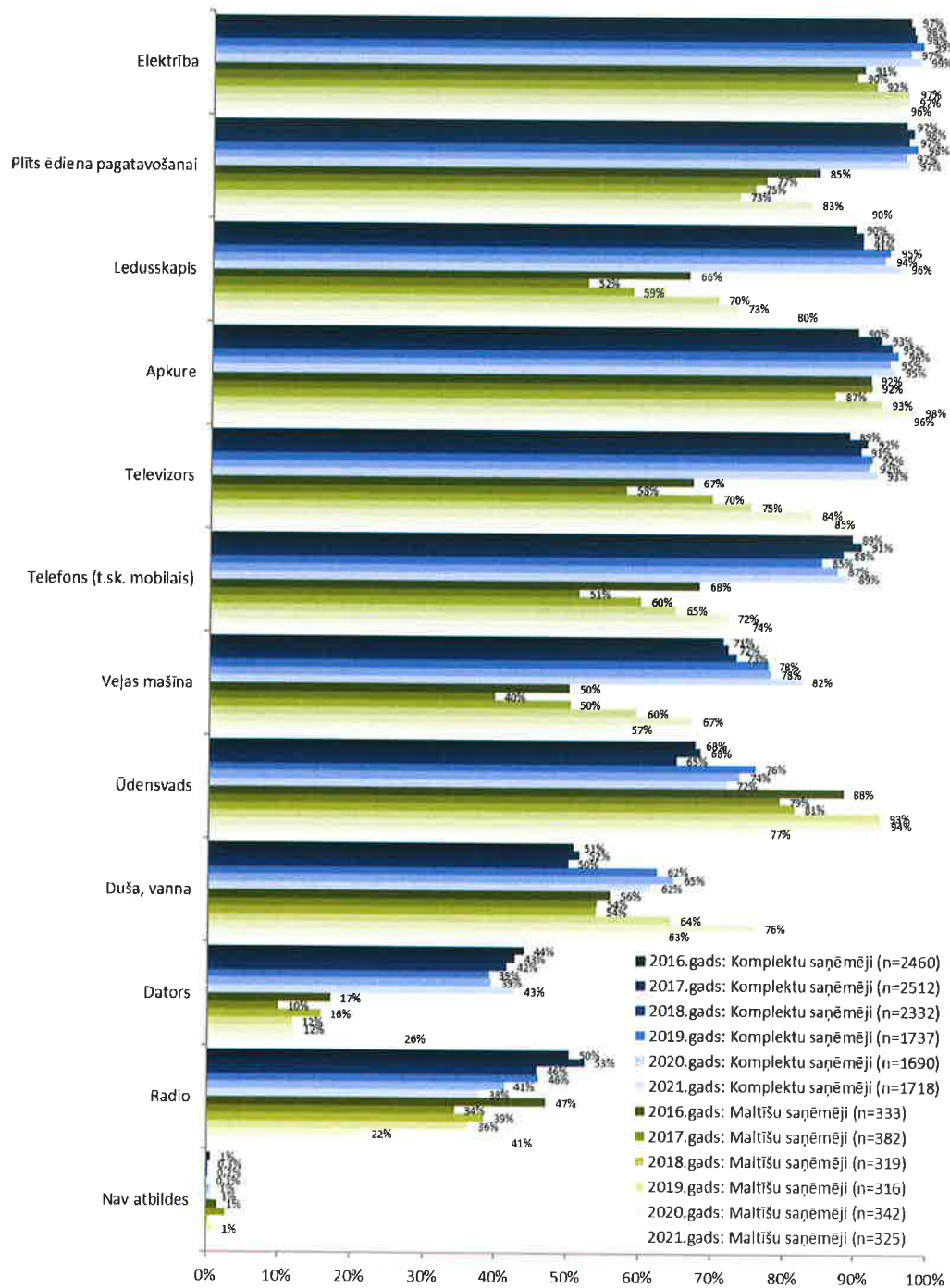
2021. gadā tāpat kā 2020. gadā vērojamas arī izmaiņas mājokļu tipos, kas saistāmas nevis ar izmaiņām atbalsta saņēmēju dzīves apstākļos, bet ar strukturālām izmaiņām atbalsta saņēmēju kopumā. Līdz ar iepriekšminētā ienākumu sliekšņa palielināšanos maznodrošinātu mājāsaimniecību statusa noteikšanā atbalsta saņēmēju lokā, starp komplektu saņēmējiem par 7 procentpunktiem pieaudzis tādu cilvēku īpatsvars, kas dzīvo savā dzīvoklī vai mājā (2020. gadā – 52% no visiem komplektu saņēmējiem, 2021. gadā – 59%). Lielā mērā tas sasaucas ar pirmspensijas un pensijas vecuma personu pieaugumu komplektu saņēmēju vidū. Nemainīga tendence, (kas svārstās dažu procentpunktu ietvaros) ir komplektu saņēmēju nodrošinājums ar atsevišķu mājokli (īrētu vai īpašumā esošu) 87-92% gadījumos, turpretī maltīšu saņēmēju vidū atsevišķs mājoklis ir tikai 51-73% gadījumos. Savukārt nepastāvīgu dzīvesvietu (istabu, gultasvietu, patversmi, u.c.) kā mājokli komplektu saņēmēji norāda tikai līdz 7% gadījumos, turpretī maltīšu saņēmēji līdz 24% gadījumu, tostarp līdz 4% gadījumu tiek norādīta cita mītne vai mājokļa neesamība.

Vērtējot atbildes par mājokļa labiekārtojumu (skat. 4.attēlu), redzams, ka komplektu saņēmējiem pamatā ir raksturīgi nedaudz labāki dzīves apstākļi, tomēr to nevar apgalvot viennozīmīgi, jo maltīšu saņēmēji biežāk dzīvo pilsētās – tādējādi viņiem ievērojami biežāk ir pieejams ūdensvads, duša vai vanna. To nosaka ne tik daudz nabadzības izplatības rādītāji, cik maltīšu pieejamība vietās, kur ir vairāk personu, kurām tās būtu nepieciešamas.

Elektrība un plīts ir gandrīz katram komplektu saņēmējam (pretējā gadījumā kļūst aprūtināta pārtikas komplektu satura izmantošana), tomēr tas šai grupai bija raksturīgs arī iepriekš.

Maltīšu saņēmēju vidū nozīmīgas tendences nav vērojamas, vienīgā, kam varētu būt objektīvs raksturs, ir to personu īpatsvara izmaiņas, kas norāda, ka viņu rīcībā ir radio vai dators. Tomēr šīs izmaiņas drīzāk liecina par tehnoloģiju izmaiņām, nevis par dzīves apstākļu izmaiņām kā tādām.

4. att. Mājokļu labiekārtojums

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņemts atbalsts

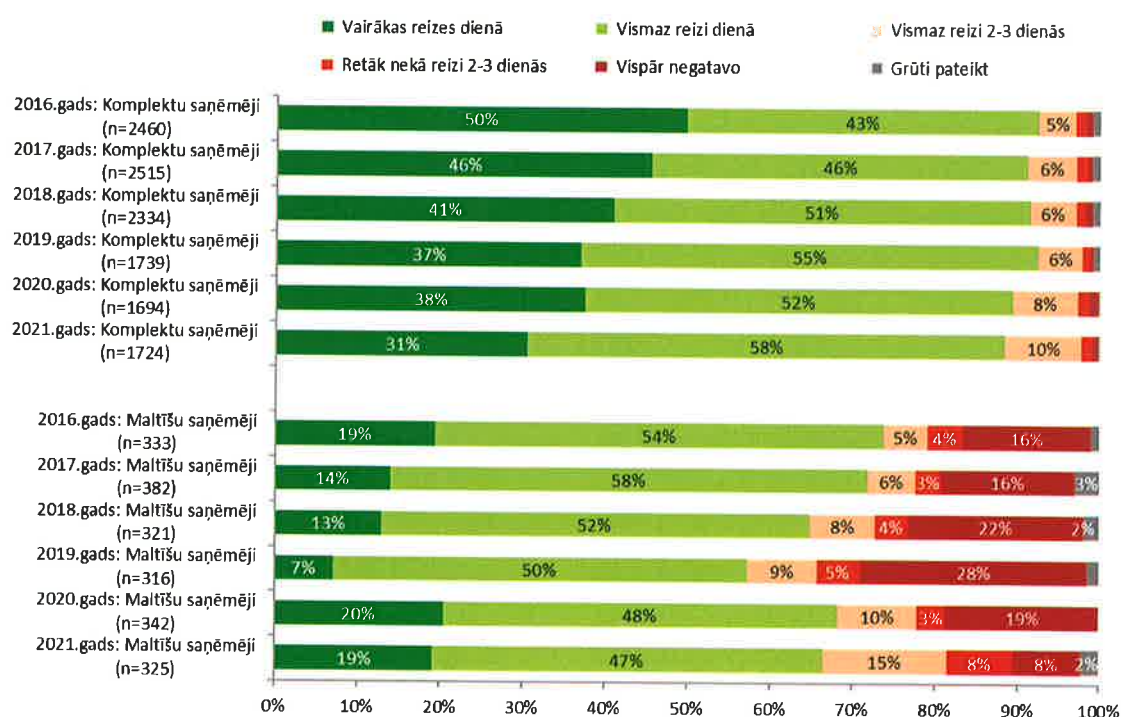
Kopumā vērojams, ka gadu gaitā noris zināma dzīves apstākļu izlīdzināšanās starp komplektu un maltīšu saņēmējiem. Atbalsta saņēmēju norādītā dzīves apstākļu uzlabošanās

galvenokārt skaidrojama ar iepriekš minētajām vecumstruktūras izmaiņām, jo personām lielākā vecumā biežāk īpašumā jau ir savs mājoklis un dzīves laikā sagādāts mājokļa labiekārtojums – līdz ar to ir pieejams ledusskapis, ūdensvads, veļas mašīna, duša vai vanna. Tomēr nereti vienlaikus lielākam skaitam personu zemu ienākumu māsaimniecībās ienākumu nepietiekamība izdevumiem mājoklim un pārtikai rada papildus nepieciešamību izmantot maltīšu izdales vietas, lai paēstu. Par to liecina izdalīto maltīšu kopskaita pieaugums par 9 procentpunktiem (EAFVP ietvaros 2020. gadā izsniegtas 433 890 maltītes, bet 2021. gadā – 478 373 maltītes).

2.3. Atbalsta saņēmēju ēst gatavošanas ieradumi

Komplektu saņēmēji siltu ēdienu gatavo salīdzinoši bieži, lai arī sešu gadu gaitā novērojams kritums attiecībā uz atbildi „vairākas reizes dienā”, attiecīgi pieaugot to komplektu saņēmēju īpatsvaram, kas gatavo „vismaz reizi dienā” (skat. 5. attēlu).

5. att. Cik bieži atbalsta saņēmēja ģimene gatavo silto ēdienu?

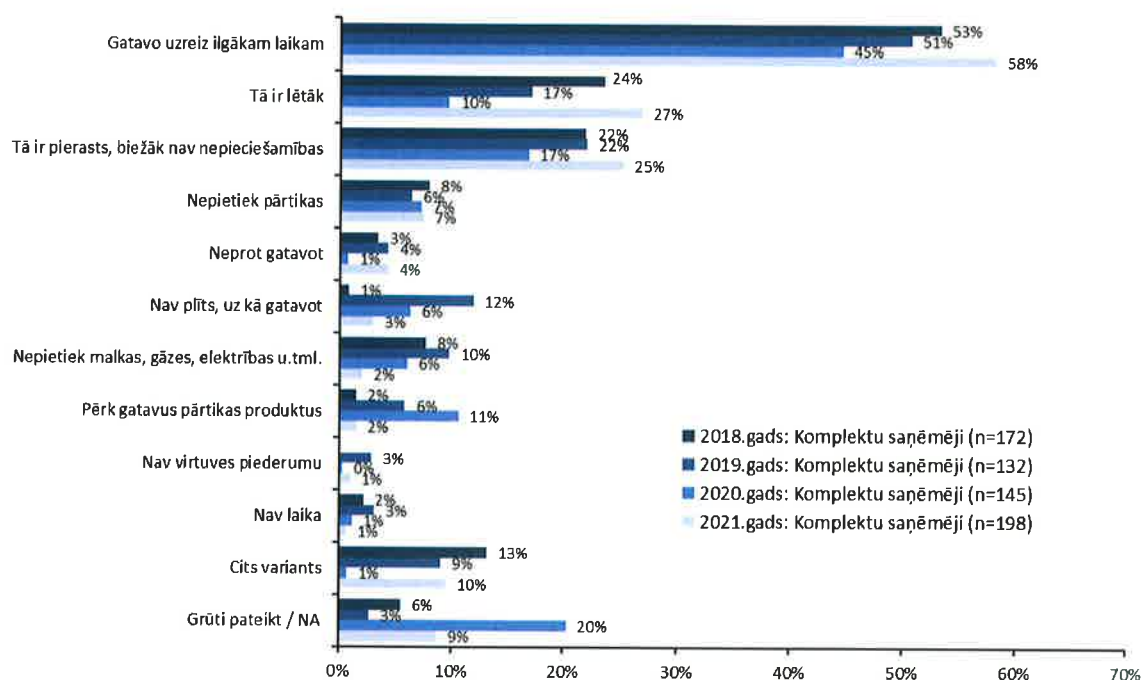
Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņemts atbalsts

Pēdējos trīs gados konstatēto tendenci var skaidrot ar gados veco un atsevišķi dzīvojošo respondentu īpatsvara pieaugumu, kuriem raksturīgi tas, ka viņi negatavo vairākas reizes dienā (ja starp visiem komplektu saņēmējiem vairākas reizes dienā gatavo 31%, tad starp cilvēkiem, kas dzīvo vieni – 15%, savukārt starp 65 gadus veciem vai vecākiem komplektu saņēmējiem – 19%).

Maltīšu saņēmēju profils 2020. un 2021. gadā ievērojami atšķiras no tendences, kāda bija vērojama iepriekšējos gados – tas drīzāk līdzinās 2016. gada aptaujā konstatētajam maltīšu saņēmēju profilam. Šīs izmaiņas skaidrojamas ar iepriekš minēto lielāku īrētos dzīvokļos dzīvojošo personu īpatsvaru maltīšu saņēmēju vidū, kuri saskaroties ar grūtībām mājokļa izdevumu segšanā un pārtikas produktu nodrošinājumā, retāk gatavo paši, bet dodas pēc maltītes uz izdales vietas.

Citas novērojamās atšķirības starp komplektu un maltīšu saņēmēju ēst gatavošanas ieradumiem ir loģiskas, jo izriet no kritērija, pēc kāda grupas sadalītas – pēc pārtikas komplektiem dodas tie, kas produktus var izmantot maltīšu pagatavošanai, bet pēc maltītēm tie, kas tā vai cita iemesla dēļ negatavo vai gatavo ievērojami retāk (skat. 6.1. un 6.2. attēlu).

6.1. att. Kāpēc ģimene gatavo tik reti vai vispār negatavo? (komplektu saņēmēji)

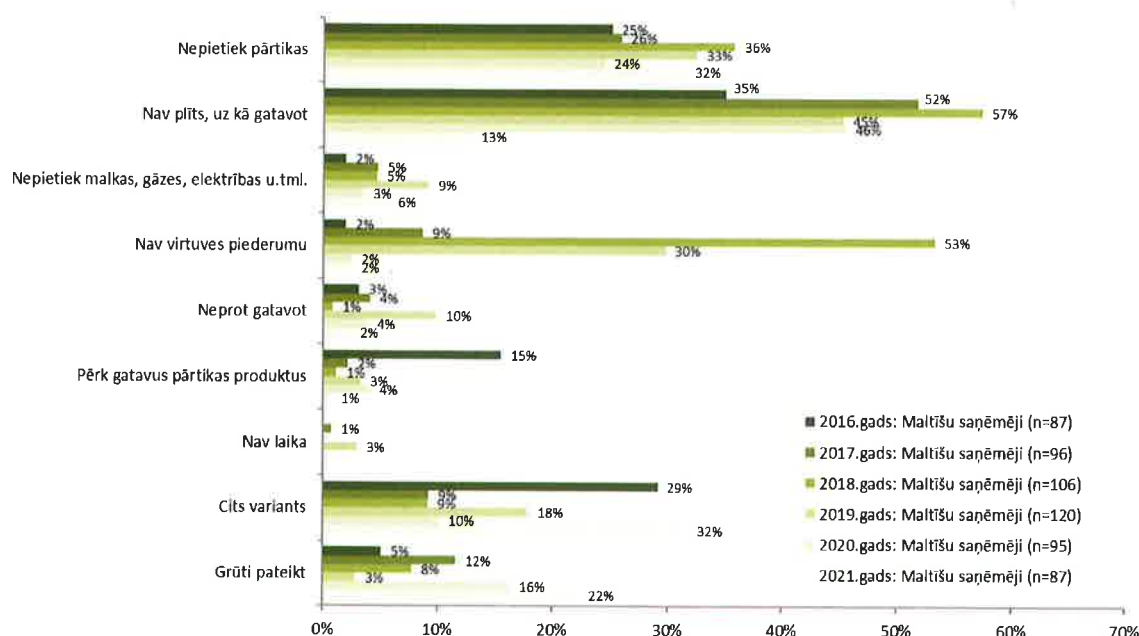
Avots: respondenti-komplektu saņēmēji un viņu ģimenes locekļi, kas gatavo silto ēdienu retāk, nekā reizi dienā

Analizējot iemeslus, kāpēc maltīšu saņēmēji gatavo reti vai negatavo vispār, tad bez jau iepriekš atzīmētās plīts trūkuma mājoklī, viena no nozīmīgākām atbildēm par biežākas negatavošanas iemesliem saistās ar pārtikas trūkumu – uz to 2021. gadā norāda 32% no maltīšu saņēmējiem. Atzīmējams, ka šī tendence iezīmējās arī 2019. un 2020. gadā, kad uz šo iemeslu norādīja trešā daļa (24%-33%) no maltīšu saņēmējiem.

2021. gadā ievērojami biežāk nekā iepriekš maltīšu saņēmēji snieguši “citas” atbildes. Galvenokārt tās ietver norādes, ka gatavo vairākām dienām un pēc tam uzsilda. Daži saka arī, ka pietiek ar zupas virtuvēs saņemto pārtiku. Apstiprinās 2020. gadā konstatētais, ka maltīšu un komplektu saņēmēju grupas ārkārtējās situācijas apstākļos ir satuvojušās. Arī maltīšu saņēmēju aptaujā daži respondenti, vaicāti, kāpēc viņi gatavo reti vai negatavo vispār, norādījuši, ka saņem gatavu ēdienu, tai skaitā zupas virtuvēs.

Komplektu saņēmēju, īpaši atsevišķi dzīvojošo komplektu saņēmēju, vidū biežākā “cita” varianta atbilde „gatavoj uzreiz ilgākam laikam”, 2021. gadā ir izplatītāka, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem. Saturiski tuva ir atbilde “tā ir pierasts, biežāk nav nepieciešamības”. Ekonomiski motivētās atbildes (tā ir lētāk, nepietiek pārtikas, nav plīts u.tml.) parādās jau retāk.

6.2. att. Kāpēc ģimene gatavo tik reti vai vispār negatavo? (maltīšu saņēmēji)

Avots: respondenti - maltīšu saņēmēji un viņu ģimenes locekļi, kas gatavo silto ēdienu retāk, nekā reizi dienā

2.4. Palīdzība no citām organizācijām

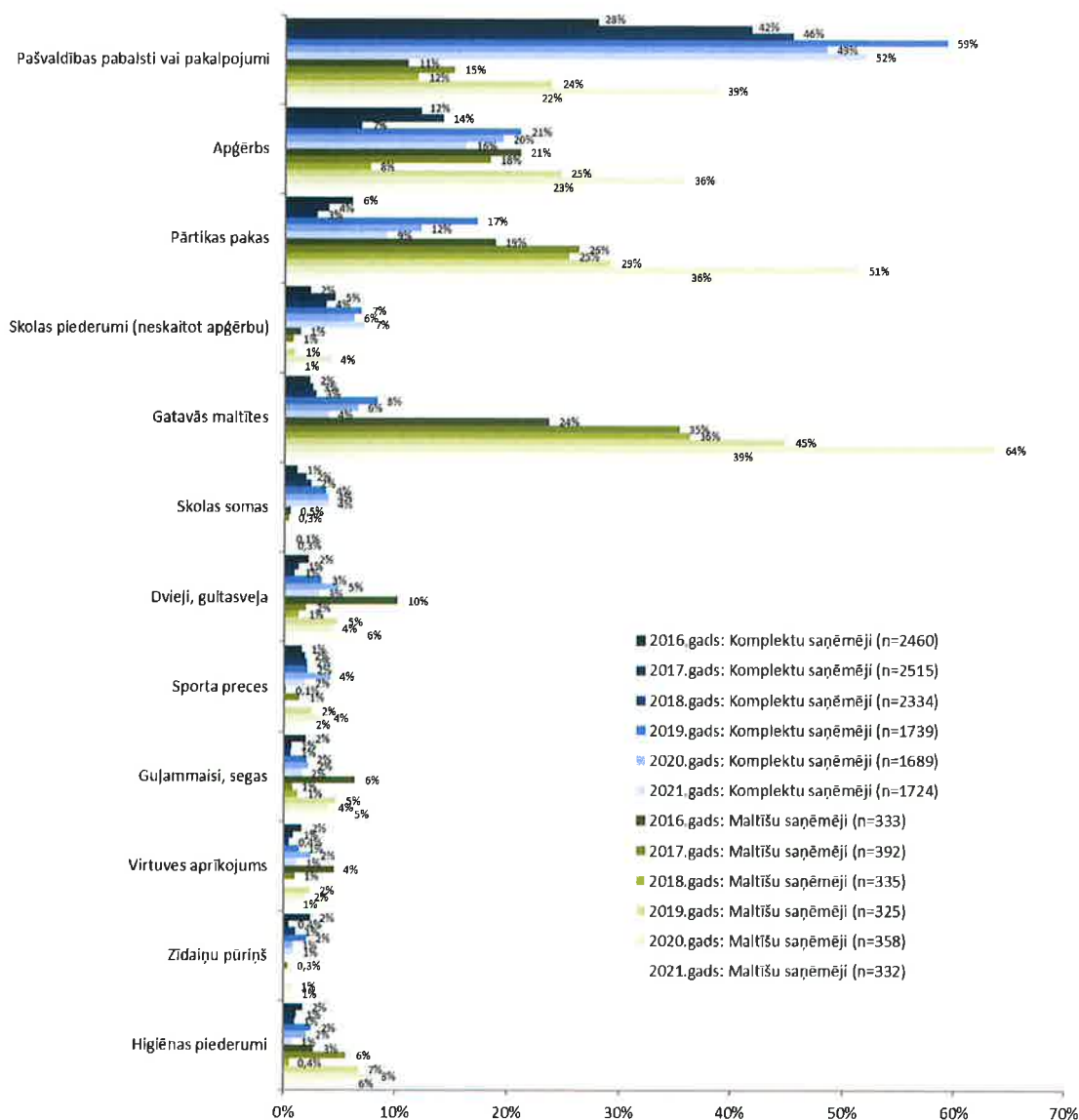
Atbalsta saņēmēji vērsas arī pie citām organizācijām, lai saņemtu palīdzību. Komplektu saņēmēju vidū kā šādas organizācijas pārliecinoši dominē pašvaldību sociālie dienesti (turpmāk – sociālais dienests), turklāt vērojama tendence, ka uz saņemtajiem pabalstiem vai pakalpojumiem norādīts salīdzinoši visbiežāk – 2021. gadā komplektu saņēmēji to atzīmējuši 52% gadījumu, salīdzinoši 2020. gadā 49% gadījumos. (skat. 7. attēlu).

Salīdzinot gadu griezumā dažādu palīdzības veidu saņemšanas īpatsvarus, vērojams to svārstīgums, kas skaidrojams ar citu organizāciju (izņemot pašvaldību) sniegtās palīdzības situatīvo raksturu – atbalsts lielā mērā atkarīgs no konkrēta palīdzības veida pieejamības gan teritoriāli, gan atbalsta noturīgumā (ziedojumi, īslaicīgas akcijas, pilsoniskās sabiedrības atbalsts atbilstoši saņēmēju vajadzībām). Secināms, ka šo citu organizāciju palīdzība daudz mazāk ir mērķtiecīgi plānota, salīdzinot ar EAFVP sniegto atbalstu. Līdz ar to atbalsta saņēmējiem var nākties izmantot tādu palīdzību, kāda konkrētajā brīdī no konkrētā avota ir pieejama.

Analizējot 2021. gada aptaujas rezultātus, vērojama komplektu un maltīšu saņēmēju pārklāšanās – 36% no maltīšu saņēmējiem minējuši, ka saņēmuši arī pārtikas komplektus, 6% - ka saņēmuši higiēnas un saimniecības komplektus. Atzīmējams, ka pārtikas komplektus 2021. gadā līdzīgi kā 2020. gadā ārkārtējās situācijas apstākļos izsniedza virkne dažādu nevalstisko organizāciju (piemēram, Pārtikas banka) un daudzas pašvaldības institūcijas, tostarp ēdināšanas vietas un skolas, tomēr atzīmētais atbalsta apjoms - nedaudz mazinājies.

Tā kā publiski nav sniegta informācija par citām organizācijām, kas organizētu higiēnas preču izdali, secināms, ka maltīšu saņēmēji aptaujā atzīmē citā izdales vietā no citas PO saņemtos higiēnas un saimniecības komplektus.

7. att. Kāda veida palīdzību ģimene saņem no citām organizācijām?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņemts atbalsts

Ņemot vērā iepriekšminētos apsvērumus un atbalsta saņemšanas nosacījumus, kas vienlaikus dod iespēju saņemt gan pārtikas, gan higiēnas un saimniecības komplektus, secināms, ka higiēnas un saimniecības komplektu saņēmēju īpatsvars maltīšu saņēmēju vidū visprecīzāk norāda uz pārklāšanās pakāpi starp atbalsta saņēmējiem. Izrietoši atzīmējams, ka 2021. gadā ne mazāk kā 6% maltīšu saņēmēju ir arī pārtikas komplektu saņēmēji.

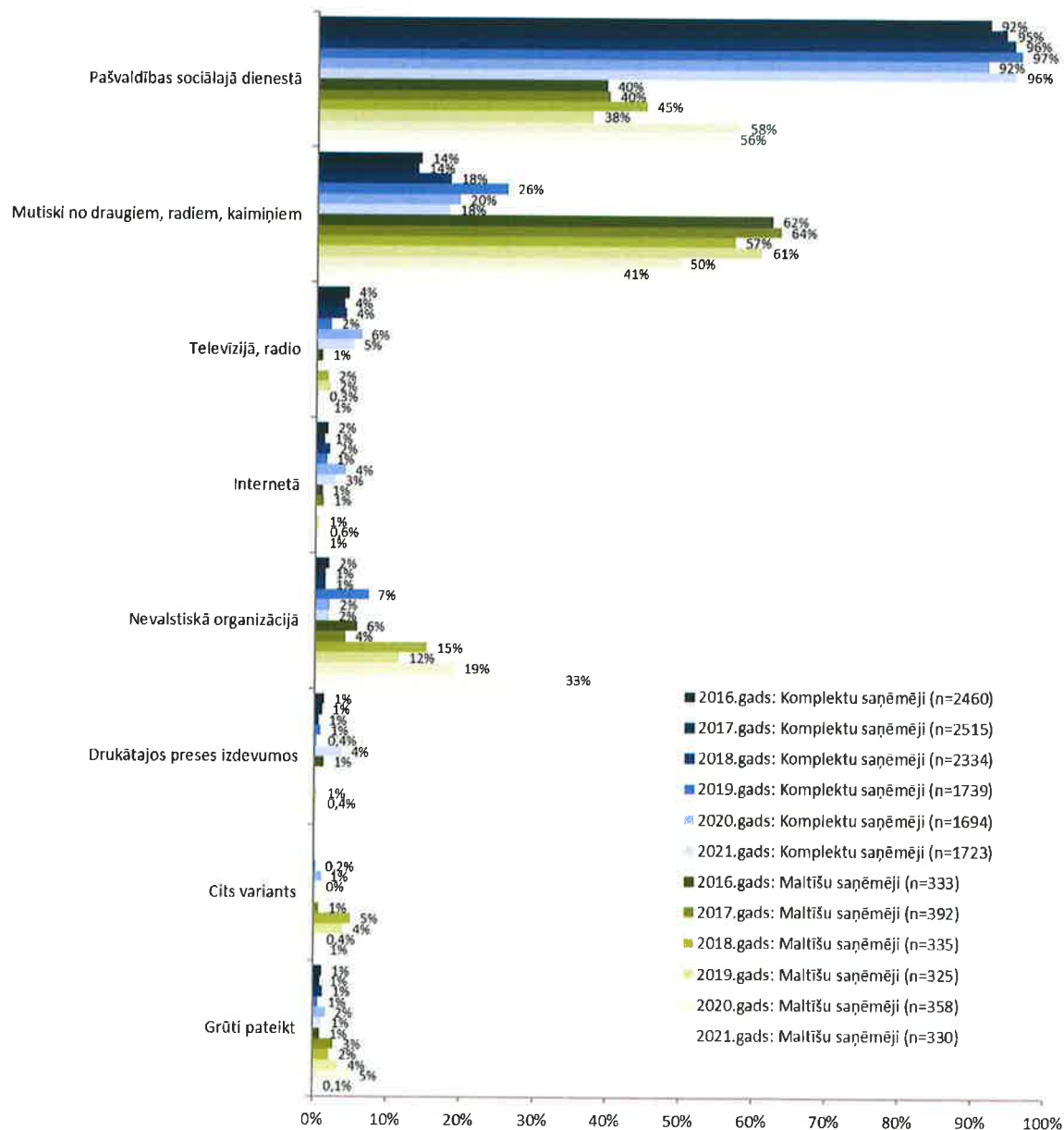
Vērojama kopējā tendence, ka atbalsta saņēmēji 2021. gadā atzīmē, ka palīdzībā no citām organizācijām saņēmuši apģērbus. Šādu palīdzības veidu 2021. gadā izmantojuši 18% komplektu saņēmēju un 23% maltīšu saņēmēju. Tas skaidrojams ar bieži vien vienu PO - nevalstiskajā vai reliģiskajā organizācijā ir iespēja saņemt komplektu vai maltīti un organizācijas pašas sarūpēto vai iedzīvotāju saziēdoto apģērbus un citas sadzīvē noderīgas lietas (segas, gultasveļu, virtuves piederumus).

3. Atbalsta saņemšanas iespējas

3.1. Informācija par atbalsta iespējām

Pārliecinoši izplatītākais kanāls informācijas nodošanai par atbalsta iespējām ir caur sociālajiem dienestiem – uz to norāda 96% komplektu saņēmēju, kā arī 56% maltīšu saņēmēju (skat. 8. attēlu). Turklāt šo kanālu respondenti ar katru gadu norāda arvien biežāk. Tas var būt saistīts arī ar pašvaldības palīdzības kā tādas biežāku izmantošanu (skat. 7. attēlu), kuras saņemšanas gaitā var būt pieejama arī informācija par EAFVP sniegto atbalstu, kā arī izmaiņām mērķgrupas sociāli demogrāfiskajā struktūrā.

8. att. Kur uzzināja par atbalsta saņemšanas iespējām?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņēms atbalsts

Tendence tiešā veidā izriet no nosacījumiem, kas izvirzīti komplektu saņēmējiem – sociālie dienesti izsniedz izziņas par trūcīgas, maznodrošinātas mājsaimniecības statusu vai krīzes situāciju personai vienlaikus nodrošinot arī informāciju par atbalsta iespējām. Turklāt jāņem vērā, ka daļā pašvaldību tieši sociālie dienesti nodrošina komplektu izdali.

Maltīšu saņēmēji informāciju par atbalsta saņemšanas iespējām līdzšinēji biežāk (2019. gadā - 61% gadījumos) uzzināja, izmantojot neformālus kanālus – draugus, radniekus kaimiņus, un vidēji tikai katrs trešajam respondentam (2019. gadā - 38% gadījumos) informāciju sniedza sociālais dienests. Tomēr pēdējos divos gados kā izplatītākais informācijas nodošanas kanāls arī maltīšu saņēmēju vidū nosaukts sociālais dienests (56% - 58% gadījumos), kas vēlreiz parāda abu mērķgrupu pārklāšanos aptaujas gadā.

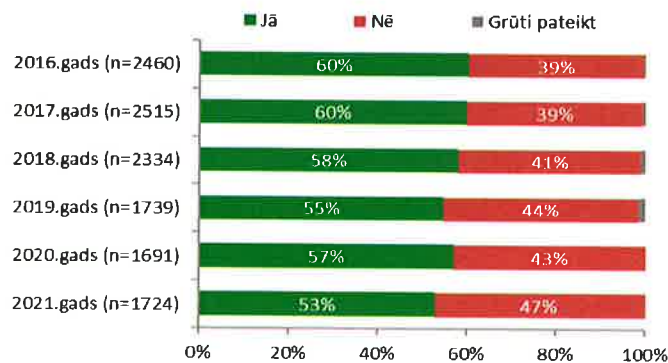
Pēdējos četros gados ievērojami biežāk maltīšu saņēmēji – pieaugošā apmērā, t.i. no 15% līdz 33% gadījumos - sniedz atbildi, ka informācija saņemta nevalstiskajā vai reliģiskajā organizācijā.

Drukāto presi un internetu kā informācijas iegūšanas vieta norāda tikai atsevišķos (0,4% līdz 1%) gadījumos, lai arī, kā redzams 9. attēlā, gandrīz konstanti katru gadu aptuveni vairāk nekā puse (2021. gadā 53% gadījumu) komplektu saņēmēju atzīst, ka ģimenē ir vismaz kāds, kam tas ir pieejams un kas ar to prot rīkoties. Interneta pieejamība un prasme ar to rīkoties nenozīmē, ka tas tiks izmantots tāda rakstura informācijas meklēšanai, kas saistīta ar sociālo palīdzību – cilvēkiem visdrīzāk nav nepieciešama vispārīga informācija par izdales punktiem Latvijā, bet gan daudz konkrētāka par palīdzības saņemšanas iespējām tieši savā dzīvesvietā.

Tāpat konstatējams, ka respondentu īpatsvars, kas norādījuši uz interneta pieejamību un prasmi ar to rīkoties, krītas, īpaši 2021. gadā, kas skaidrojams ar iepriekš minētajām komplektu saņēmēju vecumstruktūras izmaiņām – pēdējos gados atbalsta kompleksus ievērojami biežāk nekā iepriekš saņem vecuma pensionāri.

Ņemot vērā to personu augsto īpatsvaru, kas norāda uz sociālajiem dienestiem kā informācijas avotu, diez vai plaši nepieciešams nodrošināt vēl papildus informēšanu par palīdzības saņemšanas iespējām. Šī informācijas avota izmantošana līdz ar palīdzības pieejamības nodrošināšanu arī maznodrošinātām personām tikai pieaugusi – tāpat skaidrs, ka potenciālie klienti par savām tiesībām tiek informēti. Šo pārliecību stiprina arī maltīšu saņēmēju atzīmētais ievērojami augstākais informācijas saņemšanas līmenis.

9. att. Vai kādam no ģimenes ir pieejams internets un prasme ar to rīkoties?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņemti, komplekti

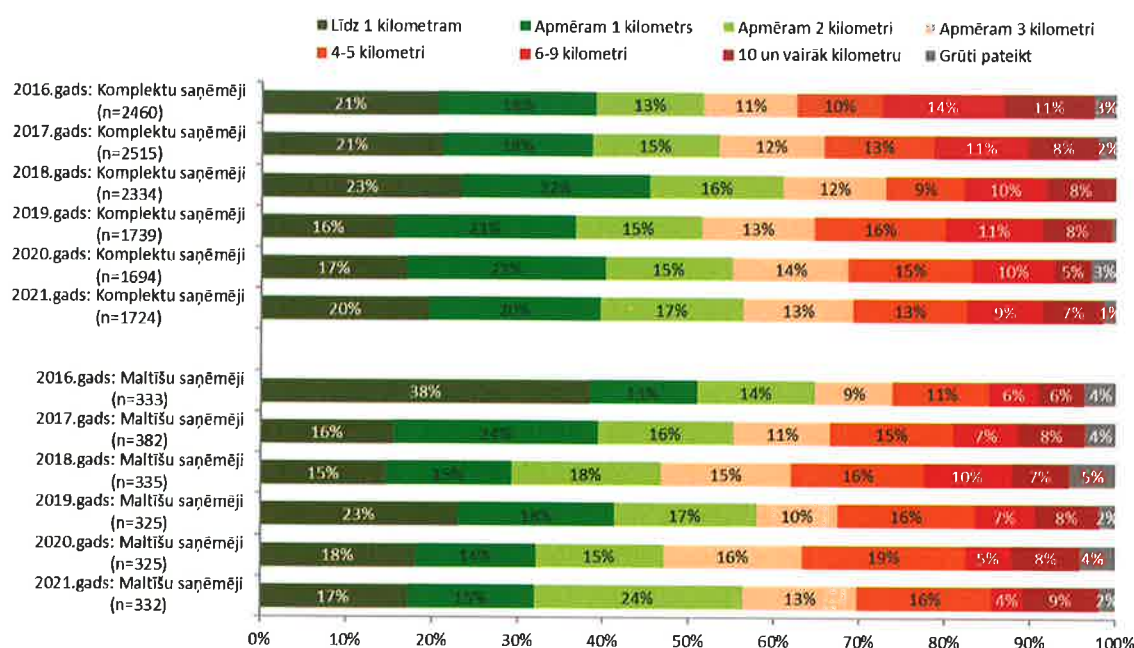
Ja informācijas nav sasniegusi kādu personu, kurai tā nepieciešama, tad tie visdrīzāk ir cilvēki, kuri ieguvuši trūcīgas vai maznodrošinātas personas statusu pirmoreiz vai nonākuši krīzes situācijā. Arī šādā gadījumā internets kā informācijas avots tik un tā nebūs optimāls,

jo paredz mērķtiecīgu informācijas meklēšanu, kamēr konkrētajās situācijās nepieciešams, kāds, kurš aktīvi informē.

3.2. Nokļūšana līdz atbalsta saņemšanas vietai

Komplektu saņemšanas vietu atzīstamu pieejamību raksturo attālums līdz tā saņemšanas vietai (skat. 10. attēlu), proti, vidēji atbalsta saņēmējiem nākas mērot 3,3 kilometru, kas šādu patstāvīgu tendenci saglabā jau piekto gadu.

10. att. Attālums līdz atbalsta saņemšanas vietai

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņemts atbalsts

Nosauktie attālumi praksē ir ļoti dažādi – 20% gadījumu attālums ir mazāks par kilometru, 20% gadījumu – ap kilometru, tomēr ir arī otra galējība – 16% dzīvo tālāk par 6 kilometriem no komplektu izdales vietām.

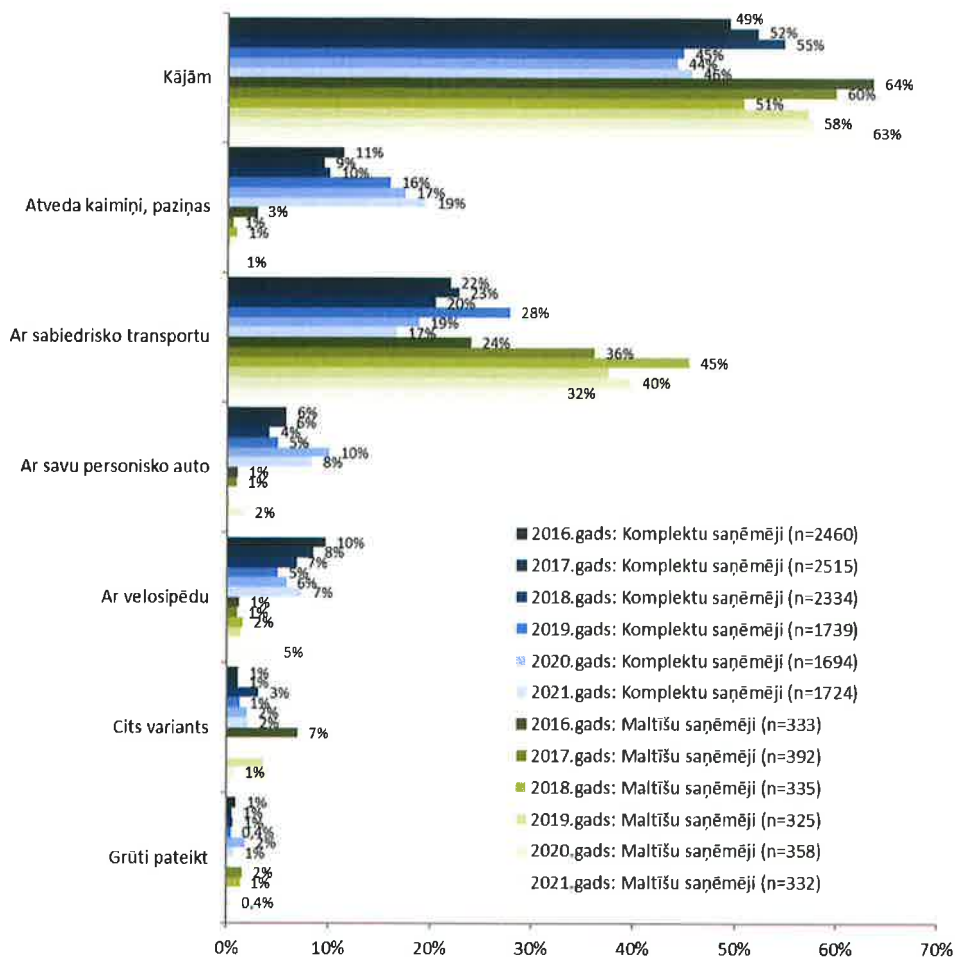
Konstatējams, ka 2021. gadā tāpat kā iepriekšējos gados vismazākos attālumus min komplektu saņēmēji - nelielo pilsētu iedzīvotāji un pagastu centros dzīvojošie, kas kopumā ir loģiski, jo gan dzīvesvieta, gan izdales punkts atrodas pilsētas vai pagasta centra robežās. Taču tāpat raksturīgi, ka lauku iedzīvotāji kopumā min mazākus attālumus, salīdzinot ar Rīgas un citu lielāko republikas pilsētu iedzīvotājiem.

Maltīšu saņēmēju nosauktais vidējais attālums pēdējo gadu laikā arī ir visai stabils – no 3,0 līdz 3,4 kilometri.

Komplektu un maltīšu saņēmēji tādējādi kopumā nosaukuši visai līdzīgus attālumus, tomēr tā visdrīzāk ir sagādīšanās – komplektu izdales vietas pieejamas visā Latvijā, kamēr maltīšu izdales vietas – atsevišķās apdzīvotās vietās, turklāt absolūtajā vairumā gadījumu tās ir pilsētas

Atbalsta pieejamību raksturo arī veids kā atbalsta saņēmējs nokļūva līdz atbalsta saņemšanas vietai. 2021. gadā līdzīgi kā iepriekš uz komplektu un maltīšu izdales vietām to apmeklētāji visbiežāk (46% un 63% gadījumu) dodas kājām.

11. att. Kā nokļuva līdz atbalsta saņemšanas vietai?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņemts atbalsts

Savukārt tie, kas saņēmuši maltītes, nereti (2021. gadā- 32% gadījumos) līdz to izdales vietai nokļuvuši ar sabiedrisko transportu, kas skaidrojams ar tā pieejamību maltīšu izdales vietu tuvumā, kā arī ar gados vecāku maltīšu saņēmēju īpatsvara pieaugumu, kamēr komplektu saņēmējus kāds atvedis, viņi atbraukuši ar velosipēdu vai savu auto (skat. 11. attēlu). Šīs atšķirības no vienas puses raksturo vidi, kurā pārvietošanās notiek (maltīšu saņēmējiem tā biežāk ir urbāna vide ar regulāru sabiedrisko transportu), no otras – personu labklājības līmeni (komplektu saņēmējiem biežāk ir pieejami transporta līdzekļi).

Tomēr pēdējos divos gados ir konstatējama tendence, ka retāk ir nosaukts sabiedriskais transports, bet biežāk – pārvietošanās kājām. Tā kā šo tendencei nepavada vidējo nosaukto attālumu samazinājums, bet pavada pakalpojumu saņēmēju vidējā vecuma pieaugums, visdrīzāk šī tendence liecina par retāku pārvietošanos sabiedriskajā transportā ārkārtējās situācijas apstākļos.

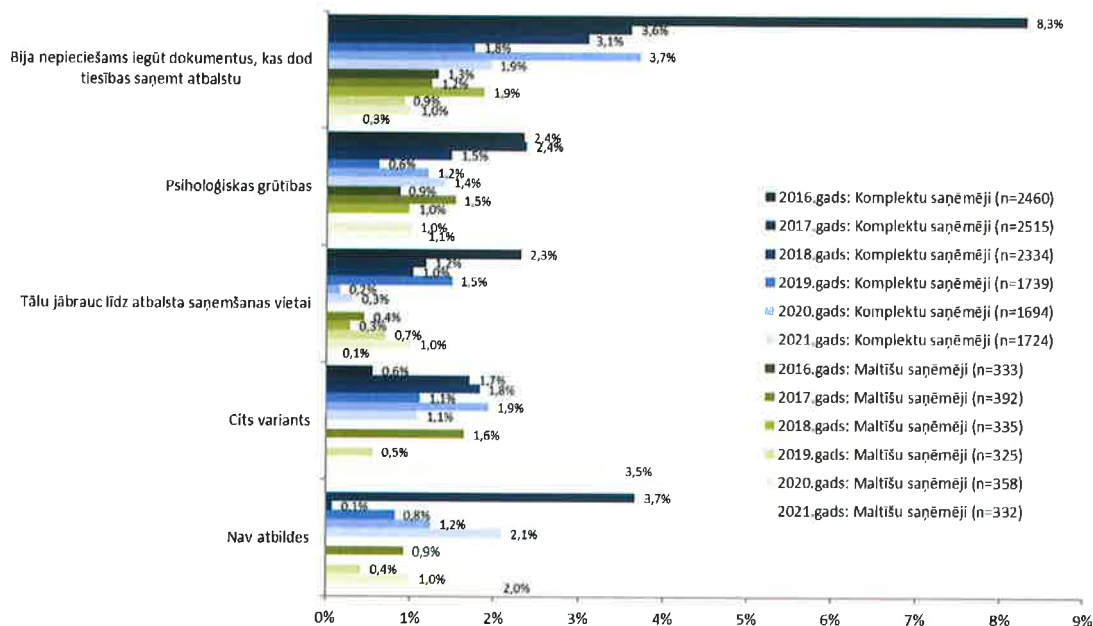
Secināms, ka kopumā atbalsta saņēmēji ļoti reti (līdz 1% gadījumos) norāda uz to, ka viņiem grūtības sagādātu nokļūšana līdz palīdzības saņemšanas vietai (skat. 12. attēlu). Protams, nedrīkst šajā kontekstā ignorēt arī faktu, ka atbildes saņemtas no cilvēkiem atbalsta izdales vietās – respektīvi, no tiem, kas spējuši tur nokļūt.

3.3. Iespējamās grūtības

Absolūtais vairums atbalsta saņēmēju uz jautājumu par to, vai saskārušies ar kādām grūtībām atbalsta saņemšanas procesā, nepārprotami atbild ar “nē” – tā atbildējuši 93% no maltīšu saņēmējiem un 94% no komplektu saņēmējiem.

Atšķirības starp abām respondentu grupām saistāmas ar to, ka komplektu saņemšanai ir nepieciešama sociālā dienesta izsniegta izziņa, kamēr maltīšu saņemšanai nav. Tiem, kas uz grūtībām norādīja, tika lūgts precizēt, kādas tās bijušas – rezultāti atspoguļoti 12. attēlā.

12. att. Ar kādām grūtībām saskārās atbalsta saņemšanā?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņemts atbalsts

Kaut arī atsevišķi komplektu saņēmēji, kas minējuši grūtības, ar kurām tie saskārušies, norādīja uz izziņas nepieciešamību (1,9% gadījumos), tomēr secināms, ka konstatētajam biežāk ir gadījuma raksturs un vērojama tendence - to personu īpatsvara samazināšanās komplektu saņēmēju vidū, kas norādījuši uz dokumentu saņemšanu kā problēmu. Visticamāk šī problēma kļuvusi neaktuāla ārkārtējās situācijas laikā, jo izveidojusies skaidra procedūra attālinātas pieejas nodrošināšanai, kas ir saprotama visām iesaistītajām pusēm. Secināms, ka respondentu viedokli ietekmē arī atbalsta saņemšanai nepieciešamā mājāsaimniecības statusa pārskatīšana ārkārtējās situācijas laikā, balstoties uz sociālo dienestu rīcībā esošu informāciju, nepieprasot jaunu dokumentu iesniegšanu.

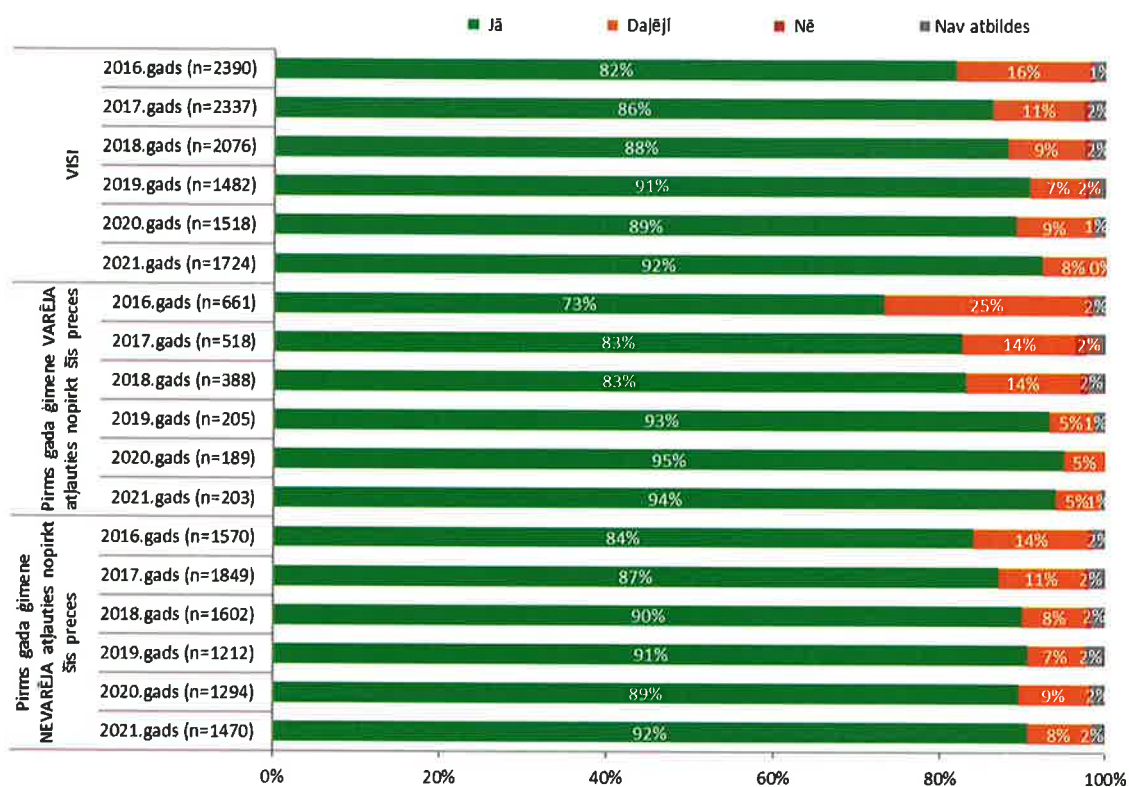
Komplektu saņēmēju nosaukto “cita varianta” problēmu vidū tipiskākās bija divas – ar fiziskām grūtībām ārkārtējās situācijas laikā saistītās (piemēram, ārkārtējās situācijas laikā “visi strādā attālināti, datora nav”), un ar birokrātiskajām procedūrām saistītās, īpaši pirmreizējiem atbalsta saņēmējiem, un nereti ar komunikāciju saistītās (piemēram, “braukt pēc bankas izziņas ir dārgi”, “ne visai laba pretimnākšana dienestos”, “lielas prasības, lai saņemtu pabalstu, prasīga sociālā darbiniece”, “pagastā negatīvi noskaņoti”). Tomēr kopumā, salīdzinot ar 2020. gadu, šādu atbilžu sniegšana konstatēta retāk. Tāpat 2021. gadā vairs nav aktuāls jautājums par garām rindām saistībā ar ārkārtējās situācijas ierobežojumiem.

Maltīšu saņēmēji 2021. gadā nekādas anketā neminētas grūtības, kas saistītos ar atbalsta saņemšanu nenosauca.

4. Atbalsta efektivitātes pašvērtējums

Komplektu saņēmējiem tika vaicāts pašvērtējums atbalsta komplekta ietekmei uz viņu ģimenes situāciju – respektīvi, vai komplektu saņemšana situāciju ir ietekmējusi.

13. att. Vai atbalsta komplektu saņemšana ietekmēja ģimenes situāciju?

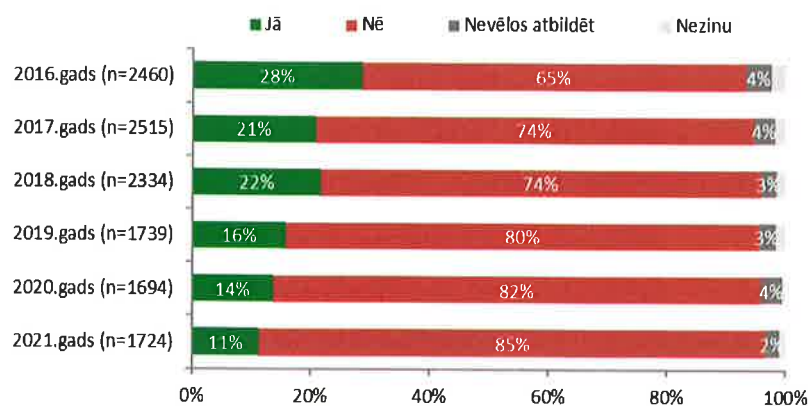
Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņemti atbalsta komplekti

Kā redzam 13. attēlā, absolūtais vairums komplektu saņēmēju (jeb 92%) atbildējuši, ka tas situāciju ir ietekmējis, daļēju ietekmi papildus atzīmējuši 8% respondentu, bet atbilde “nē” nav sniegta vispār.

Visciešākā saikne atbildēm uz šo jautājumu tika konstatēta ar atbildēm uz jautājumu, kas atsevišķi atspoguļots 14. attēlā - vai pirms gada ģimene varēja atļauties nopirkt tās preces/produktus, ko nupat saņēma.

Vērojams, ka atbilžu sadalījums uz jautājumu par iespējām nopirkt atbalsta ietvaros saņemtās preces un produktus, sešu gadu laikā samazinājies no 28% uz 11% gadījumu, iespējami, ka tas skaidrojams ar mērķgrupas izmaiņām. Interpretējot to, visdrīzāk varam pieņemt, ka runa ir par iespēju vairāk iegādāties ko citu, jo kompensēta tiek daļa izdevumu. Tāpat, runājot par 2021. gada izmaiņām, nevar izslēgt, ka daļai respondentu ienākumu līmenis ārkārtējās situācijas laikā pazeminājās visnotaļ strauji, un viņiem bija nepieciešama palīdzība, lai iegūtu to, ko iepriekš varēja nopirkt paši.

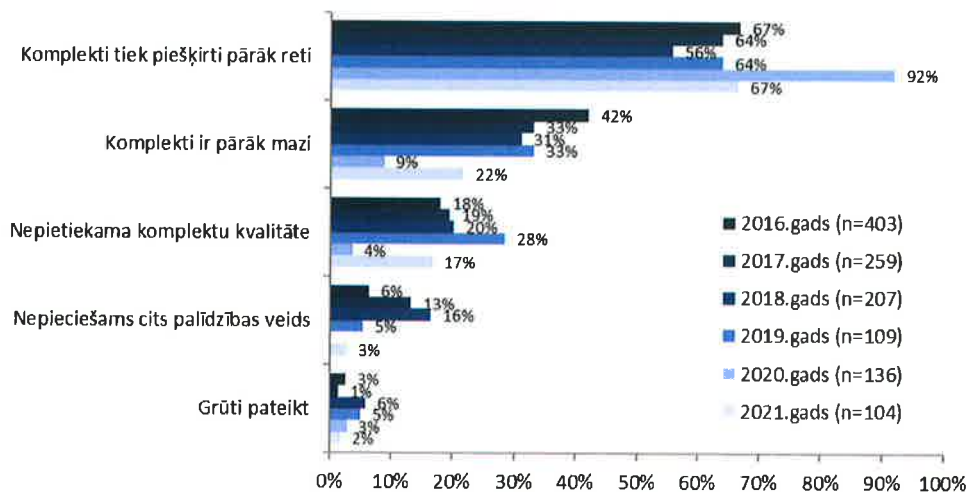
14.att. Vai pirms gada ģimene varēja atļauties nopirkt tās preces/produktus, ko nupat saņēma?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, par kuriem saņemti atbalsta komplekti

Respondentu atbildēs, kas norādīja, ka komplektu saņemšana ģimenes situāciju ietekmēja tikai daļēji (skat. 15. attēlu), dominējošais viedoklis, ka komplekti tiek piešķirti pārāk reti, ievērojami samazinājies (2021. gadā – 67%, , 2020. gadā – 92% gadījumos. Savukārt neapmierinātību ar komplektu lielumu un kvalitāti respondenti pauduši mazliet retāk nekā 2016.-2019. gadā, tomēr ievērojami biežāk nekā 2020. gadā, vienlaikus no 5% gadījumu uz 3% samazinājies viedoklis, ka nepieciešams cits palīdzības veids.

15. att. Kāpēc komplektu saņemšana neietekmēja jūsu ģimenes situāciju vai ietekmēja tikai daļēji?

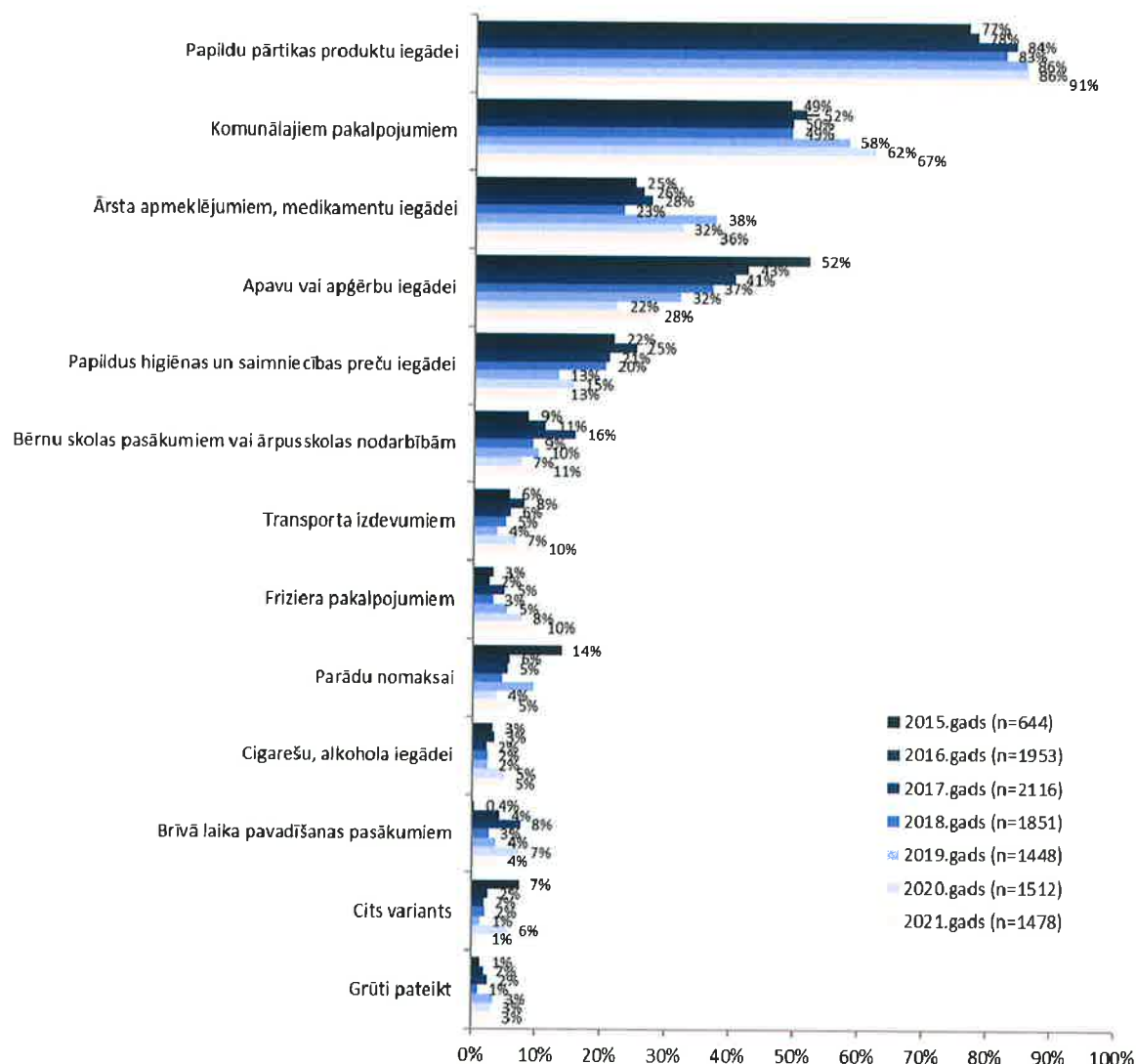
Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas norādījuši, ka komplektu saņemšana ģimenes situāciju ietekmējusi daļēji vai nav ietekmējusi vispār

Tiem, kas norādīja, ka komplektu saņemšana ietekmējusi viņu ģimenes situāciju, 2021. gadā papildus tika vaicāts, kādām vajadzībām viņi galvenokārt tērēja ietaupīto naudu.

Dominējošas atbildes šajā jautājumā (skat. 16. attēlu) , pie tam pieaugošā apjomā (līdz 5 procentpunktiem salīdzinot ar 2020. gadu) attiecas uz pārtiku, komunālajiem maksājumiem, medicīnas precēm un pakalpojumiem. Šāda izvēle ir tipiska pensijas vecuma respondentu izdevumu struktūrai un tiešā veidā izriet no palīdzības saņēmēju mērķauditorijas izmaiņām.

Savukārt, samazinoša tendence vērojama tēriņiem brīvā laika pavadīšanai, kas saistīta ar pulcēšanās ierobežojumiem ārkārtējās situācijas laikā.

16. att. Kādām vajadzībām galvenokārt tērēja ietaupīto naudu?

Avots: 2016.–2021.: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas norādījuši, ka komplektu saņemšana ietekmējusi viņu ģimenes situāciju; 2015.: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas norādījuši uz ietaupījumiem atbalsta saņemšanas rezultātā

Vērtējot ietaupīto līdzekļu tēriņus ilgākā dinamikā, redzams, ka pieaugums īpatsvarā ir pārtikas iegādei no 77% 2015. gadā uz 91% 2021. gadā. Pieauguši tēriņi komunālo pakalpojumu apmaksai (no 49% 2015. gadā uz 67% 2021. gadā), veselības aprūpei (no 25% 2015. gadā uz 36% 2021. gadā), salīdzinoši stabili tēriņi bērnu skolas pasākumiem vai ārpuskolas nodarbībām ikgadēji ap 10% robežās, tostarp 2021. gadā 11%, ko nedaudz ietekmēja apstākļi, kad ārkārtējās situācijas laikā skolas pasākumi un ārpuskolas nodarbības nebija atļautas. Samazinājums īpatsvarā ir novērojams apģērba un apavu iegādei (no 52% 2015. gadā uz 28% 2021. gadā) un papildus higiēnas un saimniecības preču iegādei (no 22% 2015. gadā uz 13% 2021. gadā).

Kopumā var runāt par nelielu mērķa grupas materiālās situācijas uzlabojumu ne tikai tāpēc, ka parādījies iespēja papildus iegādāties pārtiku, bet arī vienlaikus pieaudzis dažādu, individuālu, ar ģimenes sociāli demogrāfisko profilu saistītu tēriņu īpatsvars (piemēram,

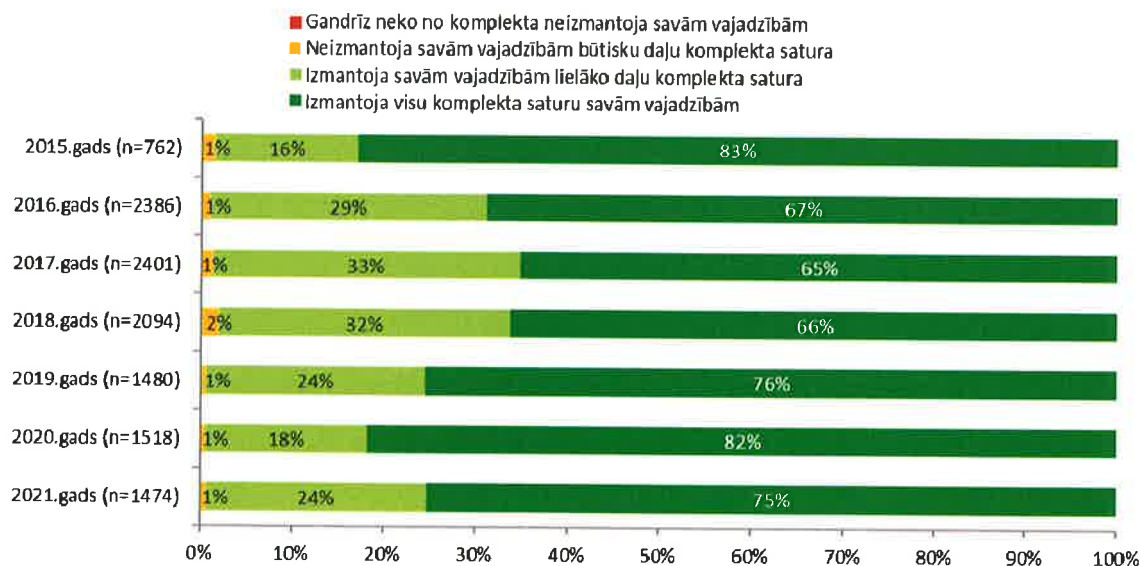
ģimenēm ar bērniem ietaupījums tērēts bērnu skolas pasākumiem vai ārpusskolas nodarbībām; pieaugušām personām apavu un apģērba iegādei un komunālajiem pakalpojumiem, senioriem un personām ar invaliditāti ārsta apmeklējumam un medikamentu iegādei).

5. Pārtikas atbalsts

5.1. Pārtikas komplektu izmantošana

Absolūtajā vairumā gadījumu (99%) komplekta saturu tā saņēmēji izmantoja savām vajadzībām pilnībā (75%) vai lielāko daļu (24%), skatīt 17. attēlu. Redzams, ka saglabājas no 2016. līdz 2019. gadam novērotā pozitīvā tendence par pārtikas komplekta satura un apjoma atbilstību komplektu saņēmēju vajadzībām. Tādu, kas norādītu, ka nav izmantojuši savām vajadzībām būtisku daļu komplekta satura, ir ļoti maz – ap 1%, bet tādu, kas norāda, ka gandrīz nekas nav izmantots savām vajadzībām nav vispār. Līdz ar to arī 2021. gadā vērojama augsta pārtikas komplektu izmantošanas lietderība, un kopumā pārtikas komplekti tiek izmantoti tā, kā atbalsta sniedzēji to iecerējuši.

17. att. Pārtikas komplekta satura izmantošana savām vajadzībām

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas gada ietvaros iepriekš jau saņēmuši pārtikas komplektus

Aplūkojot respondentu vērtējuma dinamiku par komplektā esošu un savām vajadzībām pilnībā neizmantotiem produktiem (skat. 18. attēlu), iezīmējas tendences:

- pulverveida produktu (olas, piens) un gaļas konservu pilnībā neizmantošanu savām vajadzībām 6% līdz 11% gadījumos, kas liecina par respondentu atšķirīgiem uzskatiem par pārtikas produktiem, ēst gatavošanas prasmēm un ēšanas paradumiem;
- neizmantoto graudaugu un cieti saturošo produktu (samazināšanās vai palielināšanās) no 1% līdz 2% gadījumu, kas lielā mērā saistīta ar mājāsaimniecības sastāvu un ēšanas paradumiem;
- 2021. gadā par pilnībā savām vajadzībām izmantotiem produktiem uzskatāmi kviešu milti, griķi, rīsi, eļļa un cukurs (neizmantoti tikai no 0,4% līdz 1% gadījumos).

Pilnīgāka komplekta izmantošana raksturīga atsevišķi dzīvojošiem cilvēkiem, ģimenēm bez bērniem vai ar mazāku bērnu skaitu, pensionāriem.

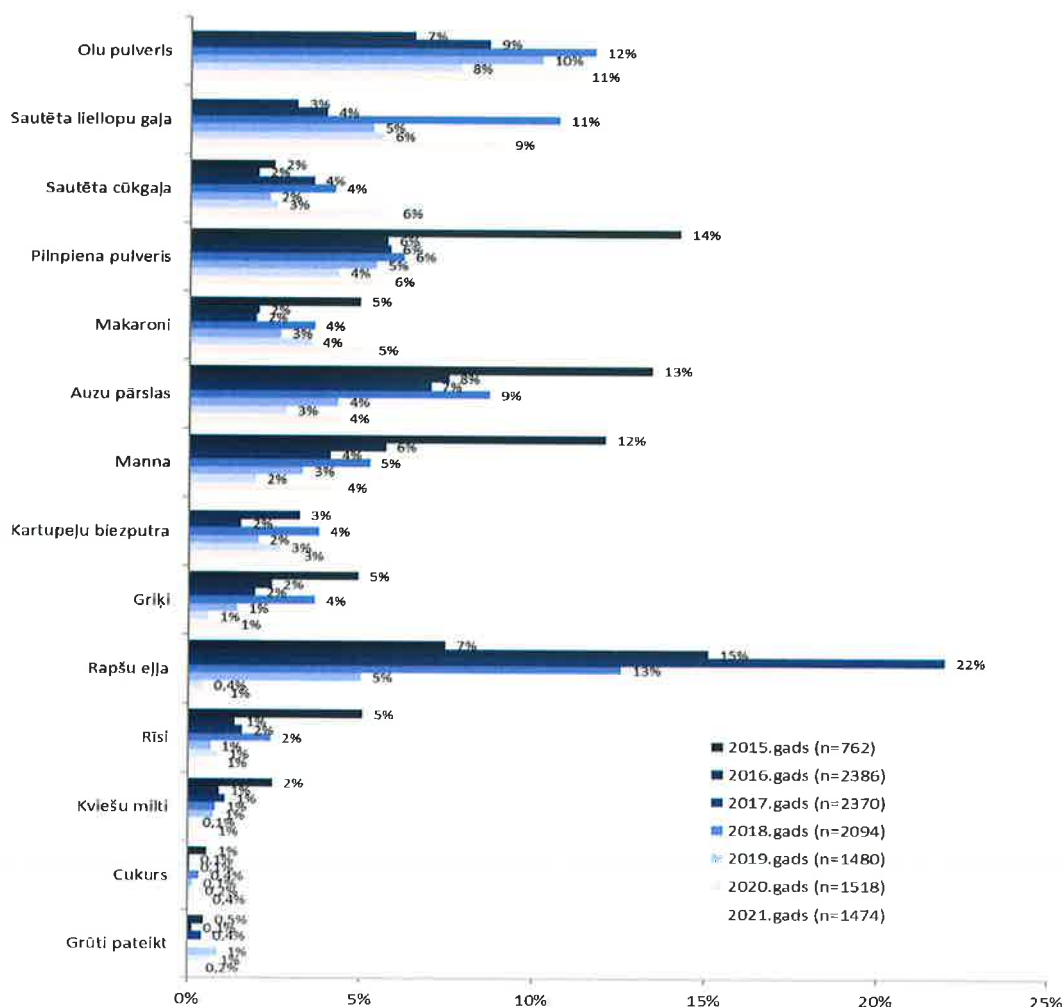
Analizējot būtiskākos respondentu minētos iemeslus (skat. 19. attēlu) kāpēc produkti nav izmantoti redzams, ka arī 2021. gadā dominē trīs anketā piedāvātie atbilžu varianti – iebildumi pret garšu vai kvalitāti, tas, ka netiek lietoti uzturā konkrēti produkti, kā arī tas, ka konkrētā produkta bijis par daudz.

Atbilde, ka neapmierina garša vai kvalitāte, visciešāk korelē ar sautētu gaļu, īpaši liellopu gaļu. Tomēr atšķirībā no iepriekšējā gada, nevaram konstatēt, ka respondenti iebilstu tieši pret kvalitāti – drīzāk runa ir vienkārši par to, ka daļai komplektu saņēmēju šie konservi negaršo. Tiesa, nereti ir sastopami arī komentāri, kur norādīts, ka konservi ir labi un lūgts tos pievienot vairāk. Respondentu ierosinājumi gaļas konservu vietā iekļaut zivju konservus (ieteikumi novēroti ikgadēji jau no 2017. gada) papildinās komplektu saturu no 2022. gada.

Produkti, ko visbiežāk nelieto uzturā, atbilstoši korelāciju analīzei, ir auzu pārslas, manna, bet mazākā mērā – pilnpiena pulveris un kartupeļu biežputra.

Atbilde, ka konkrētā produkta bijis par daudz, savukārt visciešāk korelē ar situācijām, kad nav izmantoti makaroni, bet mazāk – ar griķiem, auzu pārslām, kviešu miltiem un mannu. Situācija, kad tieši makaroni ir produkti, kuru, pēc respondentu domām, bijis par daudz, atkārtojas jau no iepriekšējā gada, tādējādi nevaram apgalvot, ka sakarībai būt gadījuma raksturs.

18. att. Kuri produkti no pārtikas komplekta netika izmantoti savām vajadzībām?

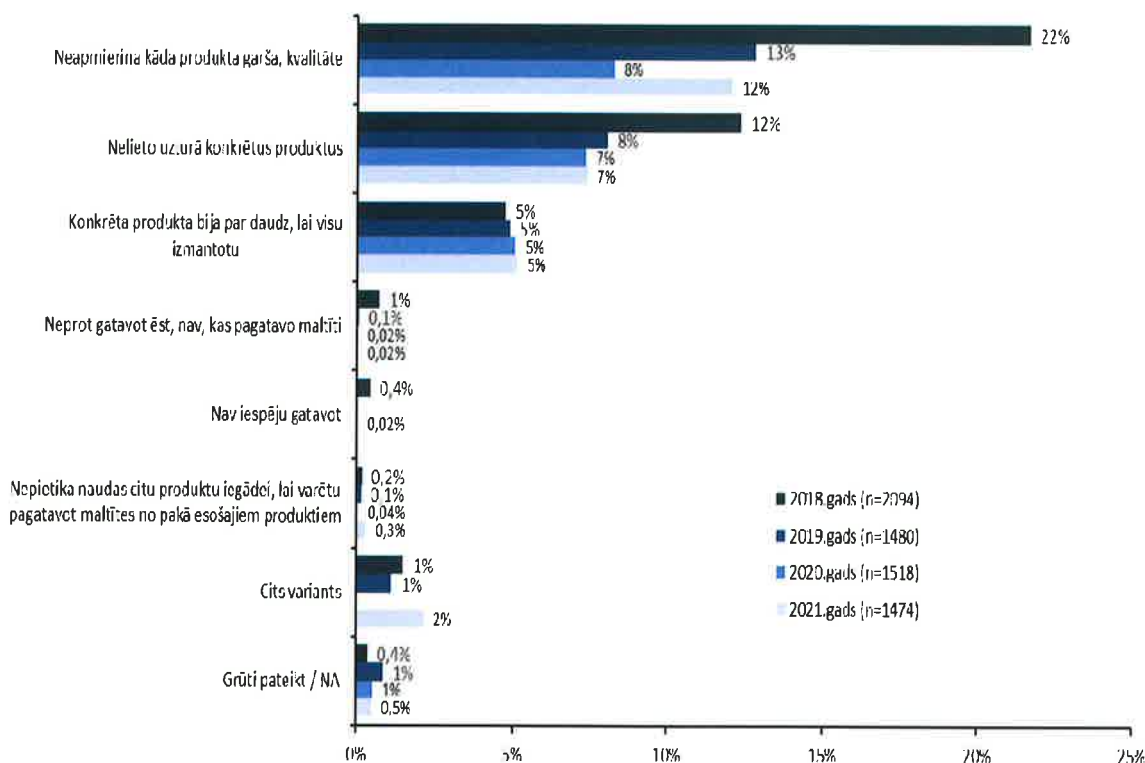

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas gada ietvaros iepriekš jau saņēmuši pārtikas komplektus

Saglabājot pārtikas komplekta universālu raksturu nav iespējams izveidot atbalstu, kurā nav produktu, ko saņēmēji neizmanto dažādu iemeslu dēļ. Būtiski ir popularizēt iespēju izdales vietā atstāt produktus, kas netiks izmantoti savām vajadzībām, bet ir ļoti noderīgi citiem komplektu saņēmējiem.

Atsevišķi apskatāms dažu respondentu nosauktais produktu neizmantošanas iemesls atbildes “cits variants” ietvaros, kurš sasaistāms ar 20. attēlā atspoguļoto atbildes palielināšanos (no 8% 2019. gadā uz 10% 2020. un 2021. gadā) par rīcību ar neizmantoto pārtiku, proti, atbildei “atdeva cilvēkiem, kuri nepieder pie ģimenes” pretstatā atbildei “atstāja produktu paku izdales vietā” (nemainīgi zem 1%).

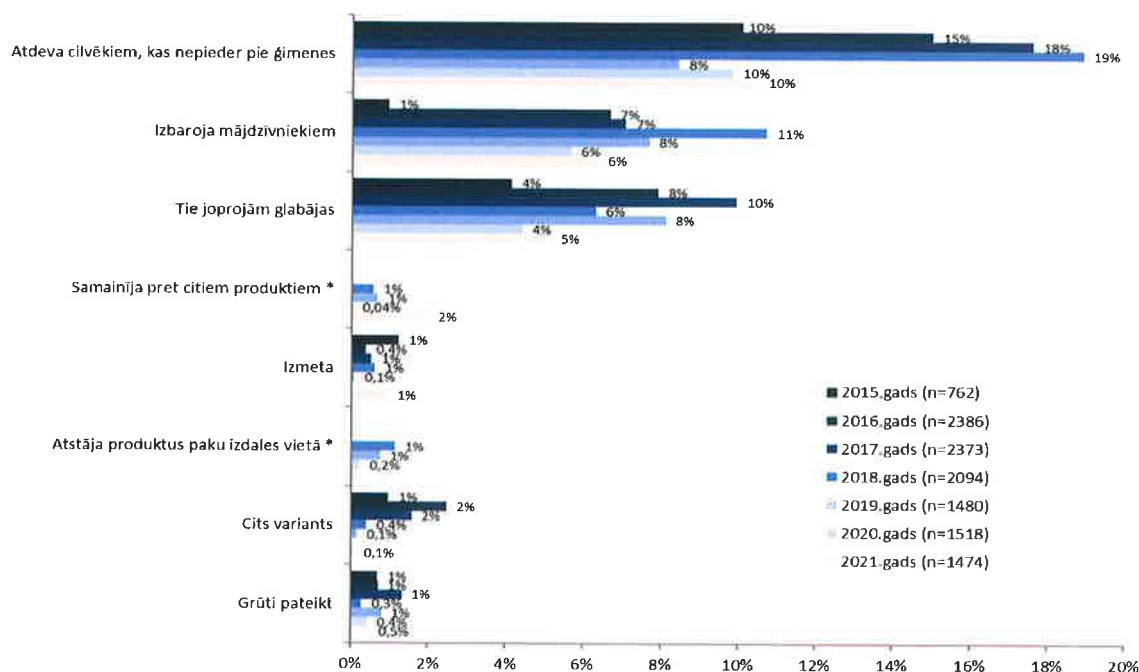
19. att. Kādi bija būtiskākie iemesli, kāpēc viss pārtikas komplekta saturs netika izmantots savām vajadzībām?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas gada ietvaros iepriekš jau saņēmuši pārtikas kompleksus

Komentāri liecina, ka komplektu saņēmēji salīdzinoši novērtē savus un sev zināmo citu personu ienākumus vai papildus apstākļus, un daļu pārtikas, iespējami, ko paši nelieto, un atdod citiem, kam netiek noteikts trūcīgo vai maznodrošināto personu statuss. Citiem cilvēkiem, ja vadāmies pēc korelāciju analīzes, visbiežāk atdoti griķi, auzu pārslas, kartupeļu biežputra, retāk manna, pilnpiena pulveris, rapšu eļļa, cukurs, makaroni, rīsi.

20. att. Ko izdarīja ar pārtikas produktiem, kas netika izmantoti savām vajadzībām?

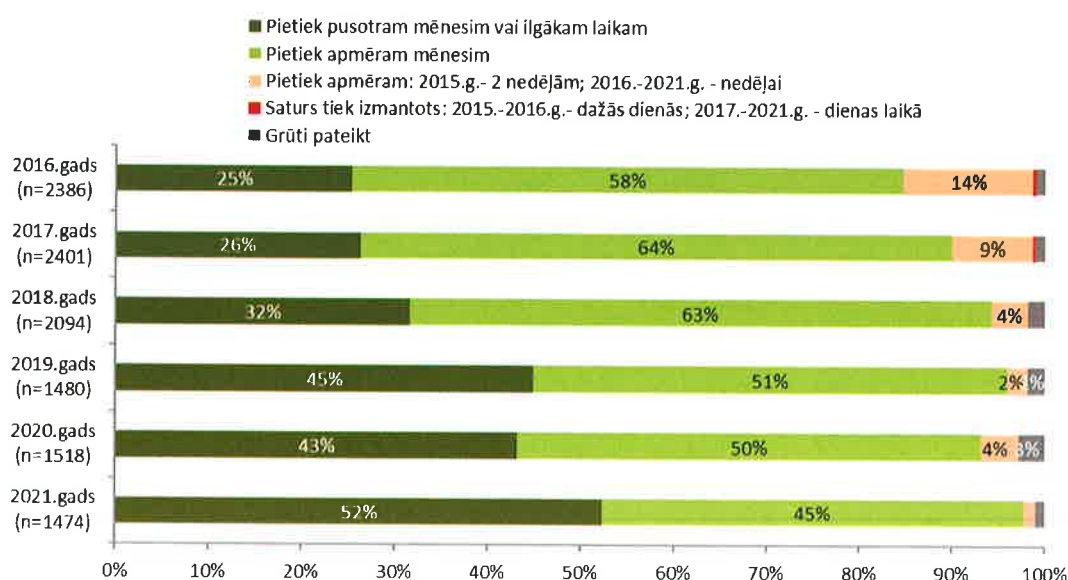

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas gada ietvaros iepriekš jau saņēmuši pārtikas komplektus

Pārējie divi 2021. gada respondentu vidū biežāk minētie rīcības virzieni saistībā ar neizmantotajiem produktiem ir nemainīgi atzīmēti 5% līdz 6% gadījumos, piemēram, “tos izmantot mājdzīvnieku uzturā” (attiecināms lielākoties uz gaļas konserviem), savukārt “produktus joprojām glabāt” (attiecināms uz kviešu miltiem un makaroniem). Pārējie viedokļi lielākoties saglabā nemainīgas tendences vai arī to izmaiņas ir nenozīmīgas.

Komplektu izmantošanas laiks (no mēneša līdz pusotram vai ilgāk), salīdzinot ar 2016. gadu, ir pieaudzis no 83% līdz 97% gadījumu, skatīt 21. attēlu.

21. att. Cik ilgam laikam jūsu ģimenei pietiek ar tiem produktiem, ko saņemat vienā pārtikas komplektu saņemšanas reizē?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas gada ietvaros iepriekš jau saņēmuši pārtikas komplektus

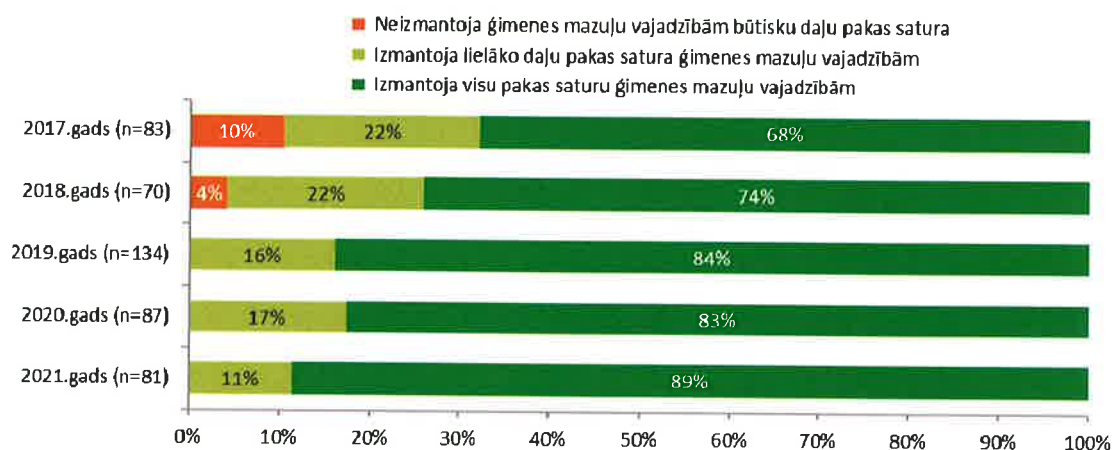
Tendence vērtējama kā vispārēja, jo vairums respondentu grupu 2021. gadā norādījuši uz to, ka ar komplektu saturu pietiek ilgākam laikam. Ilgākam laikam pietiek ģimenēm ar bērniem un vispār lielākām ģimenēm, un tiem, kas trūcīgā statusu saņēmuši ilgākam periodam. Tāpat ilgākam laikam ar komplektu saturu pietiek lauku un mazāko pilsētu iedzīvotājiem, kas savukārt var būt saistīts ar plašākām alternatīvām pārtikas pieejamībā.

Secināms, ka pārtikas komplektos iekļauto produktu daudzums un izdales biežums atbilst atbalsta saņēmēju vajadzībām.

5.2. Bērnu pārtikas komplektu izmantošana

2021. gadā turpinājās 2017. gadā uzsāktā papildu zīdaiņu un mazu bērnu (turpmāk – bērnu) pārtikas komplektu izdale, salīdzinoši vērtējot to izmantošanu (skat. 22. attēlu). Secināms, ka pārliecinoši jau trešo gadu 100% gadījumos komplekta saturs, kā norāda atbalsta saņēmēji, ticis izmantots savām vajadzībām. 2021. gadā saturs izmantots pilnībā (89%) vai lielāko daļu (11%) un neviens no komplektu saņēmējiem nenorādīja uz to, ka bērna vajadzībām nav izmantota būtiska daļa komplekta satura, kas ir atzīstams novērtējums (samazinājums par 4%, ja salīdzinām ar 2018. gadu).

22. att. Bērnu pārtikas komplekta satura izmantošana savām vajadzībām

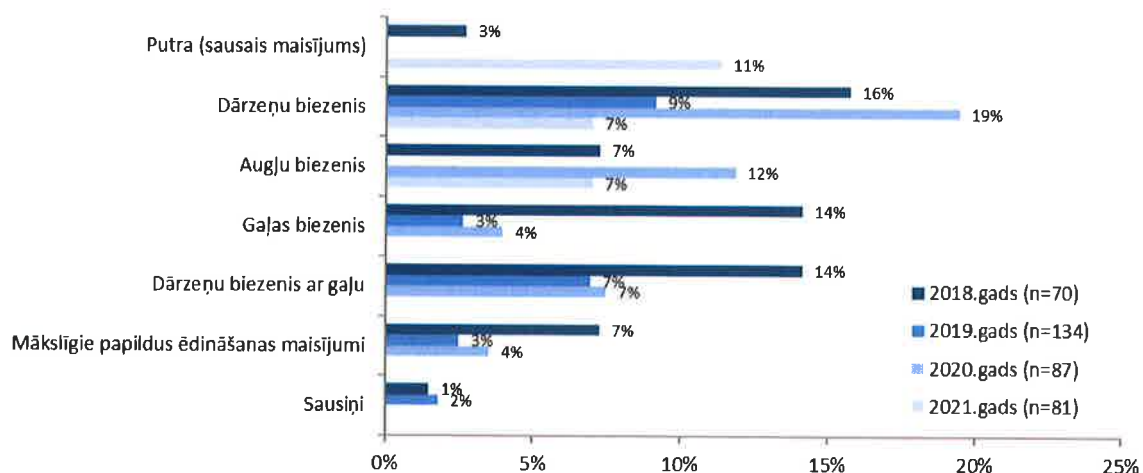

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas gada ietvaros iepriekš jau saņēmuši bērnu pārtikas komplektus

Atzīmējams, ka 2021. gadā visiem produktiem salīdzinot ar iepriekšējo gadu mainījies to neizmantošanas īpatsvars (skat. 23.attēlu).

Tomēr tā kā respondentu skaits ir neliels, neiezīmējas konkrētas tendences - atbildes par konkrētu produktu neizmantošanu variē starp gadiem - vienā gadā biežāk neizmanto dārzeņu biezeni, otrā augļu biezeni. Vērojams, ka sausiņi tiek izmantoti gandrīz pilnībā, kamēr pārējiem produktiem jebkurā atsevišķā gadā var parādīties nelielā respondentu skaita dēļ radušies neizmantojušo īpatsvara pieaugumi.

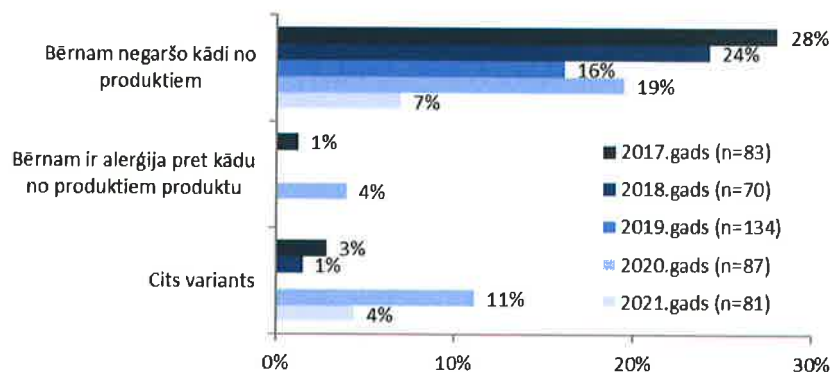
23. att. Kuri produkti no bērnu pārtikas komplekta netika izmantoti savām vajadzībām?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas gada ietvaros iepriekš jau saņēmuši bērnu pārtikas komplektus

Arī 2021. gadā produktu neizmantošanas iemesls ir ļoti subjektīvs un līdzīgs kā iepriekšējos gados (skat. 24. attēlu) – bērnam kāds no produktiem negaršo.

24. att. Kādi bija būtiskākie iemesli, kāpēc viss bērnu pārtikas komplekta saturs netika izmantots savām vajadzībām?

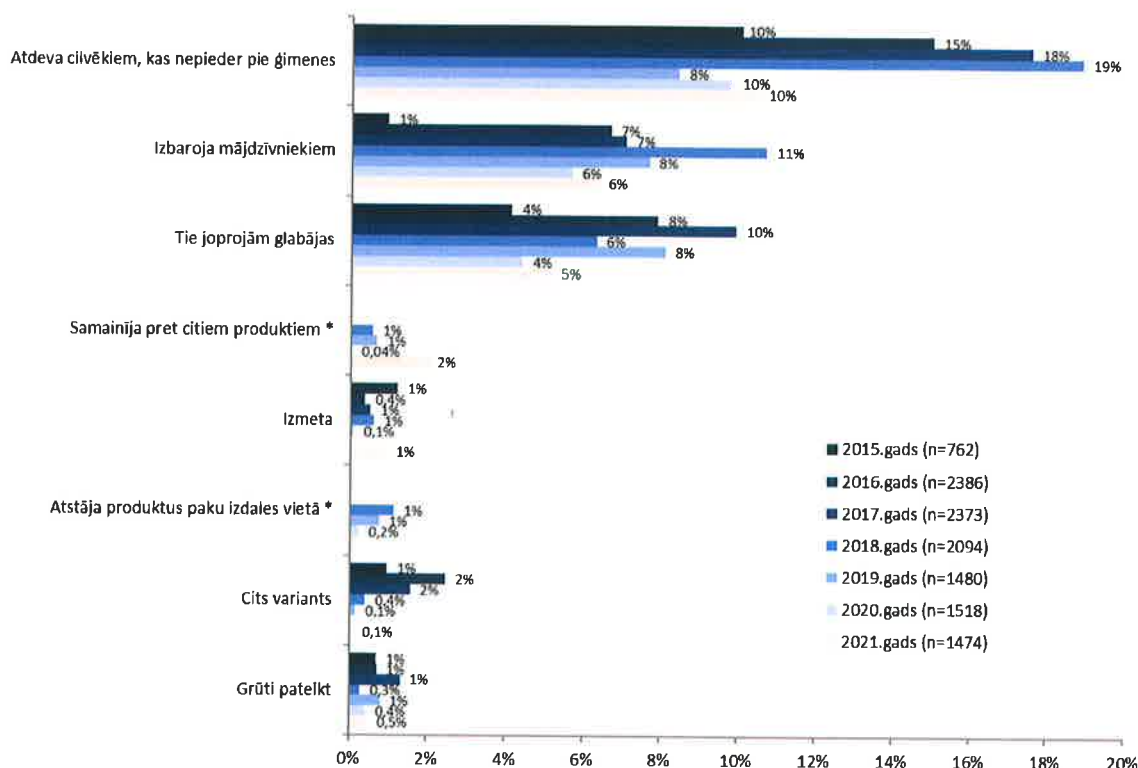
Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas gada ietvaros iepriekš jau saņēmuši bērnu pārtikas komplektus

Tā kā katram bērnam kaut kas garšo un kaut kas negaršo, bet kādu vienu izteiktu produktu starp “negaršīgajiem” produktiem identificēt nav iespējams, tad nebūtu racionāli veikt korekcijas komplektu saturā.

Tā kā produktu saņemšanas mērķgrupa ir strauji mainīga, tad vecākiem pastāvīgi būtu nepieciešama informācija vai norāde, ka biežus iespējams sajaukt ar citiem produktiem, kas bērnam garšo.

Rīcības ar bērnu pārtikas produktiem, kas nav izlietotas savām vajadzībām, kopumā ir līdzīgas kā pārtikas komplektu produktiem (skat. 20. attēlu). Turklāt secināms, ka iegūta tāda pati atbilžu struktūra arī attiecībā uz bērnu pārtikas produktu izlietojumu, ja tie nav tikuši izlietoti ģimenē (skat. 25 attēlu), tomēr nelielais respondentu skaits un atšķirības no iepriekšējos gados saņemtajām atbildēm liek domāt, ka šīm sakarībām varētu būt gadījuma raksturs.

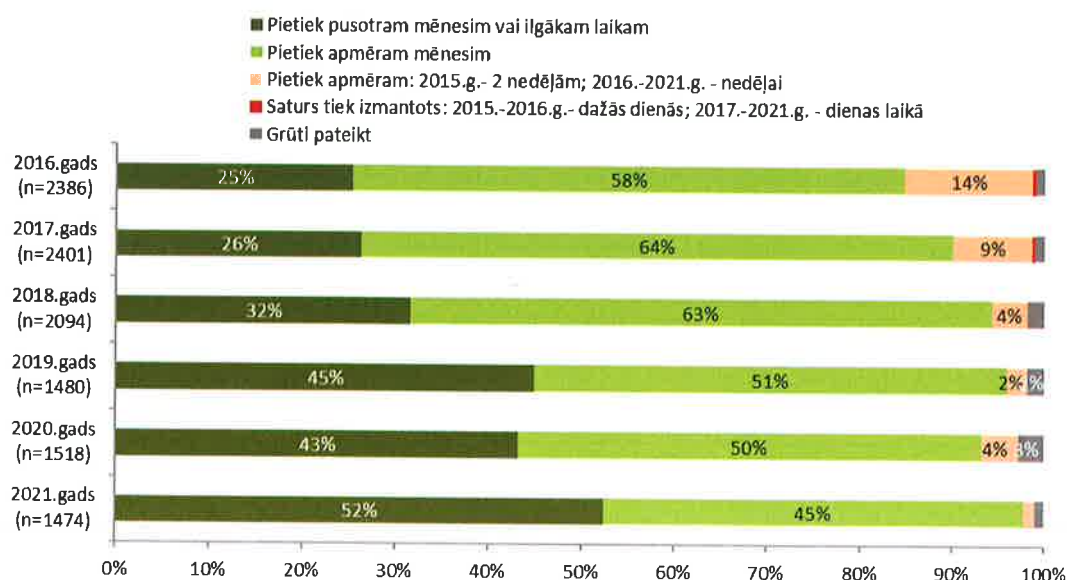
25. att. Ko izdarīja ar bērnu pārtikas produktiem, kas netika izmantoti savām vajadzībām?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas gada ietvaros iepriekš jau saņēmuši bērnu pārtikas komplektus

Bērnu pārtikas komplektu izmantošanas laiks (no mēneša līdz pusotram vai ilgāk), kas pārtikas komplektu izmantošanā sasniedz 97% (skat. 21. attēlu), arī ir atzīmēts 97% gadījumos (skat. 26. attēlu).

26. att. Cik ilgam laikam pietiek ar tiem produktiem, ko saņemam vienā bērnu pārtikas komplektu saņemšanas reizē?

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas gada ietvaros iepriekš jau saņēmuši bērnu pārtikas komplektus

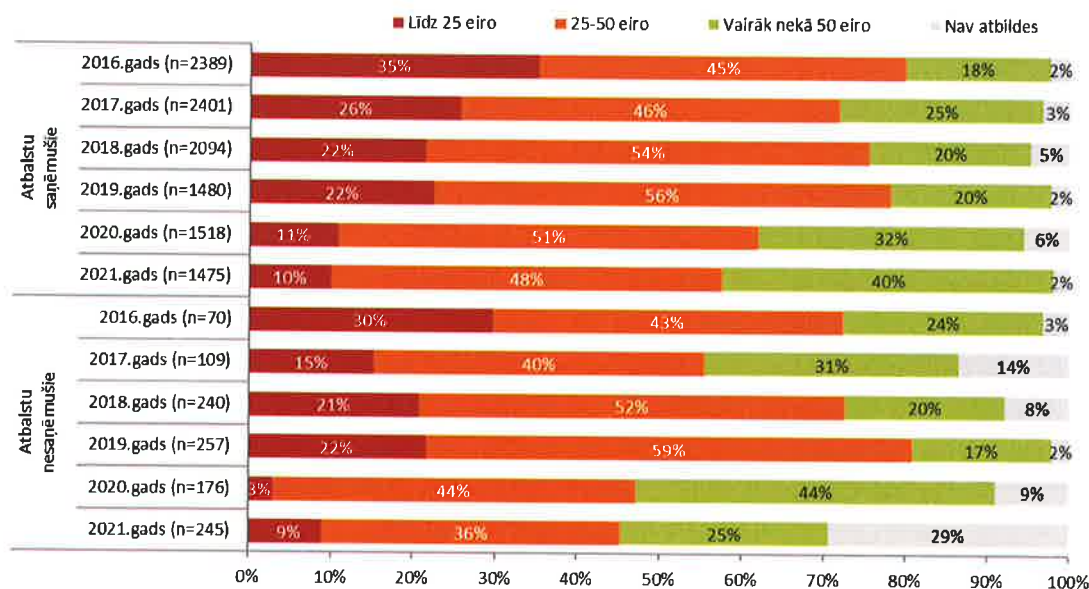
Atzīmējams, ka 2% respondentu atzīmējuši, ka grūti pateikt bērnu pārtikas komplekta izlietošanas ilgumu, kas varētu būt saistīts ar dažādu produktu veidu atšķirīgu izmantošanas ilgumu.

Tā kā bērnu pārtikas komplektu uzdevums nav pilnībā nodrošināt atbalsta saņēmējus ar bērnu pārtiku, tad secināms, ka bērnu pārtikas kompleksos iekļauto produktu daudzums un izdales biežums atbilst atbalsta saņēmēju vajadzībām.

5.3. Naudas ietaupījumi un citu pārtikas produktu izmantošana

Lai novērtētu iespējamās naudas ietaupījumus pārtikas komplektu saņemšanas rezultātā, viens no uzdotajiem jautājumiem ir par papildus nepieciešamo summu pārtikas iegādē. Sniegtās atbildes dalītas ar ģimenes locekļu skaitu, aprēķinot aptuvenos tērējamo summu intervālus – tie atspoguļoti 27. attēlā, kur pārtikas komplektus iepriekš saņēmušie salīdzināti ar tiem aptaujas dalībniekiem, kas komplektus aptaujas gadā iepriekš nebija saņēmuši.

27. att. Summa mēnesī uz cilvēku, ko šobrīd aptuveni tērē (papildus) nepieciešamo pārtikas produktu iegādei

Avots: atbalsta saņēmēji (respondenti) un viņu ģimenes locekļi

Konstatējams, ka gan atbalstu saņēmušajiem, gan nesaņēmušajiem ievērojami pieaug naudas daudzums, kas (papildus) tiek tērēts pārtikas produktu iegādei, tam izlīdzinoties starp grupām.

No vienas puses secināms, ka izmaiņu cēloņi saistīti ar atbalstu saņēmēju loka paplašināšanu 2021. gadā līdz iepriekš minētajām maznodrošinātajām māsaimniecībām ar ienākumu sliksni 327/229 euro mēnesī. Izrietoši atbalsta saņēmēji pārtikai pirms atbalsta saņemšanas varēja atļauties tērēt mazliet vairāk, iegādāties nedaudz augstvērtīgākus produktus.

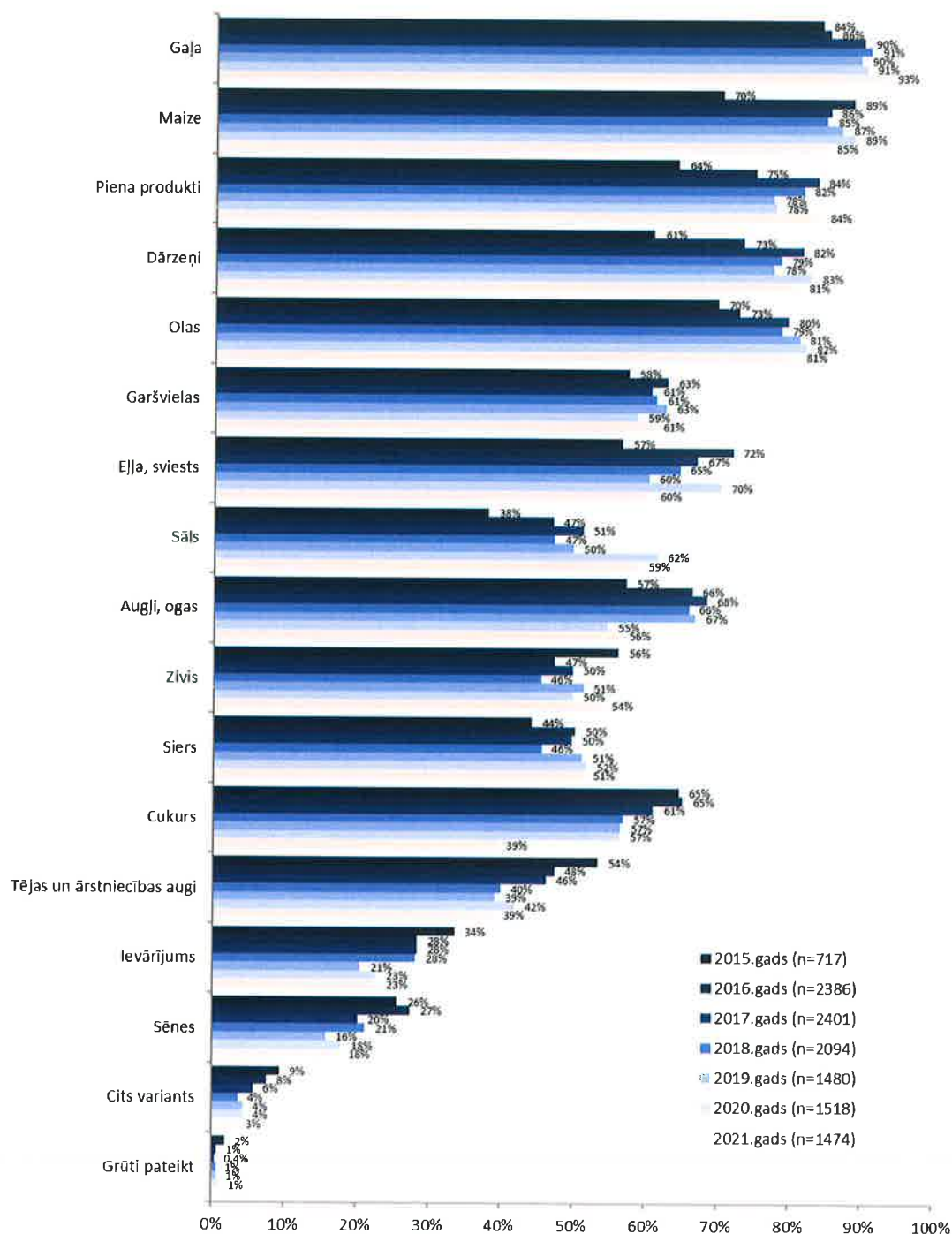
No otras puses atzīmējams, ka 2021. gadā sāka straujāk pieaugt pārtikas produktu cenas, kas objektīvi palielināja tēriņus pārtikas iegādei. Ja 2018., 2019. un 2020. gadā vērojams pakāpenisks cenu pieaugums vidēji viena līdz trīs procentpunktu apmērā, kā arī visai

straujais pārtikas cenu pieaugums 2019. gadā un māsājniecību izdevumu pieaugums pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem (skat. 6. attēlu 1. pielikumā).

Konstatējams, izteiktas atšķirības starp atbalstu saņēmušo un atbalstu nesaņēmušo atbildēm, respektīvi, respondenti, kas atbalstu iepriekš nesaņēma, norāda uz lielāku patērēto summu pārtikas iegādei nekā atbalsta saņēmēji.

Atbalstu saņēmušo un nesaņēmušo atbilžu pilnvērtīgi salīdzinājumu apgrūtinā tas, ka starp atbalstu nesaņēmušajiem ievērojami pieaudzis to gadījumu īpatsvars, kad respondents nespēj nosaukt tēriņu summu (saņemta atbilde “grūti pateikt”).

28. att. Papildus nepieciešamie pārtikas produkti maltīšu pagatavošanai

Avots: atbalsta saņēmēji (respondenti) un viņu ģimenes locekļi

Produkti, kas papildus nepieciešami maltīšu pagatavošanai (skat. 28. attēlu), apskatīti salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, un to klāstā nav konstatējamas īpašas atšķirības. Tomēr kopējā tendence ir tāda, ka respondenti lielākā procentuālā apmērā kā papildus nepieciešamos maltīšu pagatavošanai atzīmēja gaļu, zivis, piena produktus un garšvielas. Tomēr, vērtējot kopējās tendences, jāatzīmē, ka lielākoties izmaiņas ir tikai 2 – 6 procentpunktu ietvaros, un tās nevar uzskatīt par būtiskām. Būtiskākais Izņēmums ir vienīgi cukurs, ko norādījis ievērojami mazāks respondentu īpatsvars – tikai 39%, salīdzinoši iepriekšējos gados no 57% līdz 65% respondentu.

Saskatāma korelācija arī starp palielināto nosaukto papildus produktu maltītes pagatavošanai īpatsvaru un respondentu norādēm uz to, ka tērē pārtikai papildus lielākas summas.

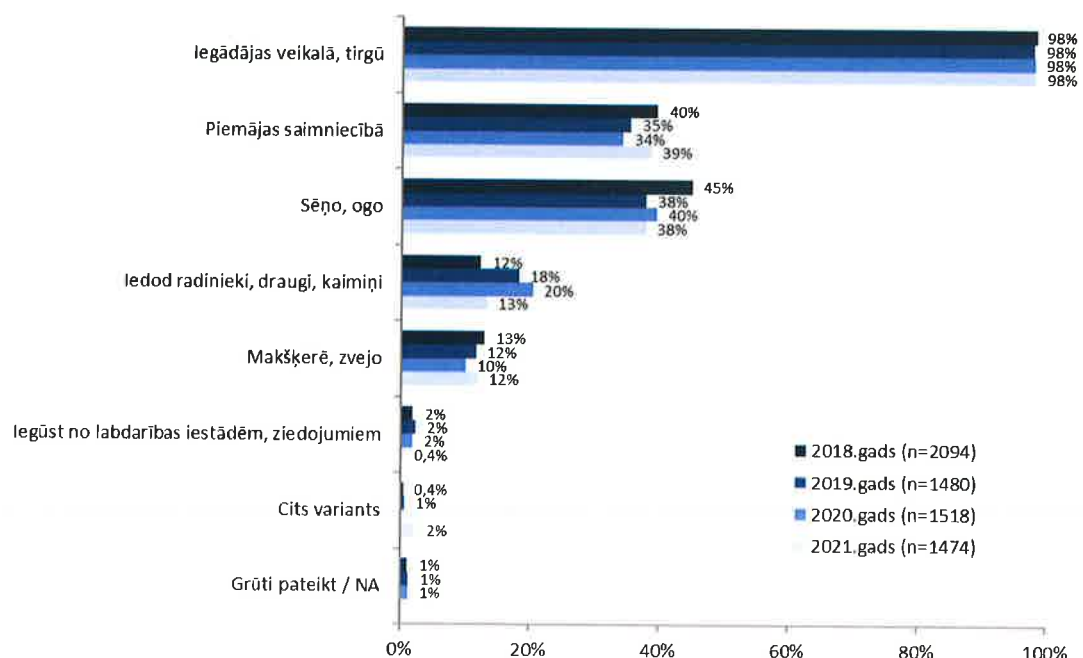
Vērtējot informāciju par papildus nepieciešamo produktu grupām, secināms, ka nemainīgi visus gadus gaļa, maize, dārzeņi, piena produkti un olas ir tie produkti, kuri papildus nepieciešami. Turklāt gan 2016. gada, gan 2019. gada iepirkumā veiktās izmaiņas komplekta saturā ietekmējušas respondentu viedokli “cukura” un eļļas gadījumā, turpretī gaļas konservu skaita palielināšana, olu pulvera iekļaušana neatspoguļojas respondentu atbildēs par papildus nepieciešamo gaļu un olām. Līdzīgi arī zirņu un kondensētā piena iekļaušana kompleksos neatrisina nepieciešamību pēc papildus dārzeņiem un piena produktiem.

Tomēr secināms, ka pārtikas komplektu papildināšana ar jauniem produktiem uzlaboja komplekta uzturvielu sabalansētību.

Turklāt rafinētās rapšu eļļas iekļaušana (nerafinētas vietā) 2019. gada pārtikas kompleksos (skat. 18. attēlu), ievērojami (no 13% 2018. gadā uz 1% 2021. gadā) samazināja savām vajadzībām neizmantotās eļļas apjomu.

Salīdzinoši nelielu pievienoto vērtību situācijas novērtējumam nemainīgi sniedz atbildes uz jautājumu par to, kur iegūst nepieciešamos produktus (skat.29. attēlu)..

29. att. Kur jūs iegūstat nepieciešamos produktus?

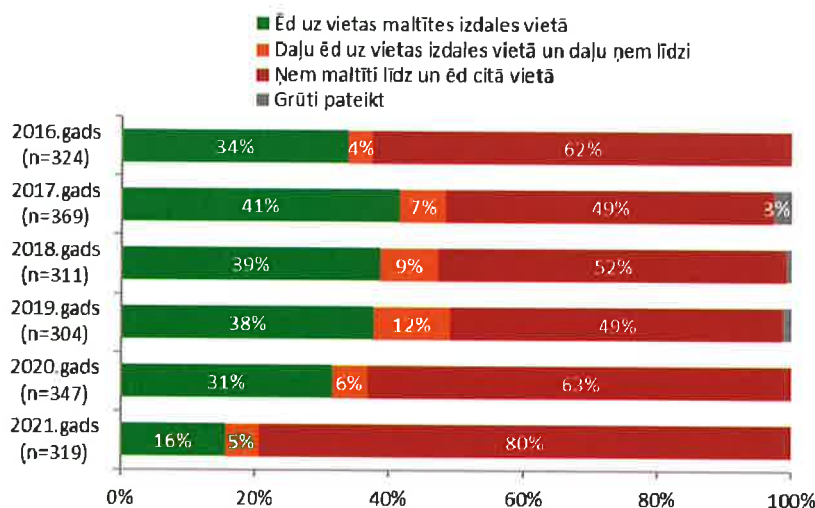
Avots: atbalsta saņēmēji (respondenti) un viņu ģimenes locekļi

Gandrīz katrai no atbalstu saņēmušajām ģimenēm ir līdzekļi, lai arī ierobežoti, ko tās tērē pārtikas iegādei. Tādējādi atbilde “iegādājos veikalā, tirgū” atzīmē būtībā katrs. Savukārt piemājas saimniecības esamība vispirms ir atkarīga no atbalsta saņēmēja dzīvesvietas, tomēr vērojams aktivitātes saglabāšanās produktu iegūšanā piemājas saimniecībā. Atzīmējams, ka produktu loks, ko iespējams iegūt sēņojot, ogojot, makšķerējot uz zvejojot ir pietiekami konkrēts un nepārklājas ar pārtikas komplekta saturu, tomēr ir labs papildinājums maltītes sagatavošanai un personas pašas aktīvai iesaistei pārtikas nodrošināšanā. Vienīgi atbilde “Iedod radnieki, draugi, kaimiņi” 2021. gadā izvēlēta par 7 procentpunktiem retāk nekā iepriekšējos divos gados un iespējami skaidrojama ar ārkārtējās situācijas pulcēšanās ierobežojumiem ārpus savas mājsaimniecības

5.4. Maltīšu nodrošināšana

EAFVP maltīšu izdales vietas (zupas virtuves) apmeklētāji 2021. gadā biežāk (80% gadījumos) maltītes vienīgi saņem, nevis patērē uz vietas (skat. 30. attēlu). 2021. gadā uz vietas ēdošo īpatsvars ir zemāks nekā iepriekš, kas saistās ar valstī noteiktajiem ierobežojumiem, proti, ārkārtējās situācijas laikā maltītes izsniedza tikai iepakotā veidā līdzī nešanai.

30 att. Vai lielākoties ēd maltīti uz vietas vai ņem līdzi?

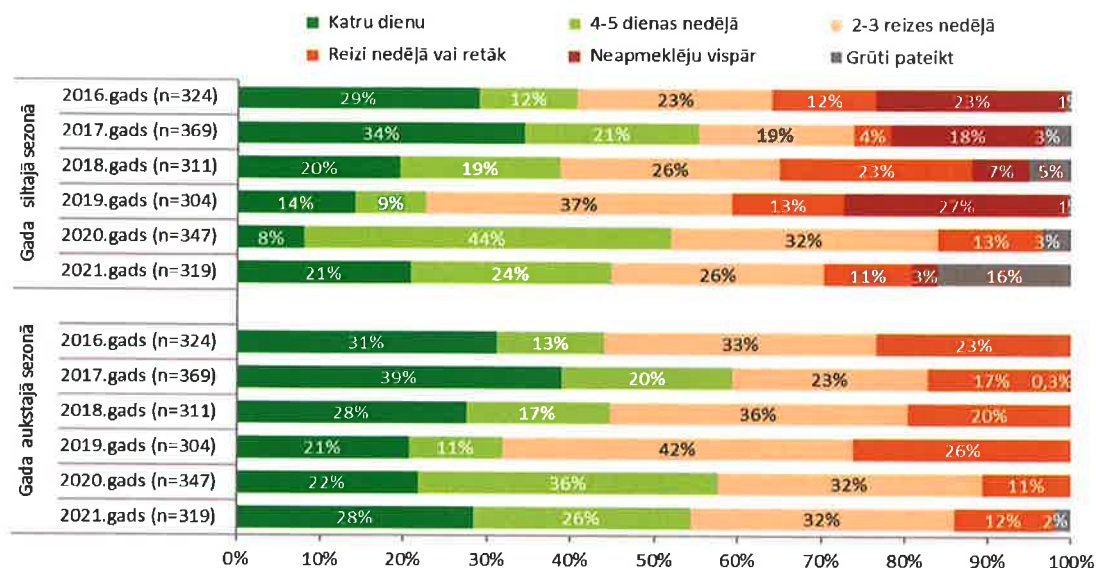

Avots: zupas virtuves apmeklētāji un viņu ģimenes locekļi, kuru vietā viņi saņem maltītes, kas jau iepriekš izmantojuši zupas virtuvju pakalpojumus

Analizējot maltīšu izdales vietas apmeklētības intensitāti, konstatējama nemainīga tendence, ka biežāk tās tiek apmeklētas gada aukstajā sezonā (vidēji sezonālās atšķirības ir 5 līdz 7 procentpunktu ietvaros), tomēr, kā liecina 31. attēls, to personu īpatsvars, kas izdales vietas apmeklē katru dienu vai 4 - 5 reizes nedēļā ir palielinājies (vidēji gada aukstajā sezonā par 4 procentpunktiem, sasniedzot 2021. gadā - 52%, savukārt vasarā - par 3 procentpunktiem, sasniedzot 2021. gadā - 45%).

Jāatzīmē, ka šai tendencei ir objektīvs pamats - ekonomiskās situācijas nestabilitāte vai pasliktināšanās ārkārtējās situācijas laikā un iespējama negatīva ietekme arī pēc tās izraisa lielāku nepieciešamību apmeklēt zupas virtuvi. 2021. gadā bija 29 maltīšu izdales vietas ar atšķirīgu izdales dienu skaitu (no izdales katru dienu līdz izdarei vienu reizi nedēļā). Izrietoši personas, kam šis atbalsts būtisks, izmanto šo iespēju tik lielā mērā, cik iespējami tuvu dzīvesvietai ir maltīšu izdales vietas un tik bieži, cik dienas nedēļā tās ir atvērtas.

31. att. Cik bieži apmeklē zupas virtuvi?

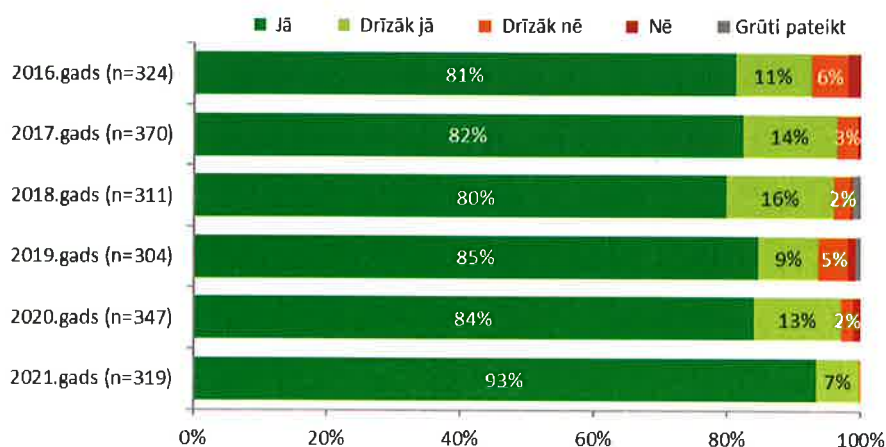

Avots: zupas virtuves apmeklētāji un viņu ģimenes locekļi, kuru vietā viņi saņem maltītes

PO sniegtie dati un EAFVP VI aplēšu vidējie rādītāji pieņemumu par unikālo maltīšu saņēmēju loka izmaiņām apstiprina – ja 2020. gadā izdalītas 433 890 maltītes, bet unikālo personu skaits aplēsts 6236, tad 2021. gadā izdalītas 478 373 maltītes, bet unikālo personu skaits norādīts 6545.

Tādējādi maltīšu skaits uz vienu personu 2021. gadā salīdzinot ar 2020. gadu mainījies, proti, 2020. gadā – vidēji 70 maltītes, bet 2021. gadā - 73. Ja šo rādītāju salīdzinām tikai atbilstoši PO novērojumu datiem, tad vērojams mazāks unikālo personu skaits un stabilāks zupas virtuvju apmeklētāju loks (2020. gadā – 4723, bet 2021. gadā - 4374), izrietoši maltīšu vidējam skaitam uz vienu personu arī palielinoties (2020. gadā - 92, bet 2021. gadā – 109).

32. att. Vai ir apmierināti ar maltītes kvalitāti?

Avots: zupas virtuves apmeklētāji un viņu ģimenes locekļi, kuru vietā viņi saņem maltītes, kas jau iepriekš izmantojuši zupas virtuvju pakalpojumus

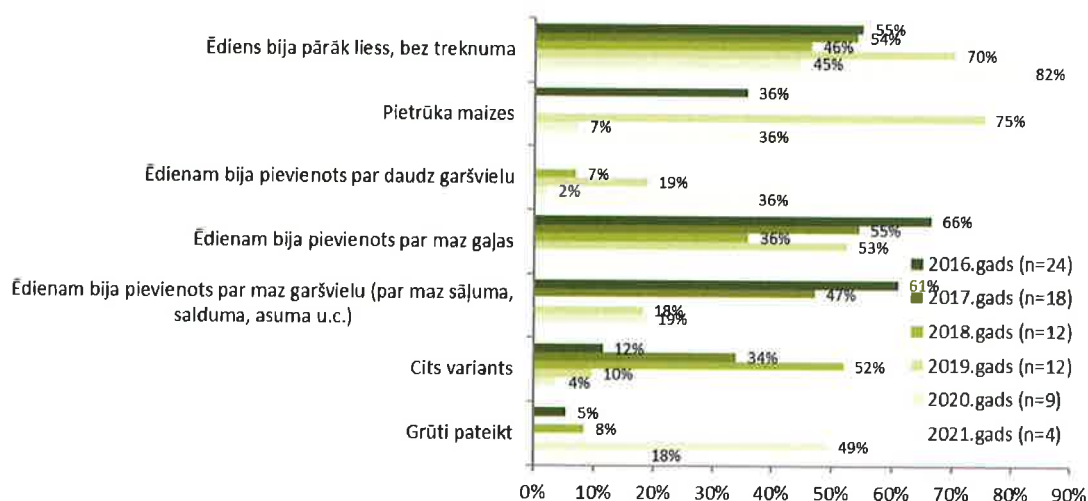
Saņemto maltīšu vidējā skaita izmaiņas 2021. gadā skaidrojamas ar krīzes situācijā nonākušo personu maltīšu izdales vietu apmeklēšanu neregulāri un īsāku laiku pretstatā

maltīšu pastāvīgiem saņēmējiem. Papildus ietekmi veido arī ārkārtējās situācijas laikā nodrošinātā iespēja maltītes saņemt arī pašvaldību nodrošinātajās zupas virtuvēs.

Gatavās maltītes kvalitāte tās saņēmējus apmierina (skat. 32.attēlu), un 2021. gadā pozitīvo vērtējumu īpatsvars ir augstāks nekā jebkad iepriekš – ar „jā” uz jautājumu par apmierinātību atbildējuši 93%, bet ar „drīzāk jā” vēl 7%, kamēr citu atbilžu būtībā nebija.

Līdz ar to atbildes uz jautājumu, kas neapmierināja gatavās maltītes kvalitātē, snieguši vien 4 respondenti (skat. 33.attēlu), kas iegūto informāciju neļauj vispārināt nekādā veidā. Secināms, ka apmierinātība ar gatavajām maltītēm nozīmīgi uzlabojas, bet, kādi faktori tieši to izraisījuši – kvalitātes uzlabojums, faktori, kas saistīti ar maltītes saņemšanu iepakojumā, mērķgrupas vai tās dzīves apstākļu maiņa, nav nosakāms. Tomēr visdrīzāk runa ir par apstākļu kopumu un respondenta individuālajam viedoklim ir izteikts gadījuma raksturs, kas nav pamats iespējai izstrādāt ieteikumu maltīšu izdalītājiem.

33. att. Kas tieši neapmierināja maltītes kvalitātē?

Avots: zupas virtuves apmeklētāji un viņu ģimenes locekļi, kuru vietā viņi saņem maltītes, kas izteikuši neapmierinātību ar maltīšu kvalitāti

6. Pamata materiālā palīdzība

6.1. Higiēnas un saimniecības komplektu izmantošana

Higiēnas un saimniecības komplekta saturs 100% gadījumos, kā norāda komplektu saņēmēji, ticis izmantots savām vajadzībām pilnībā (no 89% līdz 95% gadījumu) vai lielāko daļu (no 5% līdz 10% gadījumu). Šāds pozitīvs apmierinātības rādītājs saglabājas visu laiku kopš veikts komplektu saņēmēju apsekojums.

Higiēnas un saimniecības preču komplekti absolūtajā vairumā situāciju tika izmantoti pilnībā jau laikā, kad tie tika izsniegti tikai bērnu vajadzībām. Tomēr, palielinot šo komplektu izdales apjomus, nevaram konstatēt nekādas atšķirības respondentu atbildēs par komplektu izmantošanu pilnībā (skat. 34.attēlu).

2021. gadā to, ka komplektus izmantojuši pilnībā, norādījuši 89% no visiem komplektu saņēmējiem, bet 10% – ka izmantojuši lielāko daļu, kas ir ļoti līdzīgs sadalījums kā 2018. gadā. Ģimenes ar lielāku bērnu skaitu līdzīgi kā pagājušajā gadā saskaņā ar aptaujas datiem ir tās, kas visbiežāk pilnībā nav izmantojušas komplekta saturu. Iespējams, līdzīgi kā pārtikas gadījumā tas saistās ar faktu, ka vienam bērnam nepieciešams mazāk higiēnas

preču apjoms vienā reizē, bet saņemtais apjoms bērniem un pieaugušajiem neatšķiras, turklāt bērni līdz 2 gadu vecumam vēl papildus saņem viņu vajadzībām pielāgotu komplektu.

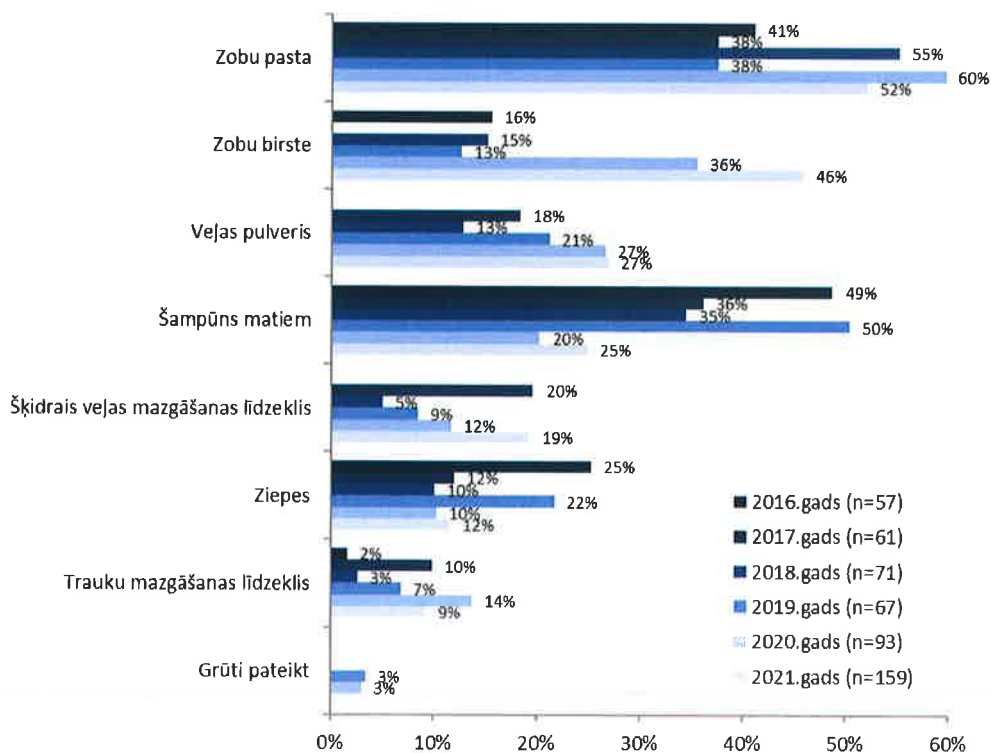
34. att. Higiēnas un saimniecības komplekta satura izmantošana savām vajadzībām

Avots: respondentu ģimenes locekļi, kas saņēmuši higiēnas un saimniecības komplektus

Kopumā šī situācija ļauj pārliecināties, ka lēmums higiēnas un saimniecības preču komplektus nodrošināt ne tikai bērniem, bet visiem, kas kvalificējas atbalsta saņemšanai, bija pareizs, jo objektīvi šāda palīdzība ir nepieciešama un tiek izmantota gandrīz pilnā mērā.

35. att. Kuras preces netika izmantotas savām vajadzībām?

Avots: respondentu ģimenes locekļi, kuri komplekta saturu pilnībā neizmantoja savām vajadzībām

Lai gan gūts apliecinājums par sniegtā atbalsta un organizēto pasākumu efektivitāti kopumā, taču nelielā skaita dēļ ir grūtības veikt novērtējumu par tiem atbalsta saņēmējiem, kas tomēr nav komplekta saturu izmantojuši pilnībā. Jebkādas individuālo atbilžu izmaiņas būtiski ietekmē kopainu, tā rezultātā 35. attēlā redzam izteiktu atbilžu dinamiku, salīdzinot piecus gadus, lai gan faktiski runa ir par maza skaita respondentu atbildēm.

Vērojams, ka 2021. gadā neizmantoto preču nomenklatūra nedaudz izmainījies, tomēr trīs izplatītākās atbildes ir līdzšinējās, proti, atsevišķās ģimenēs nav pilnībā izmantota zobu pasta, zobu birste un šampūns matiem.

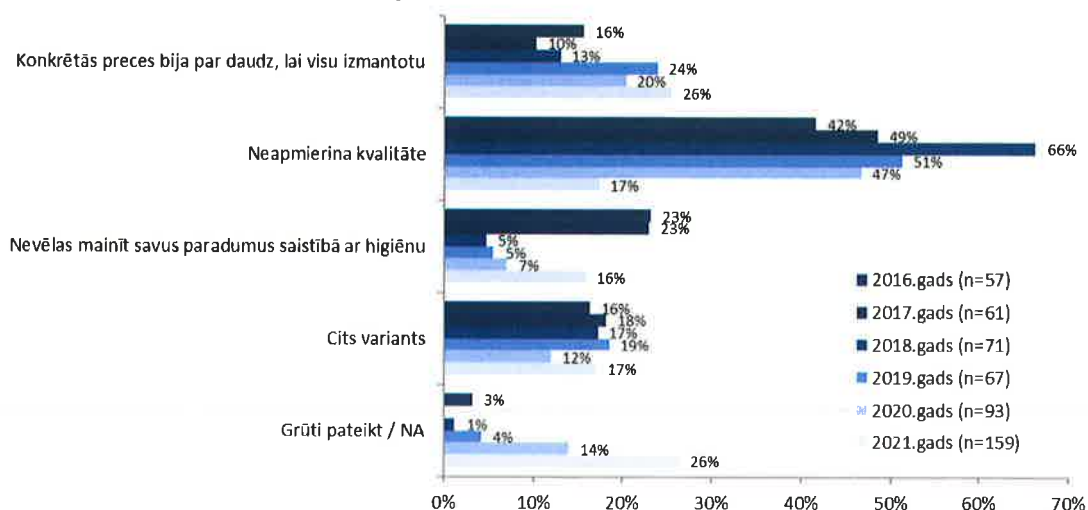
Turklāt cēlonis preču neizmantošanai (skat. 36. attēlā) visbiežāk bijusi preču kvalitāte un atsevišķu preču pārlieds daudzums. Šis viedoklis, vērtējot visu gadu aptaujas kopumā, korekti atspoguļo galvenos komplekta neizmantošanas iemeslus, kaut arī neapmierināto respondentu skaits bija neliels.

Iebildumi pret kvalitāti gan 2021. gadā ievērojami samazinājušies (no 47% gadījumu 2020. gadā uz 17% gadījumiem 2021. gadā), tomēr kā redzams no komentāriem tie bija par šampūnu un veļas pulveri, piemēram, “No šampūna alerģija. Veļas pulveris dīvains”; “Cita veida šampūnu ielikt, to grūti izmazgāt no matiem”, “Nepatīk veļas pulveris, slikti šķīst”. Komentāru raksturs, tomēr ir drīzāk situatīvs, nevis liecina par vispārēju attieksmi un nepieciešamu rīcību vai izmaiņām komplekta saturā.

Atbilde “konkrētās preces bija par daudz, lai visu izmantotu” ir palielinājusies par 6 procentpunktiem (no 20% gadījumu 2020. gadā uz 26% -2021. gadā) un cieši saistās tikai ar zobu pastu un zobu birsti. Savukārt nevēlēšanās mainīt savus paradumus saistībā ar higiēnu korelē uzreiz ar vairākām precēm – ar trauku mazgāšanas līdzekli, šķidro veļas mazgāšanas līdzekli, kā arī ar ziepēm. Vērojams, ka viedokļi par katru no produktiem atšķiras un tiem ir gadījuma raksturs.

Secināms, ka pat ja kādam no komplektu saņēmējiem ir alerģija vai nepatika pret komplektā iekļauto šampūnu, vēlme saņemt citu veļas pulveri vai objektīva nevēlēšanās mainīt savus paradumus saistībā ar zobu higiēnu, iebildes neiezīmē nepieciešamību mainīt komplekta saturu.

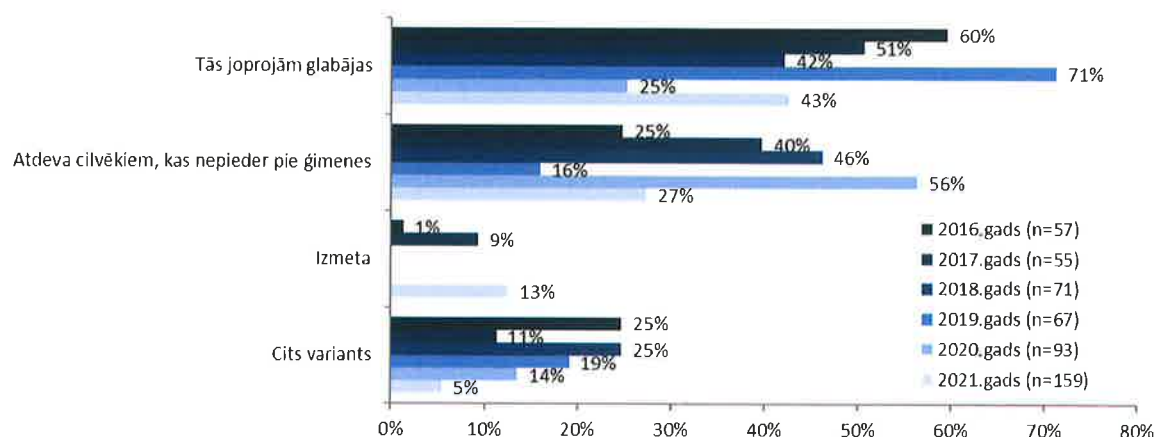
36. att. Kādi bija būtiskākie iemesli, kāpēc viss komplekta saturs netika izmantots savām vajadzībām?

Avots: respondentu ģimenes locekļi, kuri komplekta saturu pilnībā neizmantoja savām vajadzībām

Analizējot paredzētajām vajadzībām neizmantoto preču likteni, tad, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, 2021. gadā ievērojami retākas kļūvušas situācijas, kad komplektu saturs tiek atdots personām, kas nepieder pie ģimenes (skat. 37. attēlu), palielinoties gadījumu skaitam, kad preces joprojām glabājas. Situācija korelē ar savām vajadzībām neizmantotajiem pārtikas produktiem (skat. 20. attēlu) un skaidrojama ar ārkārtējās situācijas pulcēšanās ārpus savas mājsaimniecības ierobežojumiem.

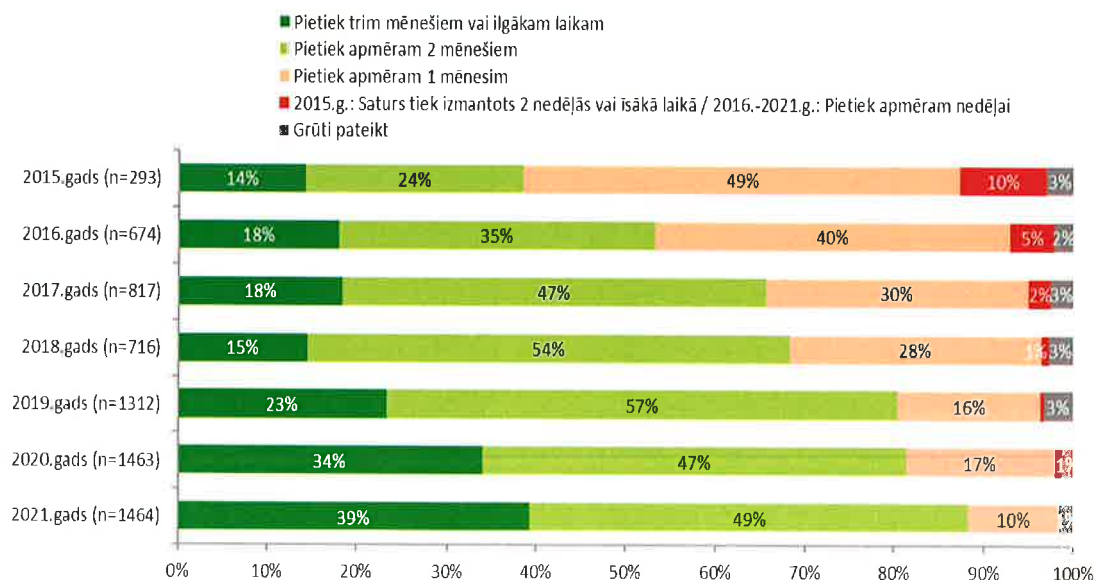
37. att. Ko izdarīja ar precēm, kas netika izmantotas savām vajadzībām?

Avots: respondentu ģimenes locekļi, kuri komplekta saturu pilnībā neizmantoja savām vajadzībām

Higiēnas un saimniecības komplektā iekļauto preču ģimenēm parasti pietiek no diviem līdz trijiem mēnešiem vai pat ilgākam laikam, turklāt 38. attēlā redzams, ka šādam izmantošanas ilgumam ir tendence pieaugt (no 53% 2016. gadā līdz 88% 2021. gadā), kas arī visdrīzāk liecina, ka atbalsta saņēmēju vajadzības ir apmierinātas lielākā mērā. Izmaiņas tiešā veidā saistītas ar mērķgrupas izmaiņām – visbiežāk to, ka ar komplektu pietiek 3 mēnešiem vai ilgākam laikam, norāda respondenti no trūcīgām mājsaimniecībām, kas dzīvo Rīgā un citās valstspilsētās, retāk maznodrošināti lauku apvidos vai mazpilsētās dzīvojošie.

38. att. Cik ilgam laikam jūsu ģimenei pietiek ar tām precēm, ko saņem vienā higiēnas un saimniecības komplektu izdalīšanas reizē?

Avots: respondentu ģimenes locekļi, kas saņēmuši higiēnas un saimniecības komplektus

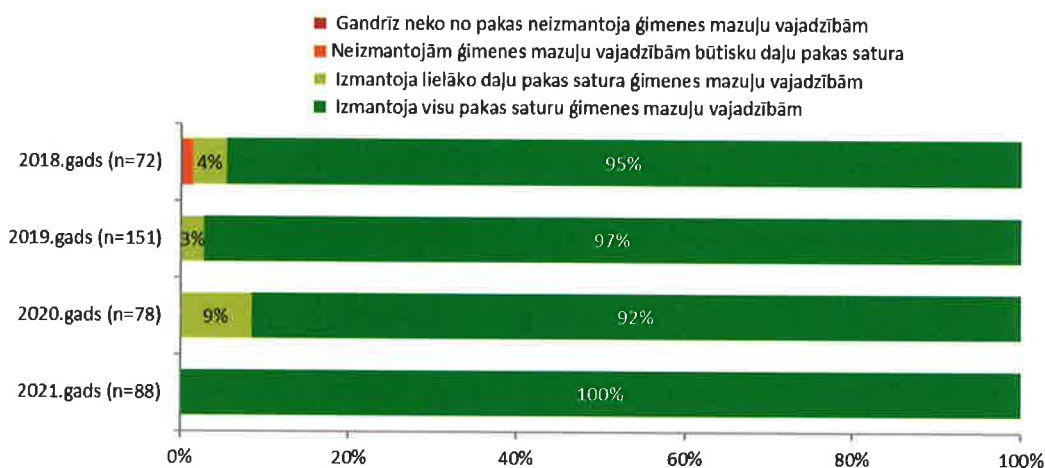
2021. gada higiēnas un saimniecības preču lietošanās daudzumā nav vērojama ārkārtējās situācijas iespējamā ietekme, kas būtu sasaistāma ar ilgāku laika pavadīšanu mājās un no tā izrietošu lielāku higiēnas preču patēriņu, piemēram, biežākai roku vai trauku mazgāšanai.

Secināms, ka komplekta saturs un izdales biežums pamatā atbilst komplektu saņēmēju vajadzībām, tomēr apsverama iespēja higiēnas un saimniecības preču komplekta apjomu nedaudz mazināt, jo aptaujas rezultāti liecina, ka daļai respondentu tas vajadzības sedz pilnībā nevis tikai daļēji, kā arī mazāk lietotās preces vēl glabājas.

6.2. Bērnu higiēnas komplektu izmantošana

2021. gadā turpinājās 2017. gadā uzsāktā papildu bērnu higiēnas komplektu izdare, salīdzinoši vērtējot to izmantošanu (skat. 39. attēlu). Secināms, ka 2021. gadā 100% gadījumos bērnu higiēnas komplekts, kā norāda atbalsta saņēmēji, ticis izmantots savām vajadzībām pilnībā.

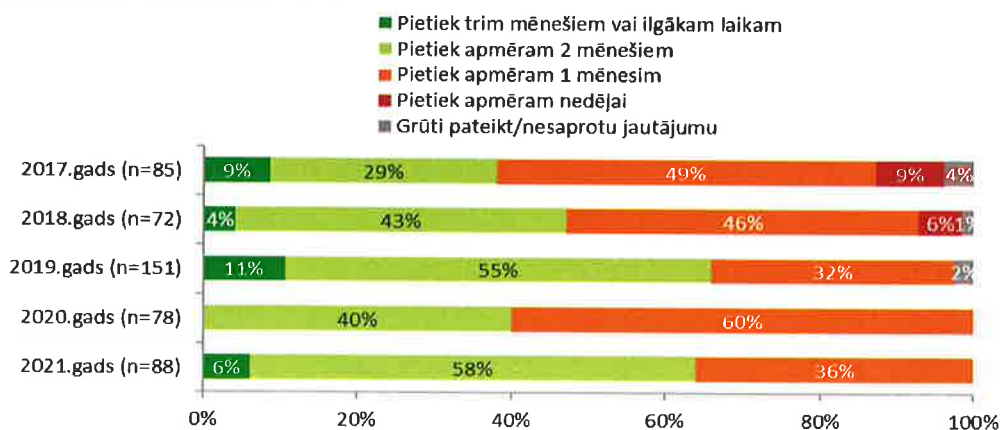
39. att. Bērnu higiēnas komplekta satura izmantošana savām vajadzībām

Avots: respondentu ģimenes locekļi (bērni), kas saņēmuši bērnu higiēnas komplektus

Šāda situācija bērnu higiēnas komplektu līdzīgi kā higiēnas un saimniecības komplektu gadījumā liecina par sniegtā atbalsta un organizēto pasākumu efektivitāti kopumā, taču neļauj izstrādāt ieteikumus uzlabojumiem.

40 att. Cik ilgam laikam jūsu ģimenei pietiek ar tām precēm, ko saņem vienā bērnu higiēnas komplektu izdalīšanas reizē?

Avots: respondentu ģimenes locekļi (bērni), kas saņēmuši bērnu higiēnas komplektus

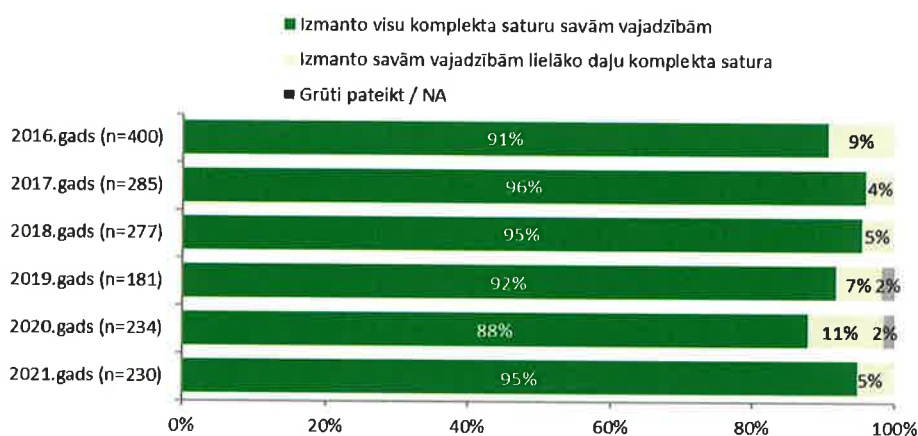
Vērtējot situāciju ar bērnu higiēnas komplektu (skat. 40. attēlu) izmantošanas ilgumu 2021. gadā, vērojams, ka tas sasaucas ar 2019. gada atbilžu sadalījumu – trešdaļa respondentu minējusi, ka komplekta saturs viņiem pietiek aptuveni mēnesim, savukārt 64% gadījumu komplekta saturs ir pietiekams diviem vai vairāk mēnešiem.

Secināms, ka komplekta apjoms visdrīzāk vērtējams kā atbilstošs un būtiskas izmaiņas nav nepieciešamas. Tomēr saistībā ar nelielu atbalsta saņēmēju skaitu valstī izvērtējama iespēja atsevišķās vecumgrupās palielināt komplektā iekļauto autiņbiksīšu apjomu, kā arī informēt par marles autiņu izmantošanu.

6.3. Mācību piederumu komplektu izmantošana

Mācību piederumu komplekta saturs 2021. gadā absolūtā vairumā gadījumos, kā norāda komplektu saņēmēji, ticis izmantots savām vajadzībām pilnībā (95%) vai lielāko daļu (5%). Šāds pozitīvs apmierinātības rādītājs saglabājas kopš veikts komplektu saņēmēju apsekojums (skat. 41 attēlu).

41. att. Komplekta satura izmantošana savām vajadzībām

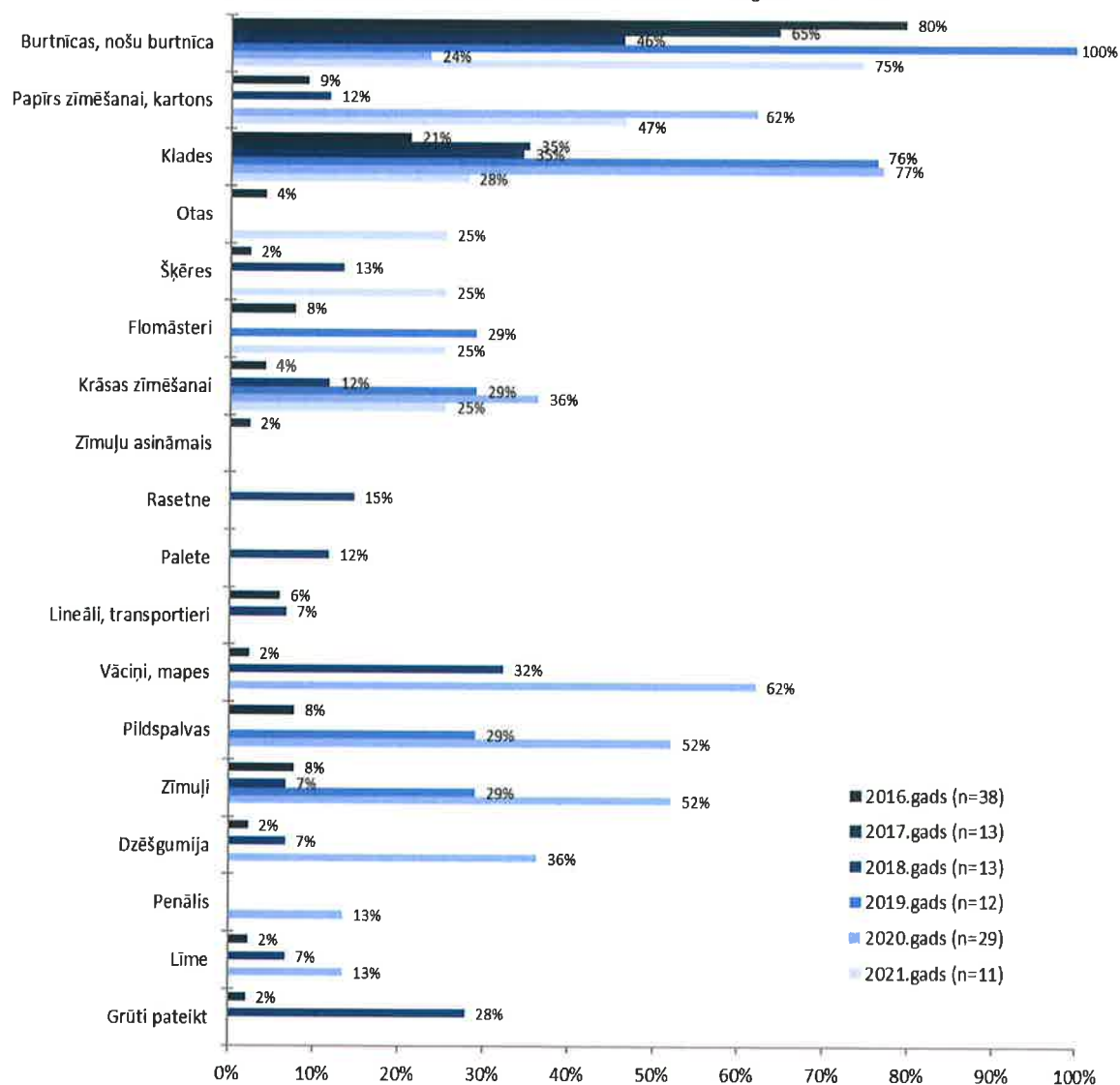
Avots: respondentu ģimenes locekļi, kas saņēmuši individuālo mācību piederumu komplektus

Vērojams, ka 2021. gadā par 6 procentpunktiem mainījies attiecība starp izmantots pilnībā vai daļēji, kas skaidrojams ar 2020. gadā novērotās attālinātā mācību procesa ietekmes mazināšanos, kad atsevišķu mācību piederumu izmantošana zaudēja aktualitāti.

Secināms, ka ietekme komplektu satura izmantojamībā ir komplektu sadalīšanai atbilstoši sākumskolas un pamatskolas skolēnu vajadzībām. Īpaši atzīmējama no 2020. gada maija ieviestā pieeja, ka nepieciešamības gadījumā vecāki var izdarīt izvēli - saņemt sākumskolas vai pamatskolas mācību piederumus nevis atbilstoši skolēna vecumam, bet vajadzībai, proti, atbilstoši klasei (sākumskolā vai pamatskolā), kuru skolēns apmeklē, tomēr šīs pieejas iespējamā ietekme uz mācību piederumu izmantošanu daļēji attālinātā mācību procesa laikā nav nosakāma.

Līdzīgi kā ar higiēnas un saimniecības komplektiem arī mācību piederumu komplekta satura neizmantošanu ir ierobežotas iespējas kvantitatīvi analizēt – dati sniegti par 11 skolēniem ģimenēs, kurās šāda situācija bijusi (skat. 42. attēlu).

42. att. Kuri mācību piederumi netika izmantoti savām vajadzībām?

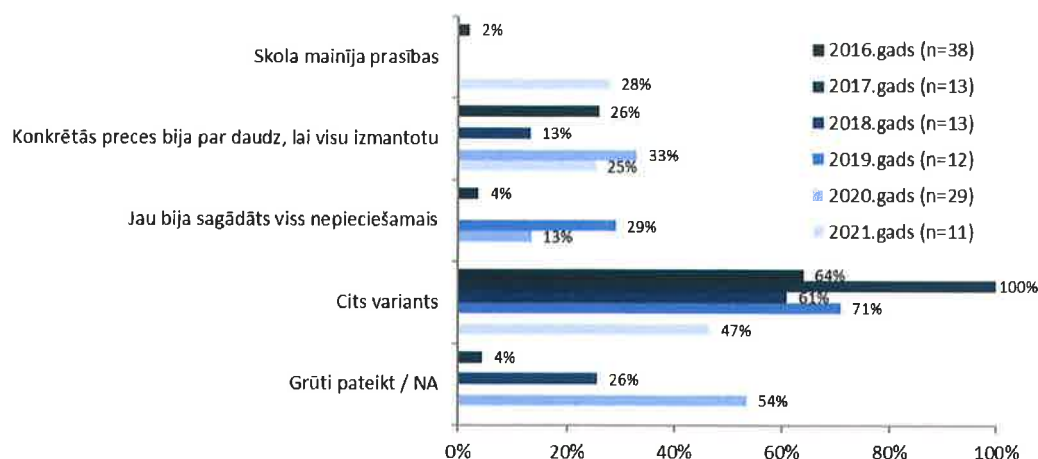

Avots: respondentu ģimenes locekļi (bērni), kuri komplekta saturu, nav pilnībā izmantojuši savām vajadzībām

Nelielā respondentu skaita dēļ uz problēmām preču neizmantošanai pilnībā, kas būtu konstatētas 2021. gadā, norādīt problemātiski, taču vērojamas pastāvīgas tendences – netiek izmantotas dažāda veida burtnīcas un klades. Taču šajos gadījumos visdrīzāk ir runa par dažādu skolu nedaudz atšķirīgām prasībām (skat.43.attēlu) attiecīgajai vecumgrupai vai prasībām, kas attālinātu mācību apstākļos var atšķirties no ikdienā esošajām (2021. gadā 28% gadījumos), savukārt citi respondenti sniedz pretējus ieteikumus, piemēram “11-16 gadiem vajag 96 lapu līnijas burtnīcas – vairāk”, “48 lapas ar rūtiņu arī vairāk”, “Lielajām klasēm trūkst klades, īpaši tās ar līnijām”.

Secināms, ka vajadzības un prasības šajā ziņā ir nevienmērīgas, turklāt viens klažu vai burtnīcu veids ne vienmēr var aizstāt citu, bet nav atzīmēta konkrētam vecumposmam (sākumskolai vai pamatskolai) neatbilstošu mācību piederumu iekļaušanu komplektos.

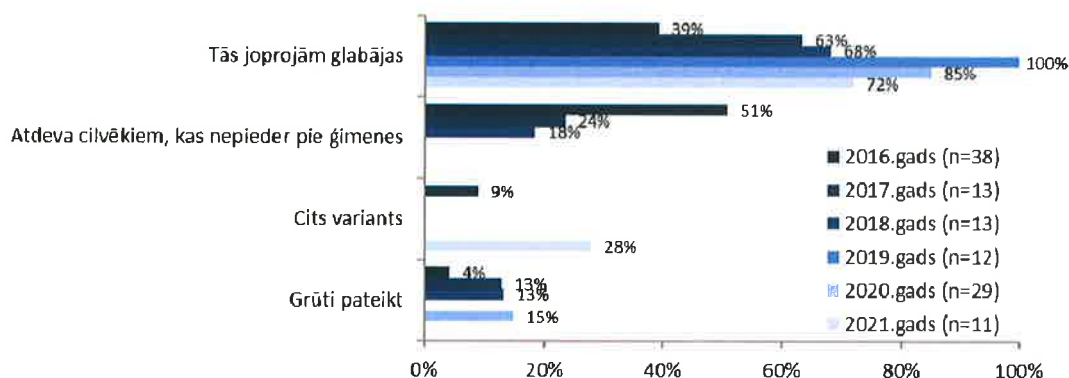
43. att. Kādi bija būtiskākie iemesli, kāpēc viss komplekta saturs netika izmantots savām vajadzībām?

Avots: respondentu ģimenes locekļi (bērni), kuri komplekta saturu, nav pilnībā izmantojuši savām vajadzībām

Visos gadījumos, kad sniegtas konkrētas atbildes par rīcību ar savām vajadzībām neizmantotajiem mācību piederumiem, izņemot atbildi “grūti pateikt”, vecāku atzīmētā rīcība bija viena – tie joprojām glabājas (skat. 44. attēlu).

44. att. Ko izdarīja ar mācību piederumiem, kas netika izmantoti savām vajadzībām?

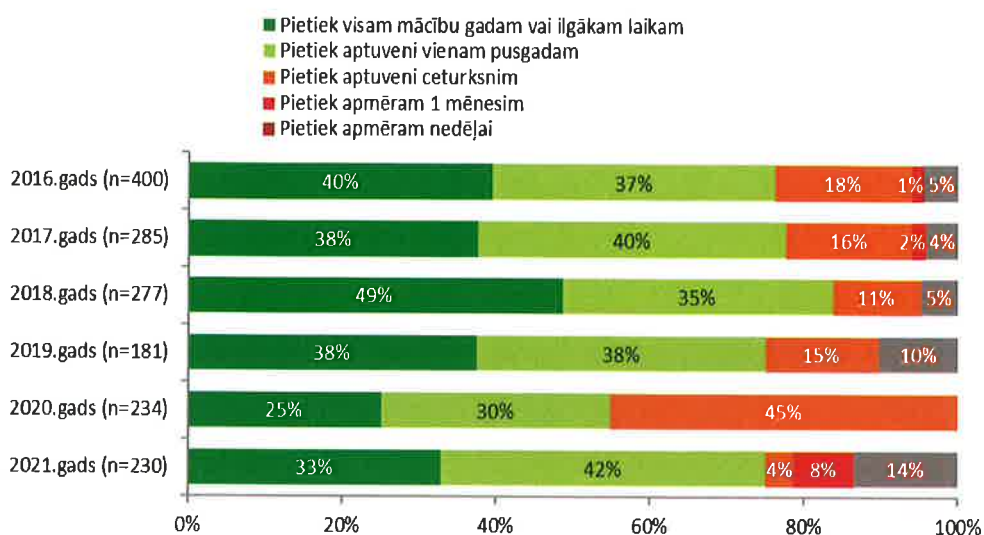

Avots: respondentu ģimenes locekļi (bērni), kuri komplekta saturu, nav pilnībā izmantojuši savām vajadzībām

Līdzīgi kā iepriekšējos gados trešdaļai atbalsta saņēmējiem ar izdalītajiem mācību piederumu komplektiem pieticis visam mācību gadam – šādu atbildi 2021. gadā respondenti snieguši 33% gadījumos (iepriekš no 25% līdz 49% gadījumos), savukārt atbilde, ka pietiek vienam ceturksnim, saņemta retāk - 4% gadījumu (iepriekš no 11% līdz 45% gadījumos), skat. 45. attēlu. Šādām izmaiņām nav vērojama konkrēta cēloņsakarība, taču iespējams, ka, mācoties mājās, dažādi mācību piederumi tiek izmantoti atšķirīgā daudzumā, kā arī vecākiem ir iespēja labāk pamanīt to nolietošanos.

Ievērojami biežāk 14% gadījumos (iepriekš no 5% līdz 10% gadījumos) saņemtas atbildes “grūti pateikt”, kas liecina nevis par vērtējumiem attiecībā uz iepriekšējā gadā saņemto komplektu izmantošanas ilgumu, bet par mēģinājumiem prognozēt, cik ilgam laikam pietiks ar komplektu, kas saņemts aptaujas dienā.

45. att. Cik ilgam laikam ģimenē dzīvojošiem skolniekiem pietiek ar tām lietām, ko saņem vienā mācību piederumu komplektā?

Avots: respondentu ģimenes locekļi, kas saņēmuši individuālo mācību piederumu kompleksus

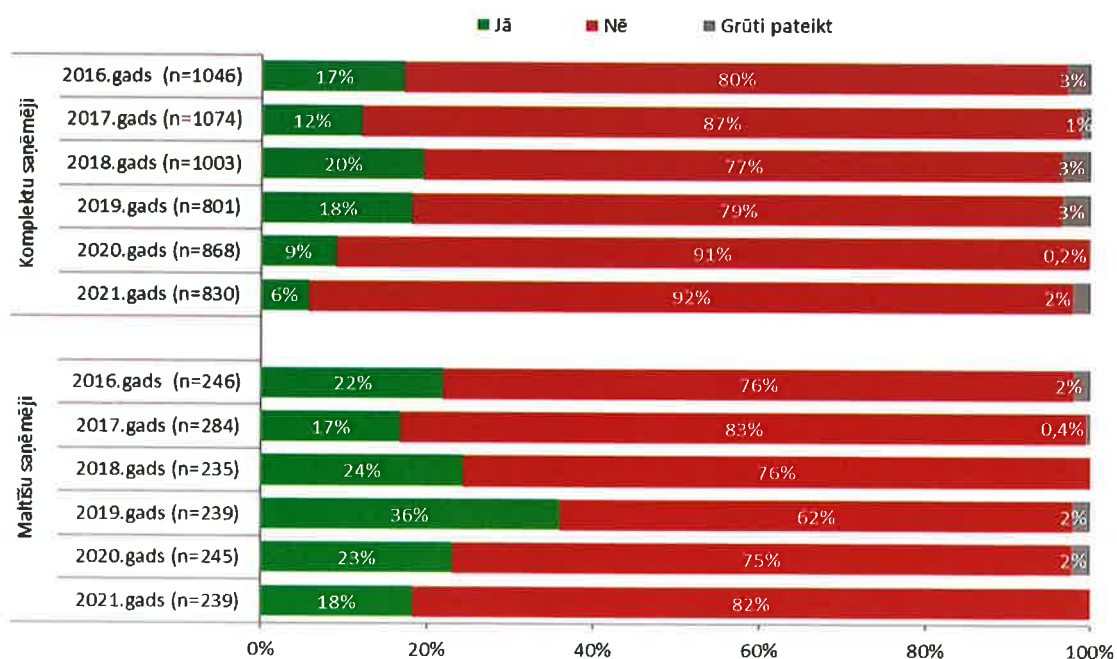
Secināms, ka kopumā sākumskolas un pamatskolas mācību piederumu komplekti ir precīzi izstrādāti un atbilstoši abu vecumgrupu skolēnu vajadzībām un izmaiņas tajos nav nepieciešamas.

7. Papildpasākumi

Atbalsta saņēmēju atbildes par līdzdalību 2021. gada papildpasākumos, salīdzinot tās ar iepriekšējos gados sniegtajām, kā arī, izdalot atsevišķi komplektu un maltīšu saņēmējus, atspoguļotas 46. attēlā.

Uz līdzdalību papildpasākumos 2021. gadā norāda 6% komplektu saņēmēju un 18% maltīšu saņēmēju.

46. att. Vai 2021. gadā atbalsta saņēmējs ir piedalījies papildpasākumos?

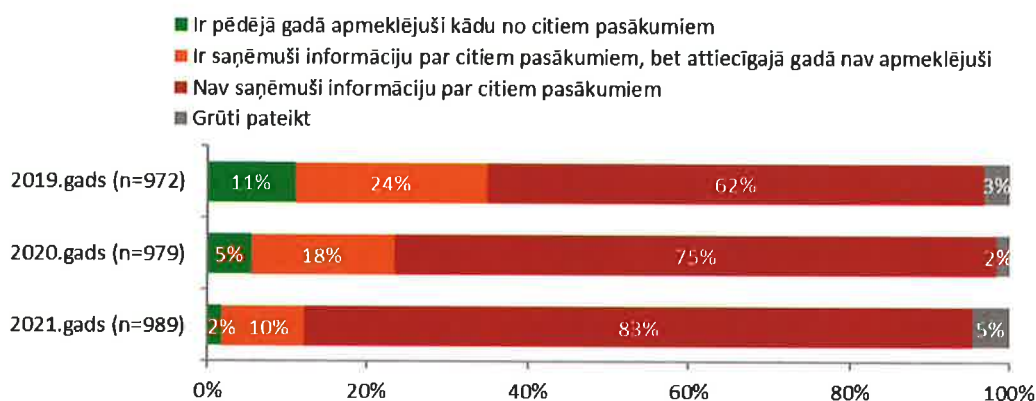

Avots: atbalsta komplektu un maltīšu saņēmēji, kas kompleksus/maltītes saņēmuši iepriekš (pirms aptaujas dienas)

Secināms, ka ievērojami samazinājies komplektu saņēmēju (iepriekš no 9% līdz 20% gadījumi), kā arī par dažiem procentpunktiem maltīšu saņēmēju viedoklis par iesaisti papildpasākumos, kas skaidrojams ar vairākiem pasākumu rīkošanas un pulcēšanās ierobežojumiem ārkārtējās situācijas laikā, kad aktuālāka bija PO ikdienas komunikācija ar atbalsta saņēmējiem, sniedzot tiem padomus, psiholoģisku atbalstu vai individuāli konsultējot. Turklāt kā papildus faktors jāmin atbalsta saņēmēju vecumstruktūras izmaiņas - starp gados vecākajiem respondentiem tādu, kas norāda, ka ir apmeklējuši papildpasākumus, ir mazāk nekā starp darbspējīgā vecumā esošajiem.

2021. gadā turpinājās respondentu viedokļu izvērtēšana par līdzdalību citos pasākumos, kurus finansē ES. Vērojams, ka atbildes uz šo jautājumu visdrīzāk atspoguļo nevis reālo situāciju bet gan respondentu viedokli par to, kas varētu būt finansējais pasākumu, kurā viņi piedalījušies. Uzticamāku informāciju varētu saņemt par tiešo pasākuma nodrošinātāju, taču ne par gala finansētāju.

47. att. Vai organizācijā, kur saņēmt atbalsta pakas, pašvaldībā, Nodarbinātības valsts aģentūrā vai citā iestādē ir saņemta informācija par iespēju iesaistīties vēl kādos citos pasākumos, ko finansē ES. Ja jā, vai tā ir izmantota.

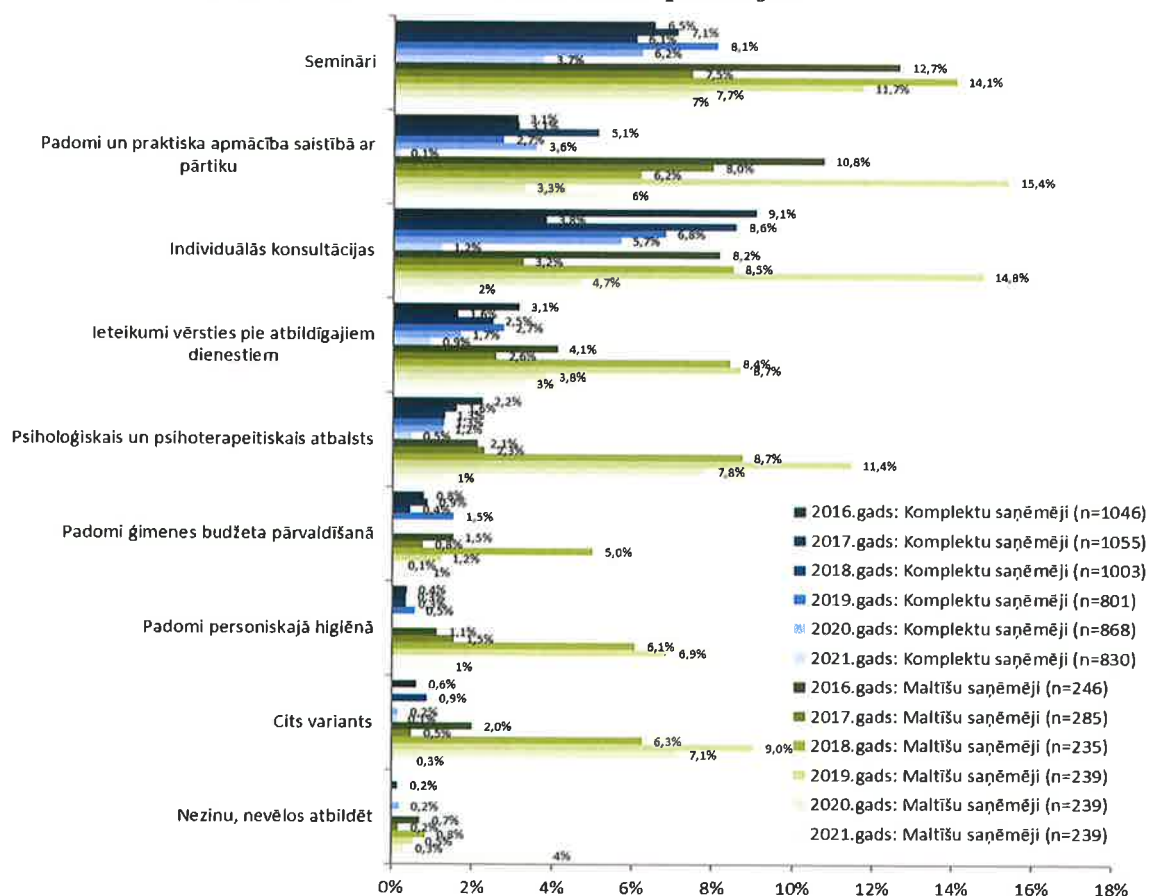
Avots: atbalsta komplektu saņēmēji

12% komplektu saņēmēju norādīja, ka ir saņēmuši informāciju par pasākumu, tai skaitā tikai 2% sacīja, ka šādos pasākumos ir piedalījušies (skat.47. attēlu). Secināms, ka to personu īpatsvars, kas apgalvo, ka, piedalījušies citos ES finansētos pasākumos, ir būtiski krities līdzīgi kā papildpasākumu gadījumā, kas visdrīzāk ir skaidrojams ar jau minēto ārkārtējās situācijas ierobežojumu ietekmi.

Secināms, ka sakarības starp atbildēm uz abām jautājumiem ir neapstrīdamas, taču tās var skaidrot gan ar daļas sabiedrības augstāku gatavību piedalīties dažādās aktivitātēs neatkarīgi no to organizatora, gan ar cilvēku ierobežotu spēju nošķirt vai iegaumēt dažādu pasākumu finansētājus.

Ja analizējam, kādos tieši papildpasākumos atbalsta saņēmēji piedalījušies (skat. 48. attēlu) vērojams, ka komplektu saņēmēji visbiežāk nosauca seminārus un individuālas konsultācijas, turpretim maltīšu saņēmēji atzinuši līdzdalību visos piedāvātajos papildpasākumu veidos, kas iespējami saistās ar uzticēšanos nevalstiskajai vai reliģiskajai organizācijai (maltīšu izsniedzējam), kas nodrošina atbalstu, konsultācijas, padomus vai uzklaušīšanu un kopumā socializāciju.

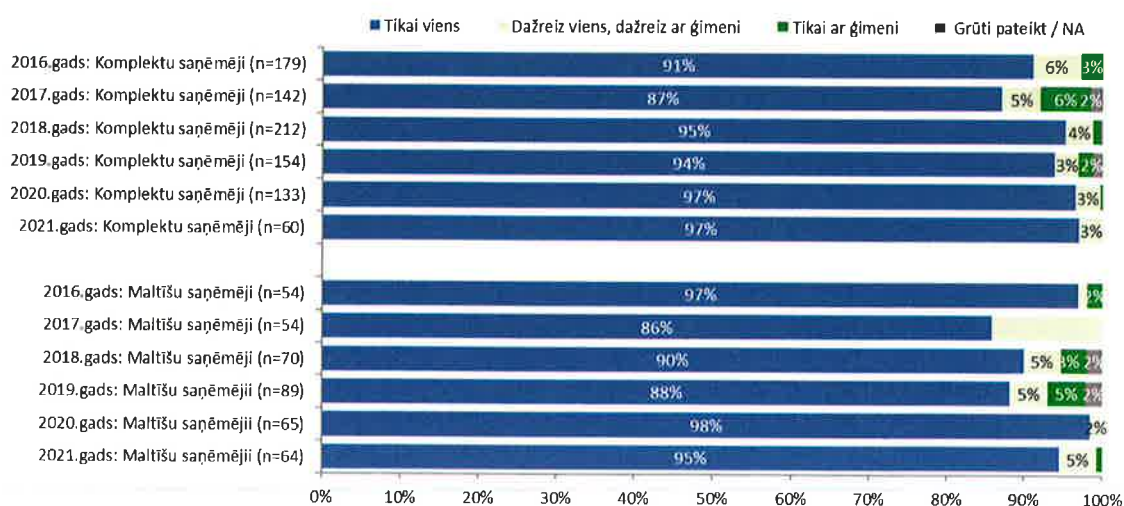
48. att. Kādas bija papildpasākumu tēmas, kuros piedalījās?

Avots: atbalsta komplektu un maltiņu saņēmēji, kas kompleksus/maltiņus saņēmuši iepriekš (pirms aptaujas dienas)

Dalība papildpasākumā lielākoties ir individuāla, bez ģimenes locekļiem, īpaši pēdējos divos gados – uz to norāda 95% maltiņu saņēmēju un 97% komplektu saņēmēju., skatīt 49. attēlu.

49. att. Vai papildpasākumos piedalījās viens vai ar ģimeni?

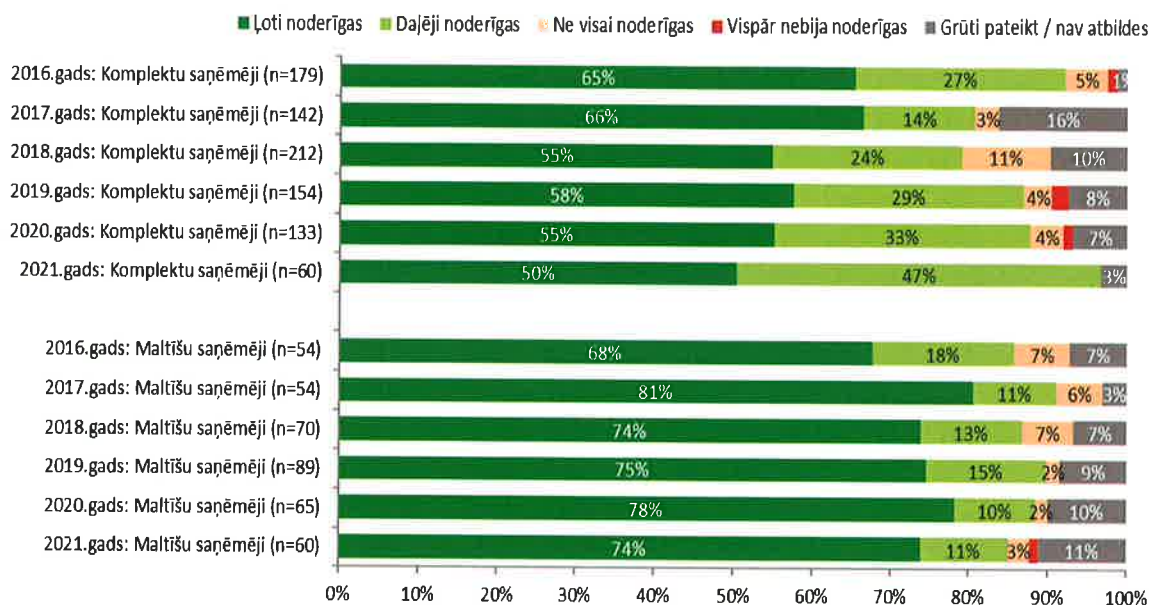

Avots: papildpasākumus apmeklējušie

Izmaiņām varētu būt objektīvs raksturs, kas saistāms ar pulcēšanās ierobežojumiem ārkārtējās situācijas laikā, turklāt ietekmi nedaudz pastiprina iepriekšminētās atbalsta

saņēmēju vecumstruktūras izmaiņas - starp gados vecākajiem respondentiem ir vairāk tādu, kuri dzīvo vieni.

50. att. Cik lielā mērā papildpasākumos iegūtās zināšanas vai prasmes bija noderīgas?

Avots: papildpasākumus apmeklējušie

Papildpasākumos iegūtās zināšanas un prasmes 2021. gadā kopumā tiek vērtētas kā noderīgas – šādu atbildi (skat. 50. attēlu) izvēlējušies 97% komplektu saņēmēju un arī 85% maltīšu saņēmēju, tajā skaitā 50% komplektu un 74% maltīšu saņēmēju atzina, ka “ļoti noderīgas” un attiecīgi 47% un 11% tās atzinuši par “daļēji noderīgām”. Atbildes “ne visai noderīgas” vai “vispār nebija noderīgas” neizvēlējās neviens komplektu saņēmējs, no maltīšu saņēmējiem tie bija 4%.

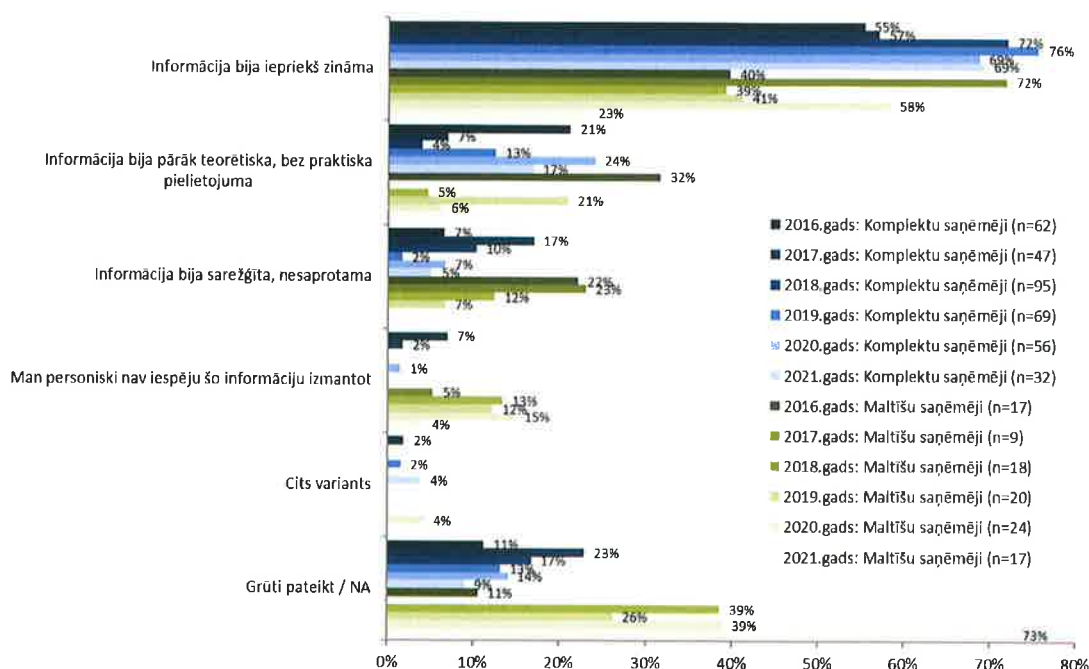
Respondentiem, kas iegūtās zināšanas un iemaņas neatzina par “ļoti noderīgām” tika vaicāts, kādi ir būtiskākie pazemināta novērtējuma iemesli (skat. 51. attēlu). Visbiežāk gan komplektu, gan maltīšu saņēmēju mazāka apmierinātība ar pasākumiem saistās ar to, ka tajos sniegtā informācija bijusi iepriekš zināma vai teorētiska, bez praktiska pielietojuma.

Tiesa, maltīšu saņēmēju absolūtais vairums (no tiem 17, kam jautājums tika uzdots) konkrētu atbildi sniegt nevarēja – 73% norādīja, ka viņiem “grūti pateikt”.

Secināms, ka no vienas puses ir apmierinātības par pasākumu lietderību pieaugums, no otras – respondenti uz jautājumu “kāpēc nebija noderīgs” sniedz mazāk informācijas analīzei un ieteikumiem izmaiņām papildpasākumu saturā.

Viedoklis, ka papildpasākumos sniegtā informācija bijusi iepriekš zināma, kas iespējami sasaistāms ar Latvijas Sarkanā Krusta (turpmāk LSK) veselības veicināšanas, saslimšanas un atkarību profilakses informatīvajiem pasākumiem, kam atbilstoši šīs PO aktuālajiem darbības virzieniem ir noteicoša loma visu papildpasākumu klāstā un ir noderīga pēc būtības, bet atbalsta saņēmējiem jau zināma taču maz pielietota.

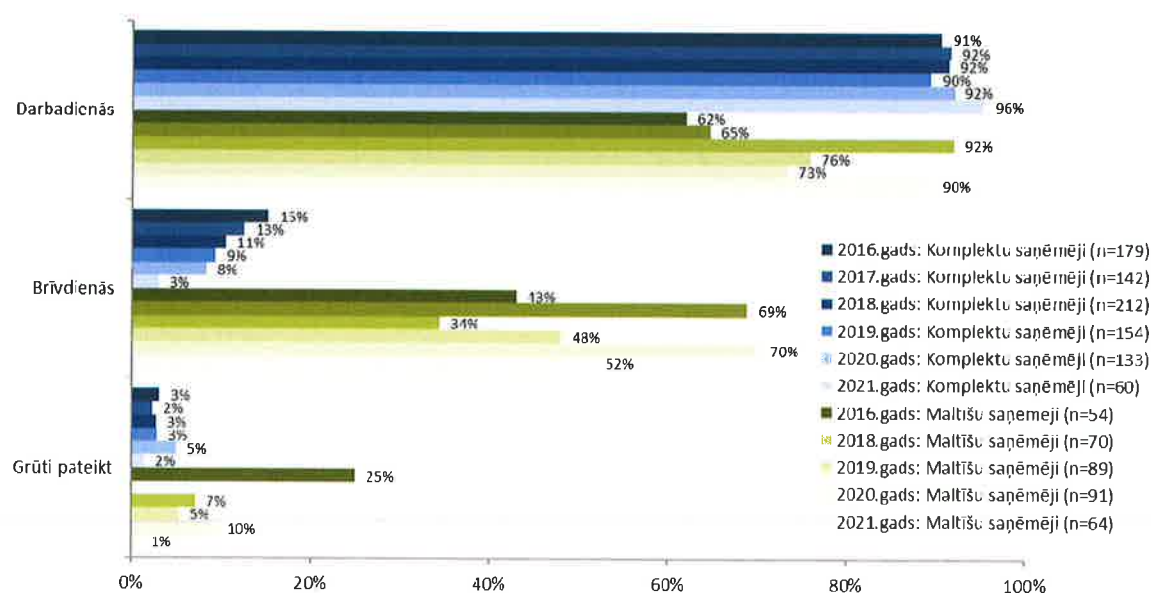
51. att. Kādi bija būtiskākie iemesli, kāpēc papildpasākumos iegūtās zināšanas un iemaņas nebija ļoti noderīgas?

Avots: papildpasākumus apmeklējušie, kas norādījuši, ka sniegtā informācija nebija "ļoti noderīga"

Turklāt ārkārtējās situācijas laikā attālināti tiešsaistes papildpasākumi, ja tādi tiktu organizēti, atbalsta saņēmējiem būtu ierobežoti pieejami vai nepiemēroti vispār. Šeit saskatāma sasaiste ar jautājumu par interneta pieejamību un ģimenes prasmēm rīkoties ar to (skat. 9. attēlu), kur pozitīvu atbildi snieguši vien 53% komplektu saņēmēju un mājokļa labiekārtojumā pieejamo datoru (skat. 4. attēlu), ko atzīmē tikai 42% komplektu saņēmēju. Vērtējot vai dalību papildpasākumā ietekmē tā norises laiks, secināms, ka nedēļas dienas vai laika izvēle nav būtisks nosacījums iesaistei papildpasākumos.

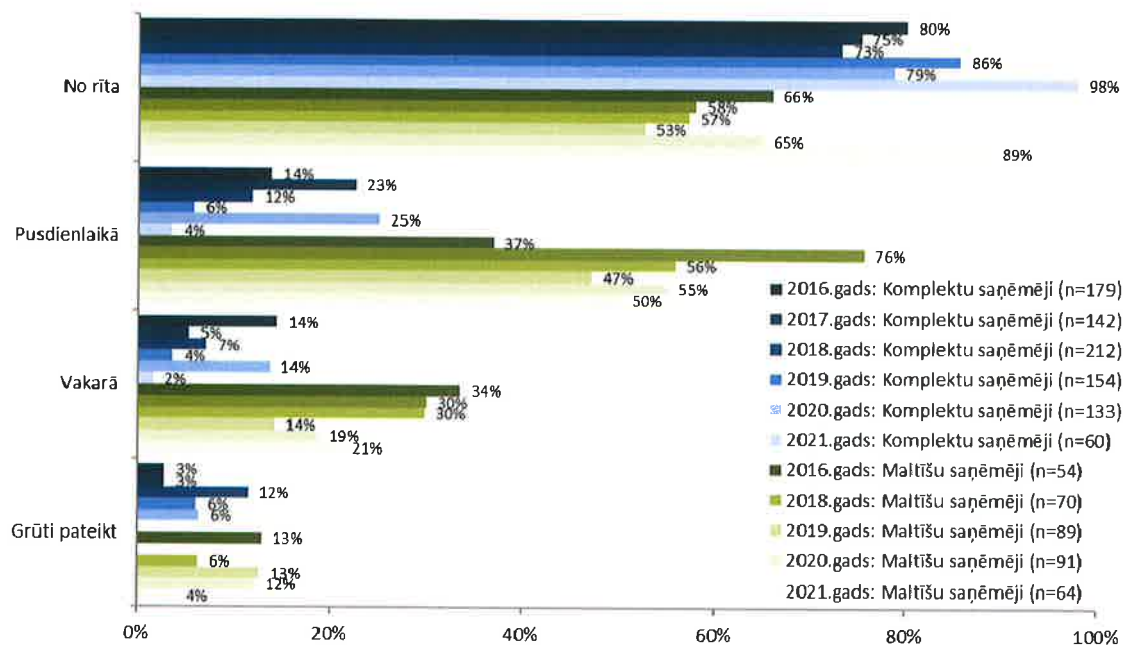
52. att. Kāds būtu piemērots laiks papildpasākumu apmeklēšanai?

Avots: papildpasākumus apmeklējušie

Kā redzams 52. un 53. attēlā, nemainīgi komplektu saņēmēji kā piemērotāko laiku pasākumiem atzīmē darbadienu rītus, savukārt maltīšu saņēmēji vienlīdz atzīmējuši darbdienu un brīvdienas, kā arī atzīmējuši pasākumu norises laiku rītā un pusdienlaikā, kas vairumā gadījumu sakrīt ar maltīšu izdales laiku.

53. att. Kāds būtu piemērots laiks papildpasākumu apmeklēšanai?

Avots: papildpasākumus apmeklējušie

Secināms, ka 2021. gadā atbalsta saņēmēju vidējais pašnovērtējums par dalību papildpasākumos atzīmēts 8,6% apmērā. Šādu viedokli pauduši 6% komplektu un 18% maltīšu saņēmēji. Šāds dalības papildpasākumos īpatsvars pārsniedz papildpasākumu organizētāju pārskatos sniegto vidējo 6,8% unikālo atbalsta saņēmēju iesaisti, kas skaidrojams ar gadījumiem, kad PO sniegtos padomus un ieteikumus, sarunu vai individuālo konsultāciju konkrētas sociālās situācijas risināšanai atbalsta saņēmējs novērtē kā papildpasākumu, bet PO nereti uzskaita tikai īpaši organizētus pasākumus ar citu iesaistīto ekspertu vai speciālistu piedalīšanos.

Tomēr salīdzinājumā ar diviem iepriekšējiem gadiem, atbalsta saņēmēju pašvērtējums un papildpasākumu organizētāju pārskatos norādītais iesaistes rādītājs tuvinās, kas saistīts ar ārkārtējās situācijas laikā PO pašu nodrošinātajām un pārskatos norādītajām individuālajām konsultācijām.

II. EAFVP VADĪBĀ IESAISTĪTO INSTITŪCIJU PAVEIKTAIS 2021. GADĀ

2021. gadā Latvijas 36 novados un 7 valstspilsētās, kas neietilpst novados (pēc administratīvi teritoriālās reformas 2021. gada 1. jūlijā), pārtikas un pamata materiālās palīdzības komplektu uzglabāšanu un izdali, gatavo maltīšu izdali, kā arī papildpasākumu īstenošanu nodrošināja 26 PO (t.sk. 10 pašvaldības un to iestādes, 13 biedrības un nodibinājumi un 3 reliģiskās organizācijas) 445 pārtikas un pamata materiālās palīdzības izdales vietās un 29 zupas virtuvēs. 14 PO ir no vienas līdz divām izdales vietām, 6 PO ir 3 līdz 7 izdales vietas, 5 PO no 9 līdz 22 izdales vietām, vienai PO (LSK) ir 351 izdales vietas.

MK 2014. gada 25. novembra noteikumos Nr. 727 “Darbības programmas “Pārtikas un pamata materiālās palīdzības sniegšanai vistrūcīgākajām personām 2014.-2020. gada plānošanas periodā” īstenošanas noteikumi” apstiprināti grozījumi:

- 2021. gada 06. jūlija grozījumi, ar kuriem precizēts kopējais Darbības programmas finansējums¹, balstoties uz MK 2021. gada 12. maija rīkojumu Nr. 310 “Grozījumi Darbības programmā pārtikas un pamata materiālās palīdzības sniegšanai vistrūcīgākajām personām 2014.-2020. gada plānošanas periodā”;
- 2021. gada 05. oktobra grozījumi, ar kuriem:
 - paredzēta iespēja personām zemu ienākumu mājāsaimniecībā no 2021. gada 1. oktobra līdz gada beigām saņemt papildu pārtikas komplektu atbalsta sniegšanas vietā;
 - palielināts pārtikas daudzums vienas maltītes pagatavošanai zupas virtuvju apmeklētājiem.

Veikta EAFVP VKS aktualizācija, t.sk., izdarīti grozījumi LM iekšējā normatīvajā aktā par kārtību, kādā LM nodrošina DP pārvaldību, par kārtību, kādā LM nodrošina EAFVP DP pārvaldību.

Sagatavots un iesniegts EK ziņojums par EAFVP DP īstenošanu 2020. gadā un iesniegti četri maksājuma pieteikumi par kopējo summu 9 370 480,818 *euro*. Veikta sabiedrības informēšana par EAFVP ieviešanu, t.sk. intervijas laikrakstiem un TV, preses reližu izstrāde, atbildes uz iedzīvotāju e-pastos iesūtītajiem un telefoniski uzdotajiem jautājumiem. Sagatavota un aktualizēta informācija par EAFVP LM tīmekļa vietnē.

Nodrošināta dalība EK organizētajās EAFVP Ekspertu grupas sanāksmēs, EK rīkotajās EAFVP tīkla sanāksmēs un EAFVP Novērtēšanas partnerības sanāksmē.

2021. gada 15. decembrī EAFVP VI organizēja ikgadēju EAFVP īstenošanas izvērtēšanas sanāksmi ar EK Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļaušanās ģenerāldirektorāta pārstāvju un EAFVP konsultatīvās darba grupas locekļu (pārstāvji no, Latvijas pašvaldību sociālo dienestu vadītāju apvienības, Latvijas daudz bērnu ģimeņu biedrību apvienības, LSK, biedrības “Latvijas Samariešu apvienība”, LM eksperti) un Finanšu ministrijas kā EAFVP RI pārstāvju dalību. PO Biedrība Integrācijas centrs “Atvērtās durvis” dalījās pieredzē

¹ Darbības programmas kopējais finansējums palielināts par 9,33 milj. EUR 2021. un 2022. gadam, tostarp no REACT-EU finanšu instrumenta (7,93 milj. EUR) un 15% valsts budžeta līdzfinansējums (1,39 milj. EUR).

atbalsta īstenošanā, t.sk. ar izaicinājumiem atbalsta sniegšanā ārkārtējās situācijas laikā. Sanāksmes laikā EK pārstāvji atzinīgi novērtēja EAFVP darbības programmas īstenošanas progresu.

Nodrošināta iesaiste 2021.-2027. gada plānošanas perioda sagatavošanas aktivitātēs, t.sk.:

- sagatavota ESF+ programma materiālās nenodrošinātības mazināšanai (izskatīta MK 31.05.2021.), iesniegta neoficiālai saskaņošanai EK, sagatavota informācija par EK sniegtajiem komentāriem;
- sagatavots likumprojekts ““Eiropas Sociālā fonda Plus programmas materiālās nenodrošinātības mazināšanai 2021.-2027. gada plānošanas perioda vadības likums” (iesniegts VSS 30.09.2021.), nodrošināta saskaņošana ar iesaistītajām ministrijām un iestādēm;
- sniegti komentāri FM par Partnerības līguma projektu un sagatavota papildu informācija par ESF+ Programmu materiālās nenodrošinātības mazināšanai;
- sagatavoti komentāri par Kopīgo noteikumu regulas (KNR) un ESF Plus regulas dialogu, dalība FM un EK rīkotajās darba grupas sanāksmēs saistībā ar 2021.-2027. gada plānošanas periodu.

EAFVP RI 2021. gadā veica:

- sistēmas auditu par EAFVP ietvaros izveidoto procesu (PO atlase un līgumu slēgšana, Normatīvo aktu izstrāde un kontroles vide, Risku vadība, Vadības un kontroles aktivitātes, Maksājumu pieteikuma un kontu slēguma sagatavošana, Vadības informācijas sistēma, Sistēmas pārvaldība un Neatbilstību vadība) darbības efektivitātes novērtējumu EAFVP vadošajā iestādē, sertifikācijas iestādē un sadarbības iestādē par periodu no 2020. gada 1. marta līdz 2021. gada 31. martam.
Audita rezultātā iegūta pietiekama pārliecība, ka VKS EAFVP vadošajā, sertifikācijas un sadarbības iestādē pārbaudītajās jomās kopumā darbojas, izmaiņas un uzlabojumi, kas ir veikti procesos, atbilst ES un Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem.
- EAFVP darbību revīziju par grāmatvedības gadā no 2020. gada 1. jūlija līdz 2021. gada 30. jūnijam sertificētajiem izdevumiem.
Revīzijas ietvaros tika gūta pietiekama pārliecība, ka grāmatvedības gadā sertificētie izdevumi kopumā ir attiecināmi finansēšanai no EAFVP, izņemot konstatētos trūkumus bez finanšu ietekmes pamatojošajos dokumentos, iepirkuma un publicitātes jomā, un neatbilstoši veiktos izdevumus, kuri nepārsniedz noteikto būtiskuma sliekšni 2% apmērā no EK grāmatvedības gadā iesniegto maksājumu pieteikumu kopsummas, un kuri atgūti pilnā apmērā 2022. gadā.
- EAFVP pārskatu revīziju par EAFVP sertifikācijas iestādes sagatavoto kontu slēgumu par 7. grāmatvedības gadu no 2020. gada 1. jūlija līdz 2021. gada 30. jūnijam.
Revīzijas rezultātā gūta pietiekama pārliecība, ka pārskatā sniegtā informācija ir pilnīga, pareiza un patiesa. tai skaitā, pārskatā ir atbilstoši atspoguļota finansiālu trūkumu novēršana.

Gada kontroles ziņojumā RI sniedza atzinumu bez iebildēm un sistēmai pārliecības līmeni novērtēja kā vidēju.

VK 2022. gada sākumā veica finanšu revīziju “Par Sabiedrības integrācijas fonda 2021. gada pārskata sagatavošanas pareizību”.

Revīzijā tika gūta pārliecība, ka finanšu pārskats visos būtiskajos aspektos sniedz skaidru un patiesu priekšstatu par SIF finansiālo stāvokli, tā izmaiņām un SIF darbības rezultātiem gadā, kas noslēdzās 2021. gada 31. decembrī, ir sagatavots atbilstoši LR spēkā esošo normatīvo aktu prasībām

SI 2022. gada sākumā veica PO aptauju, lūdzot izvērtēt 2021. gadā veiktās darbības EAFVP ietvaros. Aptaujas rezultātus skatīt ziņojuma 2. pielikumā.

SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

1. EAFVP pārtikas un pamata materiālās palīdzības atbalsts 2021. gadā ir sasniedzis vistrūcīgākās ģimenes.

- 2021. gadā atbalsta ietvaros izdalīti 420 455 pārtikas komplekti un nodrošinātas 478 373 maltītes, izdalīti 202 160 higiēnas un saimniecības komplekti, kā arī ģimenēm ar sākumskolu un pamatskolu skolēniem izdalīti 8661 mācību piederumu komplekts. Ģimenes ar zīdaiņiem un maziem bērniem līdz divu gadu vecumam saņēmušas 4117 bērnu pārtikas komplektus un 3020 bērnu higiēnas komplektus. Ārkārtējās situācijas laikā papildus izdalīti 214 individuālās aizsardzības līdzekļi roku dezinfekcijai.
- Atbilstoši EAFVP VI aplēsēm 80 176 unikālas personas ir pārtikas komplektu saņēmēji, kas ir 99,61% no visām 80 491 unikālām personām, kurām 2021. gadā noteikts trūcīgas vai krīzes situācijā esošas mājsaimniecības statuss, vai saņemta izziņa par maznodrošinātas mājsaimniecības statusu ar ienākumiem, kuri nepārsniedz 327 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai mājsaimniecībā, bet katrai nākamai personai 229 *euro*, kā arī 8542 personas - maltīšu saņēmēji. Atzīmējams, ka 6% komplektu saņēmēju arī apmeklējuši zupas virtuvi un saņēmuši maltītes. Savukārt higiēnas un saimniecības preces saņēma 78 255 unikālas personas, kas ir 97,22% no visām EAFVP nosacījumiem atbilstošām unikālām personām.
- Atbalsta ģimenēm ar bērniem ietvaros mācību piederumu komplektus saņēma 8661 skolēns, kas ir 99,72% no visiem unikālajiem skolēniem, bērnu pārtikas komplektus – 889 bērnu (86,31%) un bērnu higiēnas komplektus 1169 bērnu (93,07%) no visiem unikālajiem bērniem attiecīgajā vecumgrupā EAFVP nosacījumiem atbilstošās mājsaimniecībās.
- Izpildīts 2020. gada ieteikums par PO un sociālo dienestu informēšanu par izmaiņām atbalsta saņemšanas nosacījumos.

2021. gadā gan PO, gan sociālie dienesti vairākkārtīgi informēti par trūcīgas un maznodrošinātas mājsaimniecības izziņas derīguma termiņa pagarināšana ārkārtējās situācijas laikā un mēnesi pēc tās, sniegtas vadlīnijas par atbalsta sniegšanu ņemot vērā attālināto pieeju atbalsta sniegšanai.

PO un sociālie dienesti informēti par EAFVP atbalsta veidiem, un mainītiem nosacījumiem atbalsta saņemšanai no 2021. gada 1. janvāra, kā arī par izmaiņām pārtikas atbalsta apmēros 2021. gada 4. ceturksnī.

Secināms, ka:

- personu informētība par sniegto atbalstu ir ļoti augsta, un atbalsts sniegts gandrīz visām potenciālajām mērķa grupas personām, kurām ir tiesības to saņemt;
- izpildītais 2020. gada ieteikums par PO un sociālos dienestu informēšanu par izmaiņām atbalsta saņemšanas nosacījumos, ievērojami palielinājis personu informētību, un atbalsta sniegšanas intensitāte paaugstinājusies.

Ieteikums: Par katrām izmaiņām atbalsta saņemšanas nosacījumos turpināt informēt PO un sociālos dienestus. Vizuālās informācijas materiāli izplatāmi gan PO, gan sociālajiem dienestiem.

2. EAFVP pārtikas un pamata materiālās palīdzības atbalsts ir atvieglojis vistrūcīgāko iedzīvotāju un mājsaimniecību budžeta slogu

- Dziļa materiālā nenodrošinātība ir samazinājusies no 12,8% 2016. gadā uz 7,3% 2020. gadā², tomēr jāatzīmē, ka Latvijā tā joprojām pārsniedz ES vidējo rādītāju (5,9%) un ir septītais augstākais rādītājs ES.
- Kaut arī pārtikas produktu izdarei maltīšu nodrošināšanai vistrūcīgākajiem iedzīvotājiem nav noteicošas ietekmes uz kopējo dziļas materiālās nenodrošinātības rādītāju, tomēr ir atvieglots vistrūcīgāko ģimeņu budžeta slogs, par ko liecina 100% gadījumos respondentu aptaujā norādītais, ka komplektu saņemšana ietekmēja ģimenes situāciju, t.sk. apstiprinoša atbilde sniegta 92% gadījumos vai daļēji apstiprinoša 8% gadījumos.
- Atbalsta saņēmēji radušos naudas ietaupījumu, galvenokārt, tērē papildu pārtikas produktu iegādei (to norāda 91% no atbalsta saņēmējiem), komunālo pakalpojumu apmaksai (67%), ārsta apmeklējumiem un medikamentu iegādei (36%). 11% no atbalsta saņēmējiem atzīmē, ka nauda izmantota bērnu skolas pasākumiem vai ārpuskolas nodarbībām.

Secināms, ka komplektu saņemšana labvēlīgi ietekmē vistrūcīgāko ģimeņu budžetu, palielinot iespēju nodrošināt citas pamatvajadzības.

3. Papildpasākumu veidi un iesaiste tajos ir pamatā apmierinoša

- 2021. gadā īstenoti 2378 papildpasākumi (PO pārskatos norādīti un SI pārbaudīti), kas, salīdzinot ar 2020. gadu, ir ievērojami vairāk, taču tajos iesaistīto personu skaits - 5489 (salīdzinot ar 2020. gadu samazinājies par trīs procentpunktiem) veido apmēram 6,8% no visiem atbalsta saņēmējiem.
- Vērojams objektīvs, ar ārkārtējās situācijas ierobežojumiem un sociāli demogrāfiskā portreta izmaiņām saistīts pasākumu dalībnieku iesaistes kritums.
- Turpretī ikgadējā atbalsta saņēmēju aptaujas pašnovērtējumā par līdzdalību papildpasākumos 2021. gadā norādīja 8,6% atbalsta saņēmēji, tajā skaitā 6% komplektu saņēmēji un 18% maltīšu saņēmēji.
- Papildpasākumu veidi un tajos iegūtās prasmes kopumā tiek vērtētas kā ļoti noderīgas – šādu atbildi izvēlējušies 50% komplektu saņēmēju un 74% maltīšu saņēmēju (2020. gadā – attiecīgi 55% un 78%).
- 2021. gadā SI organizējusi attālinātas sanāksmes ar PO (23.03.2021., 21.09.2021., 21.10.2021.) pārrunājot dažādas EAFVP darbību īstenošanas aktualitātes, tostarp papildpasākumu veikšanu, ārkārtējās situācijas laikā, t.sk. noteiktajiem pulcēšanās ierobežojumiem, ieteicamajiem papildpasākumu veidiem, individuālajiem aizsarglīdzekļiem.
- 2020. gada ieteikums - SI metodiskajos semināros izplatīt PO papildpasākumu labās prakses piemēriem, kā arī nodrošināt PO ar informāciju par citu dalībvalstu pieredzi papildpasākumu nodrošināšanā saglabājams aktuāls, jo ieteikuma īstenošana notikusi daļēji - saistībā ar ārkārtējo situāciju, t.sk. ierobežota informācijas apmaiņa EAFVP

² Eurostat, Severe material deprivation rate by age and sex. Pieejams: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mddd11/default/table?lang=en, skatīts 20.05.2022.

kopienas (*FEAD Community*) ietvaros par dalībvalstu pieredzi un labo praksi EAFVP īstenošanā.

Secināms, ka:

- no vienas puses palielinājies uzskaitīto organizēto papildpasākumu skaits, no otras puses samazinājies atbalsta saņēmēju viedoklis par iesaisti papildpasākumos, kas skaidrojams ar ārkārtējo situāciju un PO ikdienas komunikāciju ar atbalsta saņēmējiem, proti, sniedzot tiem padomus, psiholoģisku atbalstu vai individuāli konsultējot (uz ko aptaujā norāda 2.2% aptaujāto komplektu saņēmēju un 3% maltīšu saņēmēju), novērtēšanu vai pretēji - neatzīšanu par papildpasākumu no atbalsta saņēmēja puses;
- PO iepazīstas ar labās prakses piemēriem papildpasākumu organizēšanā, taču papildpasākumu piedāvājumu balsta ņemot vērā pieejamos resursus (telpas, brīvprātīgie eksperti) un atbalsta saņēmēju vēlmes un vajadzības (skat. 2. pielikumu);
- ārkārtējā situācijā iesaisti papildpasākumos ietekmē valstī noteiktie pulcēšanās un citi ierobežojumi.

Ieteikums: SI metodiskajos semināros turpināt rosināt PO savstarpēji dalīties ar labo praksi papildpasākumu īstenošanā, kā arī nodrošināt PO ar informāciju par citu dalībvalstu pieredzi papildpasākumu nodrošināšanā.

3. Pārtikas un pamata materiālās palīdzības atbalsts sasniedz augstu apmierinātības vērtējumu un atbilstību atbalsta saņēmēju vajadzībām

- Absolūtajā vairumā gadījumu (99%) pārtikas komplekta saturs, kā 2021. gadā norāda atbalsta saņēmēji, ticis izmantots savām vajadzībām pilnībā vai lielāko daļu, (salīdzinoši 2020. gadā - 100%, 2019. gadā – 99,5%).
- Jau trešo gadu 100% gadījumos bērnu pārtikas komplekta saturs izmantots savām vajadzībām pilnībā vai lielāko daļu.
- Higiēnas un saimniecības komplekti jau kopš izdales sākuma nemainīgi absolūtajā vairumā situāciju ir izmantoti pilnībā. Piemēram, 2021. gadā – 89%, savukārt no 2016. līdz 2020. gadam - 89% līdz 95% gadījumos komplekti izmantoti pilnībā, turpretī 2021. gadā 10 %, savukārt no 2016. līdz 2020. gadam no 5% līdz 10% gadījumos izmantoja lielāko daļu.
- Bērnu higiēnas komplekti 2021. gadā – 100% gadījumos, savukārt no 2017. līdz 2020. gadam – 92% līdz 97% gadījumos izmantoti pilnā apmērā. 2021. gadā atbalsta saņēmēji nav norādījuši nevienu daļēju vai lielākās daļas komplekta izmantošanas gadījumu, savukārt no 2017. līdz 2020. gadam – 3 % līdz 9 % gadījumos - izmantota šo komplektu lielākā daļa;
- Mācību piederumu komplektu saturs 2021. gadā 100% gadījumos izmantots pilnībā vai tā lielākā daļa, salīdzinoši arī no 2016. līdz 2020. gadam 99% līdz 100% gadījumos.
- Izpildot 2020. gada ieteikumu iekļaut 2021. gada pārtikas iepirkuma dokumentācijā papildus pārtikas produktus, SIF iepirkuma rezultātā pārtikas preču komplektā papildus iekļauti zivju konservi. Papildināto komplektu piegāde un izdale uzsākta 2022. gada pirmajā ceturksnī.
- Izpildot 2020. gada ieteikumu iekļaut 2021. gada higiēnas un saimniecības preču iepirkuma dokumentāciju papildināt ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem. SIF iepirkuma rezultātā pārtikas preču komplektā papildus iekļautas vairākkārt lietojamas

sejas maskas. Papildināto komplektu piegāde un izdale uzsākta 2022. gada pirmajā ceturksnī.

- Pamatā izpildīti 2020. gada ieteikumi par mācību piederumu komplekta un bērnu pārtikas un higiēnas komplektu saturu un apjoma saglabāšanu. SIF iepirkuma rezultātā mācību piederumu komplekta saturs un apjoms precizēts saistībā ar ārkārtējā situācijā vērojamām izmaiņām atsevišķu mācību piederumu izmantošanā attālinātajā mācību procesā. Savukārt bērnu pārtikas un higiēnas komplektu saturs un apjoms precizēts pēc attiecīgu bērnu vecumgrupu prioritārajām vajadzībām. Komplektu piegāde un izdale uzsākta 2022. gada pirmajā ceturksnī.

Secināms, ka 2021. gadā par visiem atbalsta veidiem apmierinātības rādītāji saglabājas augsti vai ir palielinājušies, kas daļēji skaidrojams ar 2019. gadā veiktajām izmaiņām atbalsta komplektu saturā un apjomā, kas balstītas uz atbalsta saņēmēju izteiktajiem viedokļiem. Turklāt 2021. gada atbalsta saņēmēju aptauja liecina par augstu visu veidu atbalsta komplektu izmantošanas lietderību.

Ieteikums: 2022. gadā pamatā saglabāt nemainīgu pārtikas komplektu, higiēnas un saimniecības preču komplektu saturu un apjomu, mācību piederumu komplektu saturu un apjomu sākumskolas un pamatskolas skolēnu vajadzībām un bērnu pārtikas un higiēnas komplektu saturu un apjomu.

4. Atbalsta pieejamība ir nodrošināta

- 2021. gadā sociālie dienesti ir pārliecinoši izplatītākais kanāls informācijas nodošanai par atbalsta iespējām uz to norāda 96% komplektu saņēmēju un 56% maltīšu saņēmēji.
- Vidēji atbalsta saņēmējiem nākas mērot 3,3 kilometrus, kas šādu tendenci saglabā jau piekto gadu.
- Izpildīts 2020. gada ieteikums turpināt stiprināt PO (NVO) sadarbību ar sociālajiem dienestiem gan informācijas apmaiņas, gan komplektu piegādes nodrošināšanā tajos gadījumos, kad attālums vai sabiedriskā transporta pieejamības problēmas varētu ietekmēt atbalsta saņemšanu, īpašu uzmanību pievēršot personām ar pārvietošanās grūtībām. PO ir informējušas SI par to, ka, ja ir nepieciešamība ņemot vērā PO iespējas, tiek veikta komplektu piegāde uz personu dzīvesvietām, kas īpaši aktuāla ārkārtējās situācijas laikā (skat. 2. pielikumu).

Secināms, ka gadījumos, kad PO ir sociālais dienests, institūcijas ietvaros tiek nodrošināta informācijas apmaiņa un sadarbība. Ja PO ir NVO, sadarbība ar sociālo dienestu vērtējama kā laba.

Ieteikums: Turpināt stiprināt PO (NVO) sadarbību ar sociālajiem dienestiem gan informācijas apmaiņas, gan komplektu piegādes nodrošināšana tajos gadījumos, kad attālums, sabiedriskā transporta pieejamība vai atbalsta saņēmēja situācija (nevar vai nedrīkst doties uz atbalsta sniegšanas vietu) ietekmē atbalsta saņemšanu, īpašu uzmanību pievēršot atbalsta nepārtrauktības nodrošināšanai ārkārtējās situācijas un tās seku pārvarēšanas laikā.

5. EAFVP darbības programmā izvēlētie atbalsta veidi un mērķa grupas ir pamatā atbilstošas situācijai

- Vērtējot DP izvirzīto mērķi - mazināt pārtikas nenodrošinātību, konstatējams, kaut arī mājsaimniecību, kuru ienākumi ir zem nabadzības riska sliekšņa un kuras nevarēja atļauties ēst gaļu, putnu gaļu vai zivis katru otro dienu īpatsvars ir samazinājies 13,1 procentpunktu, no 38,4% 2015. gadā uz 25,3% 2020. gadā, joprojām pārtikas atbalsts ir aktuāls lielai daļai zemu ienākumu mājsaimniecību.
- Augsts nabadzības risks nemainīgi ir nepilnajās un daudz bērnu ģimenēs, kā arī vienas personas mājsaimniecībās. 2015. gadā nabadzības riska indekss nepilnajās ģimenēs bija 34,4%, 2020. gadā – 37,4%; daudz bērnu ģimenēs (trīs un vairāk bērnu, ko audzina divi pieaugušie) 2015. gadā – 25,5%, 2020. gadā – 16,5%.
- Savukārt vērojams, ka vienas personas mājsaimniecībās nabadzības risks, neskatoties uz samazinājumu par 2,3 procentpunktiem, salīdzinot ar 2015. gadu, ir viens no augstākajiem un 2020. gadā ir 53,4%, īpaši uzsvēramas vienas personas mājsaimniecības vecumā virs 65 gadiem, kurās nabadzības risks 2020. gadā sasniedz 73,6%.

Secināms, ka joprojām atbalsts ir būtisks tieši ģimenēm ar bērniem, kā arī personām vecumā virs 65 gadiem, kam ir ierobežotas iespējas vai kas nevar mainīt savu situāciju.

- 2021. gadā sākumā turpinās objektīva iedzīvotāju materiālās situācijas uzlabošanās, kas attiecināma arī uz iedzīvotāju vistrūcīgāko daļu.
- Laikā no 2015. gada līdz 2020. gadam trūcīgas personas statusā mēnesī esošo personu skaits samazinājās no 58,9 tūkst līdz 26,7 tūkst. EAFVP atbalstam atbilstošo maznodrošināto skaits svārstīgs un atkarīgs no konkrētā laika periodā tā attiecināšanai atbilstošā ienākumu līmeņa, piemēram, no 2018. gada 01.04. līdz 31.12., ja personas ienākumi nepārsniedza 188 *euro* maznodrošināto personu skaits sasniedza 10,4 tūkst, savukārt 2019., 2020. gadā, ja personas ienākumi nepārsniedza 242 *euro*, maznodrošināto personu skaits bija 19 tūkstoši.
Salīdzinot ar 2020. gadu atbalstāmo personu skaita izmaiņas - palielinājums 2021. gada pirmajā (par 19 procentpunktiem), otrajā (par 23 procentpunktiem) un ceturtajā ceturksnī (par 13 procentpunktiem) saistās ar divu ārkārtējo situāciju ietekmi uz mājsaimniecību ienākumiem. Vērojams, ka ceturkšņu griezumā atšķirīgais personu skaits, kam ir tiesības saņemt EAFVP atbalstu, vidēji mēnesī (salīdzinot ar 2020. gadu) palielinājās par 16 procentpunktiem, vienlaikus par trīs procentpunktiem samazinoties atbalsta saņēmēju - bērnu līdz 18 gadu vecumam skaitam.
- 2021. gadā līdzīgi kā 2020. gadā trūcīgām un maznodrošinātām mājsaimniecībām atbalsta saņemšanas vidējais ilgums ir 9 mēneši (2019. gadā un iepriekš - 8 mēneši). Tas skaidrojams ar normatīvajā regulējamā noteikto par sociālā dienesta spēkā esošo izziņu derīguma termiņa pagarināšanu ārkārtējās situācijas laikā un mēnesi pēc tās un izrietoši paredzēto iespēju personām turpināt saņemt EAFVP atbalstu.
- izmaiņas sociālās aizsardzības likumdošanā saistībā ar ienākumu sliekšņu noteikšanu mājsaimniecību atzīšanai par atbilstošām atbalsta saņemšanai par 1,3 procentpunktiem samazināja nodarbināto īpatsvaru komplektu saņēmēju vidū. Savukārt, pēc aptaujas datiem 2021. gadā, salīdzinot ar 2020. gadu, par vidēji 6,5

procentpunktiem palielinājās pensionāru un personu ar invaliditāti, tātad to personu, kurām ir ierobežotas iespējas vai kuras pašas vairs nevar mainīt savu situāciju, īpatsvars. Turklāt vidēji par 4,4 procentpunktiem samazinājies bērnu līdz 18 gadu vecumam īpatsvars atbalsta saņēmēju vidū.

Secināms, ka atbalstāmo personu loka paplašināšana un iespēja atbalstu saņemt arī personām ar augstāku ienākumu līmeni, maina kopējo atbalsta saņēmēju profilu, palielinot pēc darbības vecuma grupas īpatsvaru.

- pēc aptaujas rezultātiem komplektu saņēmēju vidū ir salīdzinoši augsts sieviešu īpatsvars - 55,9% (2020. gadā - 52,1%), nepilngadīgu bērnu īpatsvars – 17,3% (2020. gadā – 21,7%), 18,2% ir personas ar invaliditāti (2020. gadā - 21,6%), 21,2% norādīja, ka ir bezdarbnieki (2020. gadā – 22,3%), 5,8% minēja, ka strādā algotu darbu (2020. gadā – 7,1%), 50,4%, ka ir pensijas saņēmēji (2020. gadā – 40,7%), 13,4%, ka šobrīd studē vai mācās (2020. gadā - 14,5%).
- maltīšu saņēmēju sociāli demogrāfiskajā profilā augsts vīriešu īpatsvars 57,7% (2020. gadā – 65,9%). Vērojams lielāks vidējais vecums – 56,8 gadi, salīdzinoši komplektu saņēmēji par septiņiem gadiem jaunāki (49,7 gadi).
- Izpildīts 2020. gada ieteikums:
 - atbilstoši izmaiņām sociālās aizsardzības likumdošanā saistībā ar ienākumu sliedžu noteikšanu mājāsaimniecību atzīšanai par trūcīgu vai maznodrošinātu, no 2021. gada 1. janvāra mainīti atbalsta saņemšanas nosacījumi, paredzot, atbalsta saņemšanas iespējas trūcīgām un maznodrošinātām mājāsaimniecībām, kurās ienākumi nepārsniedz 327 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai un 229 *euro* katrai nākamajai.

Secināms, ka 2021. gadā ārkārtējās situācijas laikā nodrošināta atbalsta sniegšanas nepārtrauktība. Joprojām atbalsts ir būtisks tieši ģimenēm ar bērniem, kā arī personām vecumā virs 65 gadiem, kam ir ierobežotas iespējas vai kas nevar mainīt savu situāciju. No 2021 gada ieviestie atbalsta saņemšanas nosacījumi ir atbilstoši situācijas izvērtējumam 2020. gadā un 2021. gada otrajā pusgadā pieaugušajām pārtikas cenām. Nepieciešams izvērtēt iespēju salāgot atbalsta saņemšanas nosacījumus ar 2022. gada laikā veiktām izmaiņām normatīvajā regulējumā sociālās aizsardzības jomā saistībā ar iespēju zemu ienākumu mājāsaimniecībām izmantot savas sociālās tiesības.

Ieteikums: atbilstoši izmaiņām sociālās aizsardzības likumdošanā saistībā ar ienākumu sliedžu noteikšanu mājāsaimniecību atzīšanai par trūcīgu vai maznodrošinātu, no 2023. gada 1. janvāra mainīt atbalsta saņemšanas nosacījumus, paredzot, atbalsta saņemšanas iespējas trūcīgām un maznodrošinātām mājāsaimniecībām, kurās ienākumi nepārsniedz 376 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai un 263 *euro* katrai nākamajai.

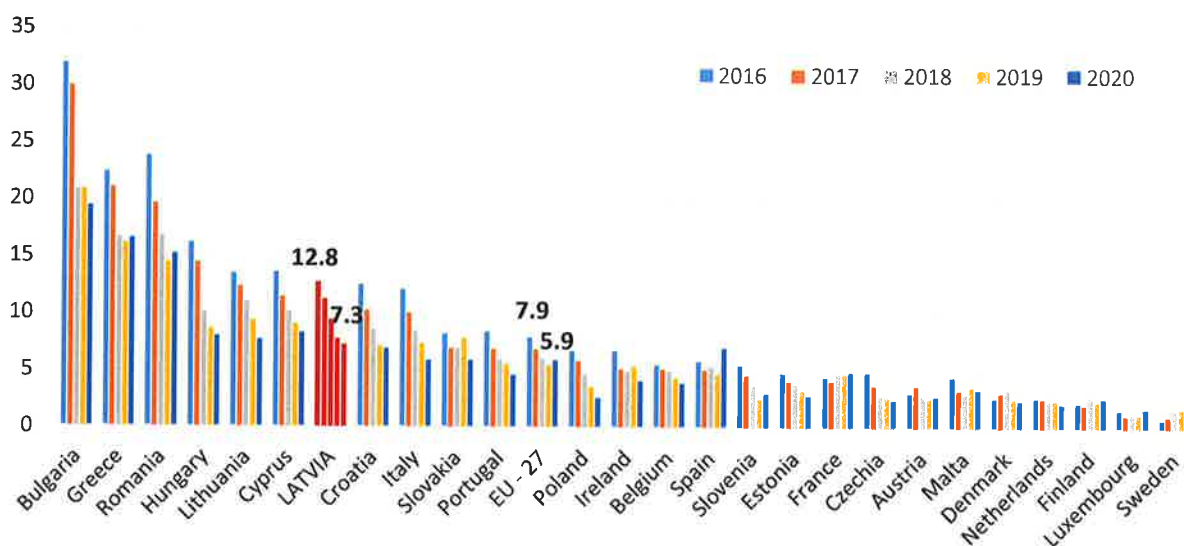
PIELIKUMI

1. pielikums.

Situācijas novērtējums

Latvijā ir viens no visaugstākajiem dziļas materiālās nenodrošinātības rādītājiem ES. Lai gan iedzīvotāju dziļas materiālās nenodrošinātības rādītāja izmaiņas Latvijā liecina par situācijas uzlabošanos (no 12,8%, 2016. gadā uz 7,3% 2020. gadā), tas joprojām pārsniedz ES vidējos rādītājus (5,9%) (skatīt 1. attēlu).

1. att. Iedzīvotāju dziļā materiālā nenodrošinātība ES valstīs, % no kopējā iedzīvotāju skaita

Avots: Eurostat dati, 2022³

Saskaņā ar CSP 2021. gadā veiktās aptaujas⁴ datiem, 2019. gadā Latvijā nabadzības riskam bija pakļauti 439 tūkstoši jeb 23,4% iedzīvotāju – par 1,8 procentpunktiem vairāk nekā 2019. gadā. 2020. gadā vistrūcīgākajās mājsaimniecībās (pirmajā kvintiļu grupā) ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli bija 214 *euro* mēnesī, turpretim vistrūcīgākajās mājsaimniecībās (piektajā kvintiļu grupā) – 1408 *euro* mēnesī.

2020. gadā mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi, salīdzinot ar 2019. gadu, pieauga par 8,1%, sasniedzot 630 *euro* uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī. Iedzīvotāju ienākumi pieauga straujāk nekā 2019. gadā, kad bija 6,8% kāpums.

Straujāk pieaugot turīgāko mājsaimniecību ienākumiem, palielinās arī ienākumu nevienlīdzība. 2020. gadā vistrūcīgāko iedzīvotāju ienākumi bija 6,6 reizes lielāki nekā vistrūcīgāko iedzīvotāju ienākumi, kas ir par 0,3 procentpunktiem vairāk nekā 2019. gadā. Džini koeficients pērn bija 35,7%, kas ir par 1,2 procentpunktiem vairāk nekā 2019. gadā.

³ Eurostat, Severe material deprivation rate by age and sex. Pieejams:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mddd11/default/table?lang=en, skatīts 17.05.2022.

⁴ CSP, Aptauja “Statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem”. Pieejams:

https://www.csp.gov.lv/lv/jaunums/csp-aptaujas-iedzivotajus-par-ienakumiem-un-dzives-apstakliem?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.lv%2F, skatīts 17.05.2022.

2020. gadā, palielinoties rīcībā esošajiem ienākumiem, pieauga arī nabadzības riska sliekšnis – līdz 472 *euro* mēnesī vienas personas mājsaimniecībai (2018. gadā – 409 *euro*, 2019. gadā – 441 *euro* mēnesī). Mājsaimniecībām ar diviem pieaugušajiem un diviem bērniem līdz 14 gadu vecumam nabadzības riska sliekšnis 2020. gadā sasniedza 991 *euro* mēnesī (2018. gadā – 860 *euro*, 2019. gadā – 927 mēnesī).

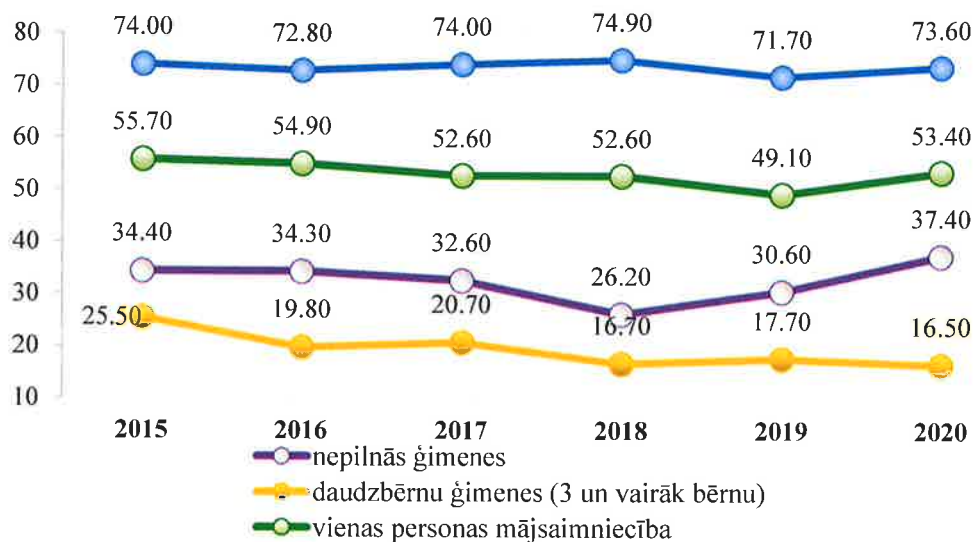
Vislielākais nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars bija Latgalē (36%) un vismazākais – Pierīgā (16,1%) un Rīgā (17,8%). Vidzemē nabadzības riskam bija pakļauti 32% iedzīvotāju, Kurzemē – 29,5%, un Zemgalē – 24,1% iedzīvotāju.

Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem īpaši strauji, nabadzības risks palielinājās starp ģimenēm ar vienu pieaugušo un bērniem – to īpatsvaram 2020. gadā sasniedzot 37,4% (kopš 2019. gada pieaugums par 6,8 procentpunktiem). Savukārt ģimenēm ar diviem pieaugušajiem un diviem bērniem nabadzības risks samazinājies par 1,1 procentpunktiem (no 12,8% 2019. gadā līdz 11,7% 2020. gadā) un ģimenēm ar diviem pieaugušajiem un trim vai vairāk bērniem – par 1,2 procentpunktiem (no 17,7% 2019. gadā līdz 16,5% 2020. gadā). Bērniem vecumā līdz 17 gadiem nabadzības risks pieauga par 1,1 procentpunktu – no 15,8% 2019. gadā līdz 16,9% 2020. gadā.

Joprojām visvairāk nabadzības riskam bija pakļauti vientuļie seniori vecumā virs 65 gadiem (2019. gadā – 71,7%, 2020. gadā – 73,6%), vienas personas mājsaimniecības (2019. gadā – 49,1%, 2020. gadā – 53,4%) un vienu personu vecumā līdz 64 gadiem mājsaimniecības (2019. gadā – 30,0%, 2020. gadā – 35,1%).

2020. gadā vismazāk nabadzības riskam pakļauto bija strādājošo iedzīvotāju vidū – 9,8% (2019. gadā – 8,2%, 2018. gadā – 8,5%). Savukārt ievērojami vairāk nabadzības riskam bija pakļauti bezdarbnieki – 46,8 % (2019. gadā – 51,7%, 2018. gadā – 57,7%) un pensionāri – 50,9% (2019. gadā – 46,5% un 2018. gadā – 53,0%)².

2. att. Nabadzības riska indekss pēc mājsaimniecības tipa Latvijā (%)

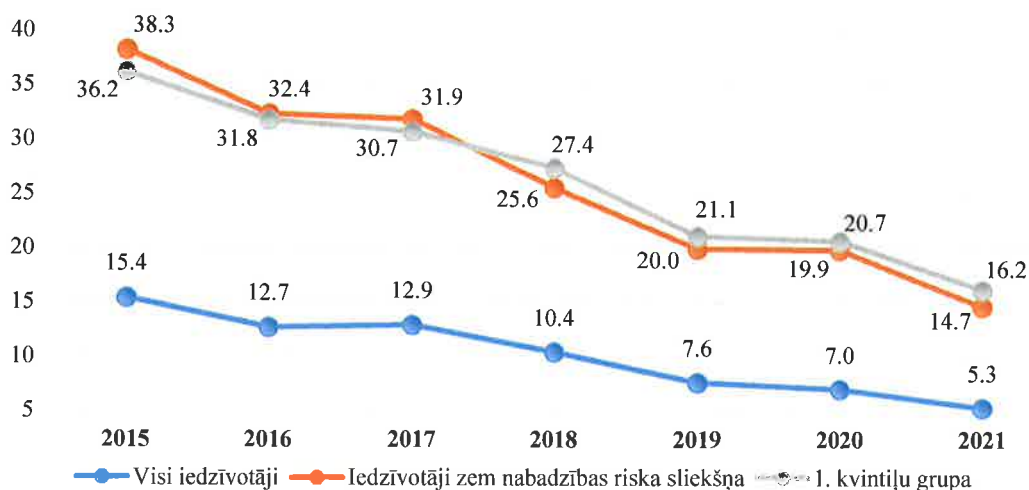

Avots: CSP datu tabula NNR040. Nabadzības riska indekss pēc mājsaimniecības tipa (%)

Līdz ārkārtējai situācijai ekonomiskā situācija Latvijā uzlabojās, kas ietekmēja arī iedzīvotāju dziļo materiālo nenodrošinātību, kura saskaņā ar CSP datiem mazinājās. Tai skaitā samazinājums bija novērojams arī to iedzīvotāju vidū, kas ir zem nabadzības riska sliekšņa un 1. (jeb zemākajā) ienākumu kvintilē, un 2021. gadā šis rādītājs bija ievērojami zemāks par 2015. gada rādītājiem (attiecīgi 16,2% un 36,2%). Iedzīvotāju, kas ir dziļās

materiālās nenodrošinātības situācijā, īpatsvara likne attiecībā pret katru iepriekšējo gadu ir lejupvērsta (skatīt 3. attēlu).

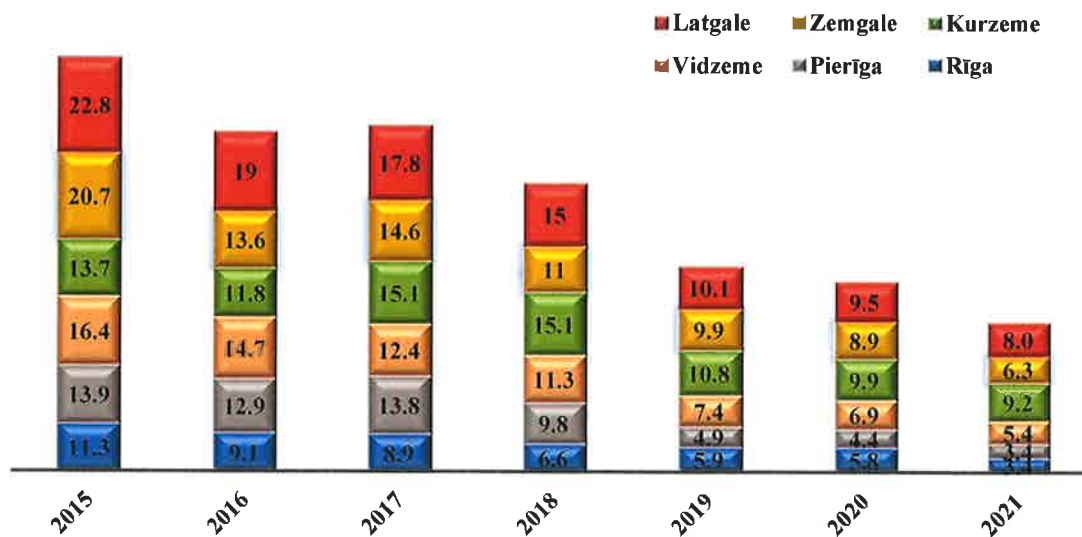
3. att. Iedzīvotāju dziļā materiālā un sociālā nenodrošinātība Latvijā (%)

Avots: CSP datu tabula, NNN170. Iedzīvotāju īpatsvars, kuri ir pakļauti dziļai materiālai un sociālai nenodrošinātībai (%)

Kaut arī kopumā māsaimniecību materiālā nodrošinātība ir uzlabojusies, tomēr situācijas izmaiņu tendences reģionu griezumā ir atšķirīgas (skatīt 4.attēlu).

4. att. Iedzīvotāju dziļā materiālā un sociālā nenodrošinātība Latvijā, reģionos (%)

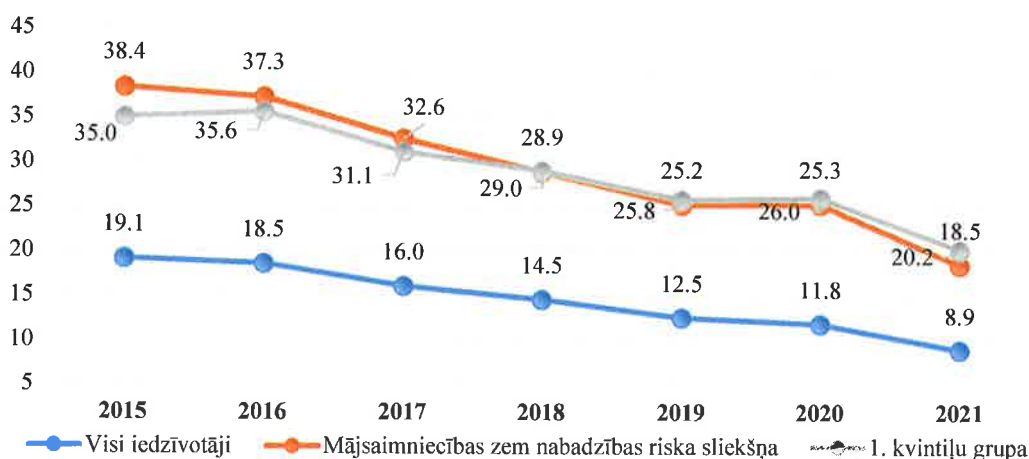
Avots: CSP datu tabula, NNN170. Iedzīvotāju īpatsvars, kuri ir pakļauti dziļai materiālai un sociālai nenodrošinātībai (%)

Salīdzinot 2021. gada datus redzams, ka augstākie rādītāji ir Kurzemes un Latgales reģionā, attiecīgi 9,2% un 8,0%. Zemākais rādītājs – Rīgā un Pierīgā – 3,4%.

Kopējais materiāli nenodrošināto māsaimniecību īpatsvars valstī joprojām ir augsts. Aplūkojot rādītājus par māsaimniecībām, kuras naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties ēst gaļu, putnu gaļu vai zivis katru otro dienu, redzams, ka 2021. gadā tie ir 8,9% no visām māsaimniecībām, māsaimniecībās zem nabadzības riska sliekšņa – 18,5%, bet 1. (jeb

zemākajā) ienākumu kvintilē – 20,2%, kas liecina, ka EAFVP atbalsts joprojām ir ļoti būtisks (skatīt 5. attēlu).

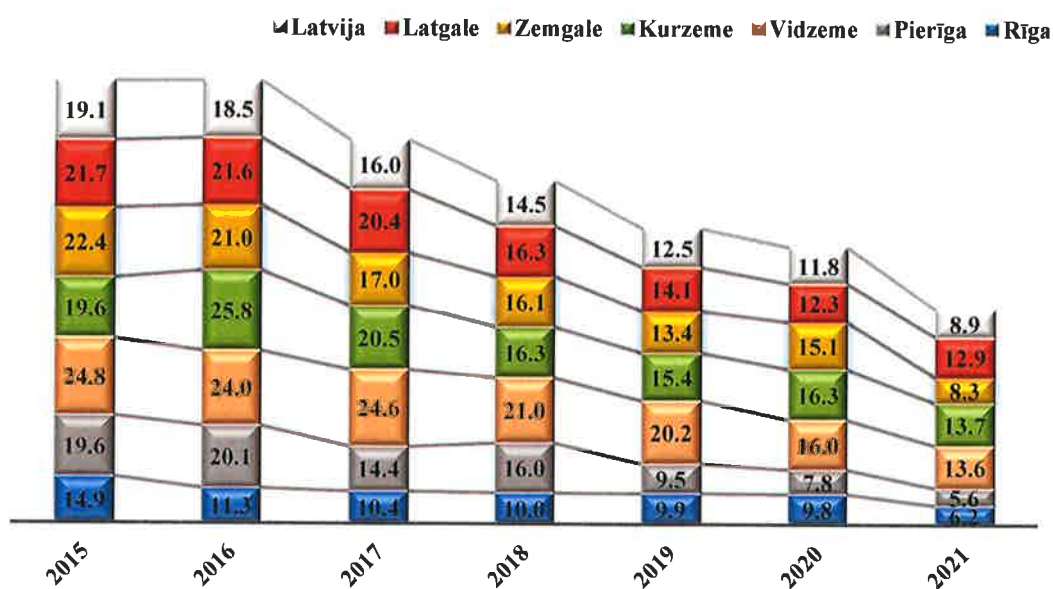
5. att. Mājsaimniecību īpatsvars, kuras naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties ēst gaļu, putnu gaļu vai zivis (vai līdzvērtīgu veģetāro ēdienu) katru otro dienu (%)

Avots: CSP datu tabula NNN010. Mājsaimniecību īpatsvars, kuras naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties segt atsevišķas izmaksas (%)

Aplūkojot 2021. gada rādītājus par mājsaimniecībām, kuras naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties ēst gaļu, putnu gaļu vai zivis katru otro dienu, reģiona griezumā (skatīt 6. attēlu), redzams, ka rāda, ka augstākie rādītāji ir Kurzemes, Vidzemes un Latgales reģionā, attiecīgi 13,7%, 13,6% un 12,9%. Zemākie rādītāji - Pierīgā (5,6%) un Rīgā (6,2%).

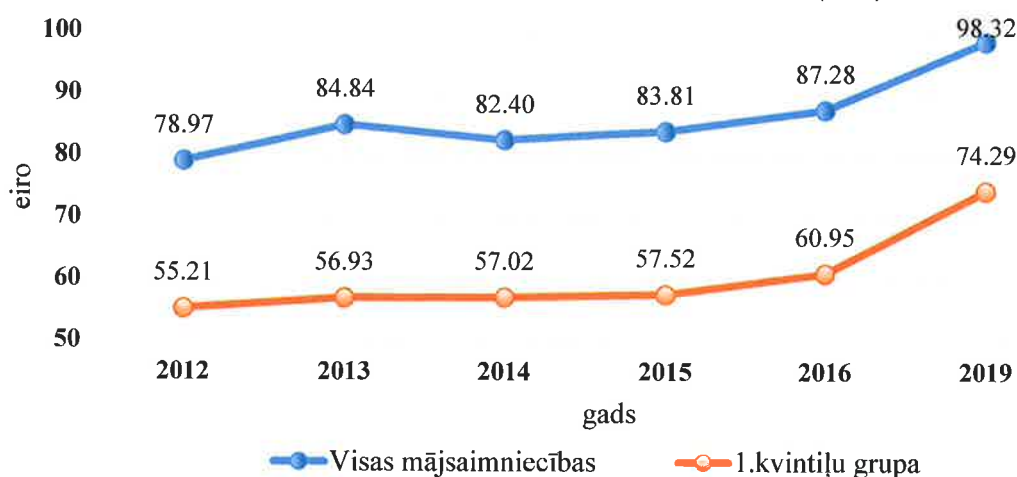
6. att. Mājsaimniecību īpatsvars reģionos, kuras naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties ēst gaļu, putnu gaļu vai zivis (vai līdzvērtīgu veģetāro ēdienu) katru otro dienu (%)

Avots: CSP datu tabula NNN010. Mājsaimniecību īpatsvars, kuras naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties segt atsevišķas izmaksas (%)

Minētā EAFVP atbalsta nepieciešamību pamato tas, ka līdz 2019. gadam vērojams pakāpenisku izdevumu pieaugumu pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem gan sabiedrībā kopumā, gan arī jau minētajā zemākajā kvintilē. Ja 2012.-2016. gadā tas notika uz ļoti zema inflācijas fona, tad pēdējos gados novērojams pamanāms cenu pieaugums (skatīt 7. attēlu), kas turpinājās arī 2021. gadā.

7. att. Izdevumi pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī (eiro)

Avots: CSP datu tabulas MBI020. Patēriņa izdevumu sastāvs vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī (eiro) un MBI140. Patēriņa izdevumu sastāvs un struktūra kvintīļu grupās vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī (eiro, procentos) 2002 - 2019

Trūcīguma sliekšnis, kas bija noteikts 2010. gadā un 2020. gadā joprojām veidoja 128,06 euro, tika paaugstināts 2021. gadā (skatīt 8. attēlu). Izmaiņas trūcīgas personas statusa noteikšanas metodikā stājās spēkā no 2021. gada 1. janvāra, paaugstinot ienākuma sliekšni līdz 272 euro pirmajai mājsaimniecībā dzīvojošajai personai un līdz 190 euro pārējām⁵.

Atbilstoši izmaiņām sociālās aizsardzības likumdošanā saistībā ar ienākumu sliekšņu noteikšanu mājsaimniecību atzīšanai par trūcīgu vai maznodrošinātu, no 2021. gada 1. janvāra mainīti EAFVP atbalsta saņemšanas nosacījumi, paredzot, atbalsta saņemšanas iespējas trūcīgām un maznodrošinātām mājsaimniecībām, kurās ienākumi nepārsniedz 327 euro pirmajai vai vienīgajai personai un 229 euro katrai nākamajai

Saskaņā ar CSP datiem⁶ (MIS010 un MIS060) zemākās kvintīles vidējie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli 2020. gada beigās bija 214,27 euro (skatīt 8. attēlu).

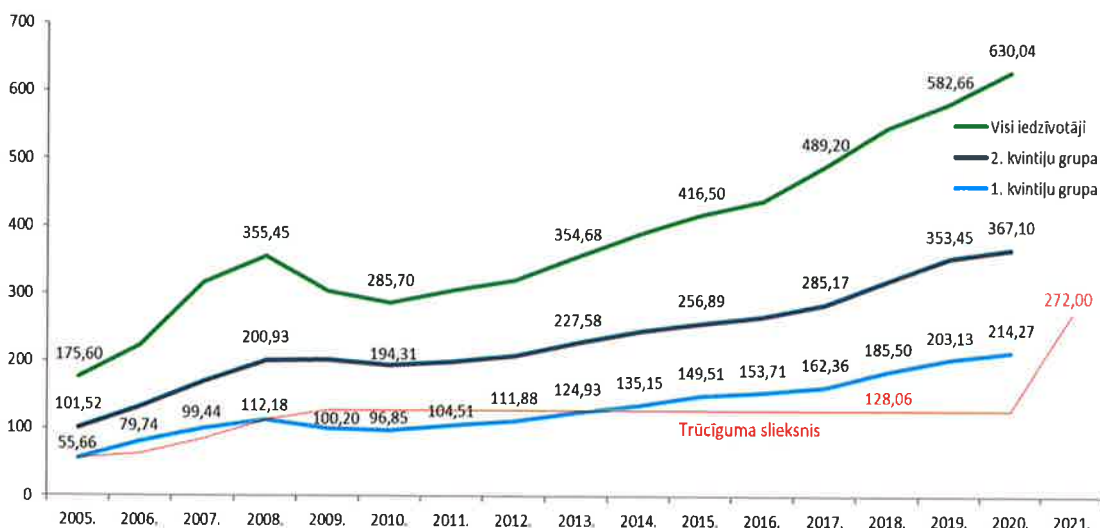
Kā jau iepriekš minēts, ka ar 2021. gada 1. janvāri tika paaugstināts trūcīgas personas ienākuma sliekšnis līdz 272 euro pirmajai mājsaimniecībā dzīvojošajai personai un līdz 190 euro pārējām⁷. Redzams, ka minēto izmaiņu rezultātā vidējie ienākumi mājsaimniecībām, kuras pieder 1. ienākumu kvintīlei, 2021. gadā pirmoreiz kopš 2014. gada atkal bija zem trūcīguma sliekšņa un tādējādi mājsaimniecībām ļāva kvalificēties dažādu palīdzības veidu saņemšanai no pašvaldībām.

⁵ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68488-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-likums>

⁶ CSP, Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintīļu grupās (eiro, mēnesī). Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_mb_ienakumi/IIG090.px/, skatīts: 03.06.2020.

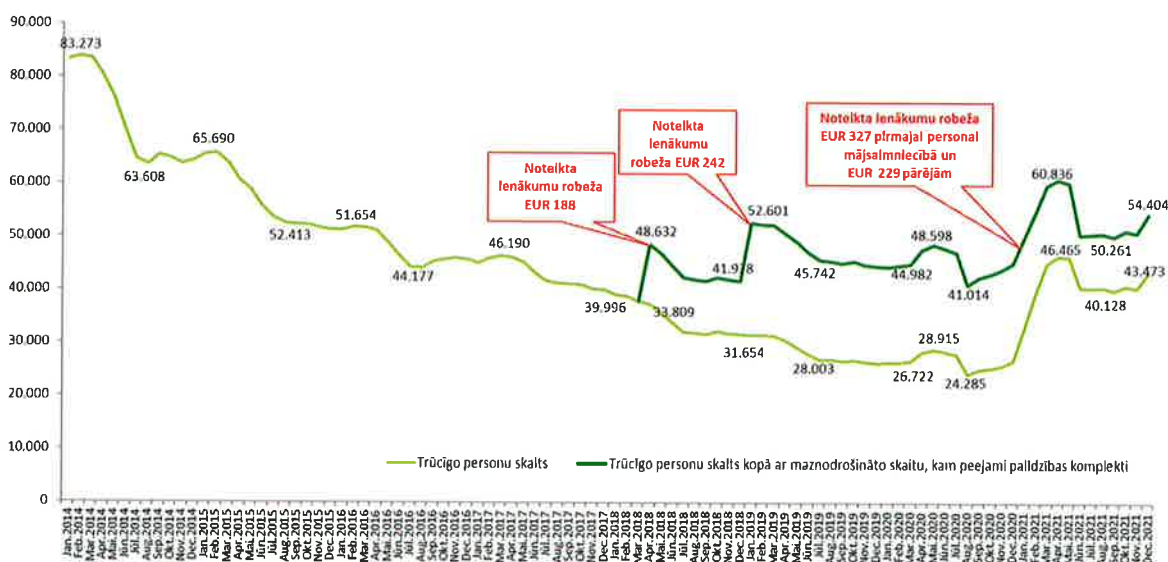
⁷ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68488-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-likums>

8. att. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli salīdzinājumā ar MK noteikto trūcīguma sliekšni (eiro)

Avots: CSP datu tabulas MIS010 un MIS060 un informācija par trūcīguma sliekšni⁸

9. att. Trūcīgo personu un maznodrošināto personu, kurām piešķirtas tiesības saņemt EAFVP atbalstu skaita ikmēneša dinamika Latvijā 2014.-2021. gadā

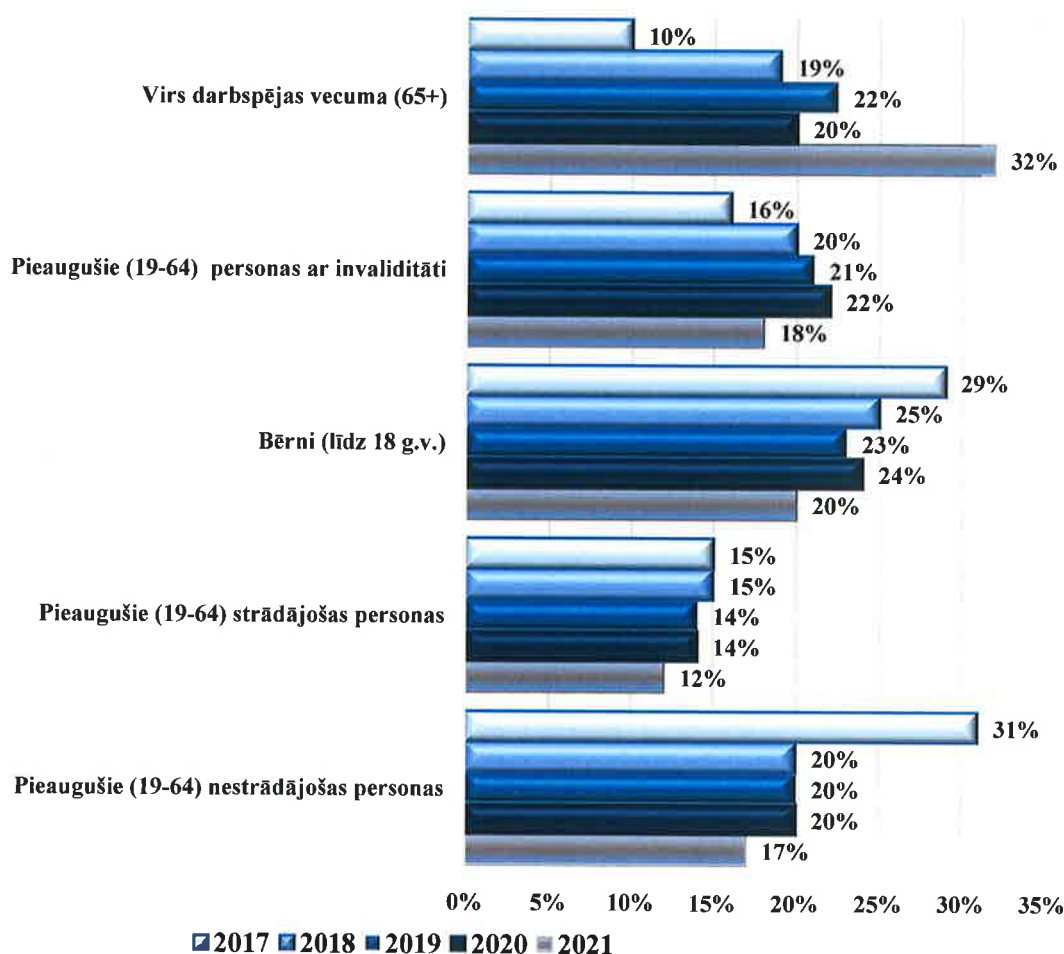
Avots: LM (SPOLIS) ikmēneša dati

2021. gada sākumā ievērojami – dažu mēnešu laikā aptuveni uz pusi – pieauga to personu skaits, kurām bija trūcīgas mājsaimniecības statuss (skatīt 9. attēlu). Tas saistāms gan ar izmaiņām sociālās aizsardzības likumdošanā saistībā ar ienākumu sliekšņu noteikšanu,

⁸ Informācija par trūcīgā statusa noteikšanu no: Ministru kabineta noteikumi Nr.299 “Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu”, 30.03.2010; Ministru kabineta noteikumi Nr.97 “Kārtība, kādā ģimene vai atsevišķi dzīvojoša persona atzīstama par trūcīgu”, 25.02.2003; Lidija Dārziņa. Jauni noteikumi trūcīgā statusam, GMI pabalstam un citai sociālajai palīdzībai. LV Portāls, <https://lvportals.lv/skaidrojumi/323378-jauni-noteikumi-truciga-statusam-gmi-pabalstam-un-citai-socialajai-palidzibai-2020> 2021.gada trūcīguma sliekšnis norādīts 1.mājsaimniecības loceklim.

gan arī saistībā ar objektīviem apstākļiem – valstī izsludināto ārkārtas situāciju, kas daļai iedzīvotāju neļāva gūt ienākumus. Paralēli samazinājās to maznodrošināto personu skaits, kas varētu kvalificēties EAFVP atbalsta saņemšanai, lai arī tika paaugstināts ienākumu līmenis EAFVP atbalsta saņemšanai. Minētais skaidrojams ar to, ka daļa no maznodrošinātajām māsaimniecībām ieguva trūcīgas māsaimniecības statusu (izmaiņas sociālās aizsardzības likumdošanā saistībā ar ienākumu sliekšņu noteikšanu, māsaimniecību ienākumu samazinājums).

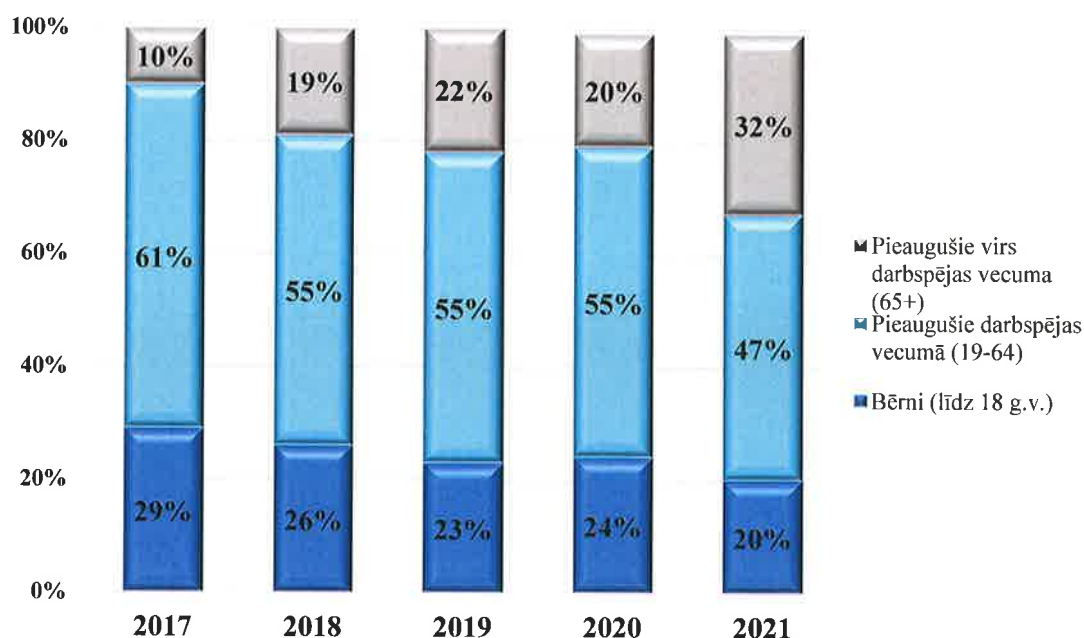
10. att. **Trūcīgo personu un maznodrošināto personu, kurām piešķirtas tiesības saņemt EAFVP atbalstu, vecumstruktūras izmaiņas 2017.-2021. gadā (%)**

Avots: LM (SPOLIS) dati

Ja vērojams, kā mainījusies palīdzības saņēmēju vecumstruktūra, salīdzinot 2017. gada datus ar 2021. gada datiem (sk. 10. attēlu), pamatā varam novērot bērnu (līdz 18 g.v.) īpatsvara samazinājumu un personu vecumā virs 65 gadiem īpatsvara pieaugumu. 2021. gadā salīdzinot ar 2020. gada datiem bērnu (līdz 18 g.v.), pieaugušo (19-64) strādājošo personu un pieaugušo (19-64) nestrādājošo personu īpatsvars samazinājies attiecīgi par četriem, diviem un trim procentpunktiem, turpretī personu vecumā virs 65 gadiem īpatsvars palielinājies par 12 procentpunktiem.

11. att. Trūcīgo personu un maznodrošināto personu, kurām piešķirtas tiesības saņemt EAFVP atbalstu, vecumstruktūra 2017.-2021. gadā (%)

Avots: LM (SPOLIS) dati

Secināms, ka, 2021. gadā salīdzinot, ar 2017. gadu bērnu (līdz 18 g.v.) īpatsvars ir samazinājies par 9 procentpunktiem, bet virs darbības vecuma (65+) personu, jeb pensijas vecumā skaits pieaudzis par 12 procentpunktiem. Kopējā tendence rāda, ka līdzīgi kā 2020. gadā palielinās to personu skaits, kurām ir ierobežotas iespējas vai kuras pašas vairs nevar mainīt savu situāciju un EAFVP atbalsts mērķa grupai joprojām ir aktuāls.

PO aptaujas rezultātu kopsavilkums

SI 2022. gada sākumā veica PO aptauju, lūdzot izvērtēt vairākas 2021. gadā veiktās darbības EAFVP ietvaros, tai skaitā saistībā ar komplektu pieņemšanu no piegādātājiem, izdali, komunikāciju ar atbalsta saņēmējiem, atskaišu iesniegšanu, sadarbību ar SIF, kā arī papildpasākumu nodrošināšanu.

Aptaujas anketu aizpildīšana notika elektroniski Google vietnē. Kopumā tika saņemta aizpildīta 98 anketa. 69,4 % no anketām aizpildīja izdales vietu darbinieki un brīvprātīgie, 34,7 % - PO pārstāvji un 9,2 % – zupas virtuvju darbinieki un brīvprātīgie (turpmāk – respondenti).

Būtiskākie rezultāti un secinājumi:

- novērtējumā sadarbībai ar piegādātājiem norādīts, ka sadarbība ar komplektu piegādātājiem kopumā ir veiksmīga – komplekti tika piegādāti laikā, atbilstoši plānotajam un novietoti PO norādītajā komplektu uzglabāšanas vietā. Tomēr ir konstatētas atsevišķas problēmas, kurām nepieciešami uzlabojumi, piemēram, savlaicīgi informēt par iespējamo piegādes laiku, t.sk. par izmaiņām piegādes grafikā, veikt piegādi izdales vietas darbalaikā, novietot komplektus to uzglabāšanas telpā, nomainīt bojātos komplektus;
- sadarbība ar pašvaldības sociālo dienestu darbiniekiem gadījumos, kad PO nav sociālais dienests novērtēta kā laba, kā arī sniegti atsevišķi priekšlikumi, piemēram, izsniedzot izziņas, vairāk uzrunāt un iedrošināt atbalsta saņēmējus apmeklēt zupas virtuves, ierosināts organizēt klātienes tikšanās ar komplektu izdales vietu darbiniekiem, lai nodrošinātu vienotu izpratni par atbalsta sniegšanas nosacījumiem;
- attiecībā uz komplektu izsniegšanu norādīts, ka PO komplektus izsniedz, pamatojoties uz sociālo dienestu izsniegto izziņu oriģināliem vai apstiprinātām kopijām. Komplekti netiek izsniegti, pamatojoties uz kopētām izziņām. Valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas laikā, neskaidrību gadījumā saistībā ar noteikto izziņu termiņa pagarinājumu, izdales vietu darbinieki konsultējās ar sociālo dienestu un SIF atbildīgajiem darbiniekiem;
- novērtējumā par valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas ietekmi uz atbalsta nodrošināšanu un sadarbību ar SIF, norādīts, ka PO pamatā varēja izpildīt noteiktos COVID-19 izplatības ierobežojošos pasākumus un nodrošināt plānoto atbalstu. PO sadarbība un atbalsts no SIF atbildīgajiem darbiniekiem netika ietekmēta;
- norādīts, ka atbalsta saņēmēju vajadzības par papildpasākumiem PO pamatā noskaidro, kad atbalsta saņēmēji ierodas komplektu vai maltīšu izdales vietās, kā arī izvērtējot semināros un informatīvajos materiālos sniegto informāciju, citu valstu pieredzi un citu PO labo praksi;
- attiecībā uz jautājumu par papildpasākumu tēmas un veida izvēli respondenti norāda, ka PO vērtē klientu vecumgrupu un intereses, iepriekšējā gadā labāk apmeklētos pasākumus, pieejamos lektoros, speciālistus un brīvprātīgos. Aptaujas dati liecina, ka valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas laikā, ņemti vērā ar COVID-19 izplatību noteiktie ierobežojumi un pamatā organizētas individuālās konsultācijas;

- jautājumā par atbalsta saņēmēju informēšanu par plānoto papildpasākumu tēmām un norises laikiem norādīts, ka PO informāciju sniedz, gan pie komplektu un maltīšu izdales, gan izvietojot informāciju komplektu un maltīšu izdales vietās. Norādīts, ka informācija tiek nodota arī ar informatīvo lapiņu palīdzību vai individuāli zvanot atbalsta saņēmējiem, kā arī ievietota PO mājaslapā (ja tāda ir) un nosūtīta sociālajiem dienestiem;
- novērtējumā par EAFVP administratīvajām prasībām respondenti vairākumā norāda, ka prasības pamatā ir samērīgas un piemērotas, t.sk. norādot kā viegli ieviešamas. Atsevišķos gadījumos (10 % no respondentiem) norādīts uz grūtībām minēto prasību ieviešanā, piemēram, biežas izmaiņas veidlapās, daudz aizpildāmās informācijas, problēmas ar papildpasākumu organizēšanu.
- sadarbības ar SIF novērtējums liecina, ka, respondenti ar sadarbību ir apmierināti, papildus norādot, ka informācija tiek saņemta regulāri, tā ir viegli saprotama un pietiekama, nepieciešamības gadījumā tiek sniegta papildu informācija un skaidrojums, SIF darbinieku sniegtais atbalsts problēmu gadījumos bija noderīgs un nozīmīgs. Kā pozitīvs moments atzīmēts, ka SIF katrai PO ir konkrēta kontaktpersona ar kuru sazināties jautājumu gadījumā.
- aptaujas ietvaros respondenti pateikušies visām iesaistītajām pusēm par sadarbību un atbalsta sniegšanu, norādot, ka tas ir noderīgs.